

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ เพื่อเป็นการทำความเข้าใจ และเชื่อมโยงไปสู่กรอบแนวคิดในการวิจัย ผู้วิจัยได้ รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ความเป็นมาเกี่ยวกับจิตสาธารณะ
2. ความหมายของจิตสาธารณะ
3. ความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ
4. องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะของบุคคล
5. รูปแบบของจิตสาธารณะ
6. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ
7. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการมีจิตสาธารณะ และคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ
8. คุณลักษณะและประเภทของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย
9. ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความเป็นมาเกี่ยวกับจิตสาธารณะ

ในประเทศไทยเริ่มมีการกล่าวถึงจิตสาธารณะช่วงหลังพุทธศักราช 2500 คือช่วงเริ่มมี การใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แต่เริ่มเห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้นหลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ก่อนหน้านั้นกิจกรรมการช่วยเหลือสังคมซึ่งเสริมงานบำบัตทุกข์บำรุงสุขของรัฐ กระทำโดยสถาบันทางศาสนา มูลนิธิ ซึ่งจัดโดยเอกชนจัดตั้งช่วยเหลือคนในเชื้อชาติหรือจาก ภูมิภาคเดียวกัน เป็นลักษณะผู้ให้กับผู้รับ แต่หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ประชาชนที่มีฐานะ ยากจนเริ่มตระหนักถึงพลังของตนเองและสำนึกต่อสังคมของชนชั้นกลางถูกยกระดับสูงขึ้น (วิภาพันธุ์ ก่อเกียรติเจริญ, 2544 : 103) และต่อมาการพัฒนามุ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลางในช่วง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) และเริ่มส่งเสริมประชาคม จังหวัดให้เกิดขึ้นในทุกจังหวัด ควบคู่กับการเตรียมขยายประชาคมตำบล (ศรีประภา เพ็ชรมีศรี, 2543 : 208) เพราะผลจากการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พบว่า การพัฒนา เศรษฐกิจเพียงด้านเดียวไม่สามารถนำพาประเทศไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ การพัฒนาต้องควบคู่ไป

ด้วยกันทุกด้าน ซึ่งไม่สามารถเกิดขึ้นได้ถ้าปราศจากความร่วมมือของคนในชาติ จิตสาธารณะเป็นเรื่องใหม่สำหรับสังคมไทย เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดประชาสังคม จึงเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีประชาสังคม (Civil Society) ซึ่งแตกต่างจากซีกโลกตะวันตกที่มีการกล่าวถึงเรื่องนี้มาเป็นเวลายาวนาน ทั้งนี้เนื่องจากความแตกต่างของระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ประเพณีและวัฒนธรรม โลกตะวันตกมีพื้นฐานการปกครองประเทศจากประชาชน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนในการแก้ไขปัญหาสังคม เน้นบทบาทของกลุ่มคน องค์กรนอกภาครัฐ แต่ในประเทศไทยเริ่มจากการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองอย่างกะทันหัน โดยไม่มีการเตรียมความพร้อมให้แก่ประชาชน ทำให้ประชาชนยึดติดกับระบอบเดิม คือต้องการผู้ปกครองในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในหลักสูตรการศึกษามักกล่าวถึงแต่หน้าที่พลเมือง แต่ไม่ได้สอนสิทธิของพลเมือง ทำให้นักศึกษาไม่รู้สิทธิของตนซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นประเทศไทยจึงปกครองด้วยชนชั้นผู้นำ เมื่อเกิดวิกฤตต่างๆ ประชาชนคิดว่าเป็นหน้าที่ของผู้นำในการแก้ไขปัญหา เมื่อเป็นเช่นนี้จึงมีผู้แก้ปัญหาของประเทศเพียงกลุ่มเล็กๆ เท่านั้น ปัญหาทั้งหมดไม่สามารถแก้ไขได้ จิตสาธารณะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่จะทำให้พลเมืองสำนึกในสิทธิและหน้าที่ โดยร่วมคิดและเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ให้ความสำคัญในการพัฒนาคน ซึ่งกลไกที่จะทำให้พัฒนาคนได้นั้นคือ ระบบการศึกษา มีการกล่าวถึงจิตสาธารณะในด้านการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 และต่อเนื่องมาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้กล่าวถึงการมีจิตสาธารณะไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ซึ่งจะช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยกล่าวไว้ในเรื่องของประชาสังคมและการมีส่วนร่วมกับชุมชน

ในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็น โอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้มีภูมิคุ้มกัน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น โดยยังคงอัญเชิญ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 และให้ความสำคัญต่อชุมชนเข้มแข็ง คือการรวมพลังสังคมจากทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมดำเนินการในทุกขั้นตอนของแผนฯ พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาสู่การปฏิบัติ รวมทั้งการติดตามสอบผลการดำเนินงานตามแผนอย่างต่อเนื่อง สถานะด้านสังคมของประเทศปัจจุบันคนไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตการณ์ที่เป็นผลกระทบจากการเลือนไหลทางวัฒนธรรมต่างชาติเข้าสู่ประเทศ ทั้งทางสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยขาดการคัดกรองและเลือกวัฒนธรรมที่ดีงาม ทำให้คุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยลดลง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน เนื่องจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ทำให้สถาบัน

ครอบครัว สถาบันการศึกษาและสถาบันศาสนามีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดู ให้ความรู้ ปลูกฝัง
ศีลธรรมให้มีคุณภาพและจริยธรรมลดน้อยลง นำไปสู่ค่านิยมและพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยมและ
บริโภคนิยมเพิ่มมากขึ้น

ส่วนสถานะด้านชุมชนของประเทศมีการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน การสร้างเครือข่าย
วิสาหกิจชุมชน และกระบวนการมีส่วนร่วมสร้างงานสร้างอาชีพให้แก่ชุมชน ขณะที่ในด้าน
วัฒนธรรม ค่านิยมที่ดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่นยังถูกละเลยและมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่มีน้อย ทั้ง
ระบบคุณค่าของสังคมไทยในเรื่องจิตสาธารณะ ความเอื้ออาทร และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเริ่ม
เสื่อมถอย วิสัยทัศน์และพันธกิจประเทศไทยตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 วิสัยทัศน์มุ่งพัฒนาสู่สังคม
อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทัน
โลก ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพและเป็นธรรม
สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มี
ธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและอยู่ในประชาคม
โลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี สำหรับพันธกิจมุ่งสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันภายใต้แนวปฏิบัติของปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงเห็นควรกำหนดพันธกิจของการพัฒนาประเทศด้านการพัฒนาระบบบริหาร
จัดการประเทศให้เกิดธรรมาภิบาลภายใต้ระบอบประชาธิปไตยที่มีองค์พระมหากษัตริย์เป็นประมุข
มุ่งสร้างกลไกและกฎระเบียบที่เอื้อต่อการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาสู่ทุกภาคี ควบคู่กับ
การเสริมสร้างความโปร่งใส สุจริต ยุติธรรม รับผิดชอบต่อสาธารณะ มีการกระจายอำนาจและ
กระบวนการที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสู่ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ สังคมและ
การใช้ทรัพยากร โดยมีวัตถุประสงค์ส่วนหนึ่งเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้คุณธรรม จริยธรรมอย่าง
ต่อเนื่อง พร้อมเน้นยุทธศาสตร์การพัฒนาค้นให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน โดยพัฒนาจิตใจ
ควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มทุกวัยตลอดชีวิต

2. ความหมายของจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะในการศึกษาครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ซึ่งพฤติกรรมเชิง
จริยธรรมเป็นพฤติกรรมหรือการกระทำที่สังคมสนับสนุน เห็นชอบและต้องการให้สมาชิกใน
สังคมแสดงออก จากการประมวลเอกสารพบว่า คำว่าจิตสาธารณะ เป็นคำใหม่ที่มีใช้เมื่อไม่นานมา
นี้ เมื่อวิเคราะห์จากความหมายอย่างง่ายว่า จิตสำนึกที่มีต่อสาธารณะ จึงทำการศึกษานำความคิดของคำ
ว่า จิตสำนึก และสาธารณะ เรื่องของจิตสำนึกมีการศึกษาและค้นคว้ากันอย่างกว้างขวาง ทั้งในเชิง
ปรัชญา จิตวิทยา สังคมศาสตร์ และรัฐศาสตร์ ซึ่งให้คำจำกัดความไว้หลากหลาย ดังนี้

จิตสาธารณะ (Public Mind) หรือจิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) เกิดขึ้น
พร้อมๆ กับแนวคิดการกระจายอำนาจทางการเมืองการปกครองสู่ท้องถิ่นและการพัฒนาทรัพยากร
มนุษย์ช่วงเพียงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (ชัชวาลย์ ธีระพันธุ์, 2542 : 3)

คำว่า “สาธารณะ” ย่อมหมายถึง กิจ สมบัติ สิ่งของ สถานที่ ที่มีได้เป็นของปัจเจกบุคคลคนใด ทั้งยังอาจหมายรวมถึงความเป็นส่วนรวมและสังคมได้อีกด้วย ศัพท์ “สาธารณะ” จะถอดความจากภาษาอังกฤษร่วมสมัยเดียวกับ Democracy ที่กลายเป็น “ประชาธิปไตย” จิตสำนึกสาธารณะจึงเป็นดอกผลของระบบการเมืองที่เปิดกว้าง โครงสร้างเศรษฐกิจที่เอื้อประโยชน์แก่ทุกส่วน และสังคมวัฒนธรรมอันก่อร่างสร้างสมมานาน

ราชบัณฑิตยสถาน (2493 : 902) ได้ให้ความหมายของ “สาธารณะ” ว่าหมายถึง ทั่วไป สามัญ ต่อมา มานิต มานิตเจริญ (2514 : 1366) ได้รวบรวมความหมายจากพจนานุกรมและปทานุกรมได้ให้ความหมาย “สาธารณะ” ไว้ว่า ทั่วไป เป็นของกลางสำหรับส่วนรวม สามัญ ต่อมาในปีพุทธศักราช 2525 ราชบัณฑิตยสถาน ได้บัญญัติศัพท์และแปลความหมายเพิ่มเติมว่าเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับประชาชนด้านสังคมวิทยา ราชบัณฑิตยสถานบัญญัติศัพท์ว่า จิตใจเอื้อสาธารณะ ซึ่งแปลมาจากคำว่า Public Spirit หมายถึง ความสนใจในสวัสดิการชุมชน รวมทั้งการมีความเต็มใจที่จะให้บริการและเต็มใจที่จะทำงานเพื่อสาธารณะประโยชน์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525)

สอ เสถบุตร (2530 : 592) ได้แปลความหมายของคำว่า Public หมายถึง ที่สาธารณะ ชุมชน การเปิดเผย การเผยแพร่ สิ่งที่เป็นของทั่วไป เช่น ถนนหลวง สิ่งที่เป็นของรัฐบาลและสิ่งที่เป็นของประชาชน

บรรทม มณีโชติ (2530 : 25) ได้ให้ความหมาย “การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม” หมายถึง การอุทิศตนทำงานเพื่อสังคมและส่วนรวม การร่วมมือช่วยกันรักษาสมบัติของส่วนรวม ไม่ทำลายสมบัติของส่วนรวม อุทิศตนทำงานเพื่อส่วนรวม มีน้ำใจ รู้จักแบ่งปัน ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และทำประโยชน์โดยไม่หวังผลตอบแทน แบ่งออกเป็น 4 พฤติกรรม คือ 1) การให้ปัน โดยการช่วยเหลือ หรือให้ผู้อื่นด้านทรัพย์สิน สิ่งของ ความรู้ และแรงงาน 2) ความมีน้ำใจ โดยการแสดงความปรารถนาดีต่อผู้อื่นในด้านการพูดและการกระทำ โดยให้กำลังใจและแสดงความเห็นใจผู้อื่น 3) การไม่เอาเปรียบผู้อื่น โดยการสละทรัพย์ สิ่งของ และแรงงานของตนเท่ากันหรือมากกว่าผู้อื่น และ 4) การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม โดยการอุทิศการทำงานเพื่อสังคมและส่วนรวม ร่วมมือกันรักษาสมบัติของส่วนรวม ไม่ทำลายสมบัติของส่วนรวม

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2531 : 60) ได้ให้ความหมาย “สาธารณะ” เป็นผลที่ได้มาจากการประเมินค่าการเห็นความสำคัญ ซึ่งมีฐานอยู่ที่ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ความเห็น ความสนใจ หรือเป็นชีวิตภายในของบุคคล ความตระหนัก ความคิด ทัศนคติ อารมณ์ แรงจูงใจ และความรู้สึกที่ได้รับจากประสบการณ์ในขณะนั้น คำว่า Public แปลเป็นไทย หมายถึง “สาธารณะ” ในประเทศไทยมักใช้กับสถานที่ สิ่งของ เครื่องใช้ที่เป็นของส่วนกลาง ทุกคนมีสิทธิที่จะใช้ประโยชน์จากสิ่งนั้นได้ แต่แท้จริงความหมายของคำว่า สาธารณะ เป็นคำที่มีความหมายกว้าง และสามารถใช้ได้กับสิ่งของบุคคล สถานที่ และการกระทำ

ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2539) ได้ให้ความหมาย การทำประโยชน์เพื่อสังคม หมายถึง การกระทำสิ่งที่ดีงามจนเป็นนิสัยเพื่อความ สุข ความสงบของตนเองและสังคมโดยส่วนรวม ตลอดจนการกระทำเพื่อป้องกันปัญหาหรือ การสร้างสรรค์เพื่อประโยชน์ของสังคม

ชัยสิทธิ์ เณลิมมีประเสริฐ และคณะ (2540) ได้ให้ความหมาย จิตสำนึกสาธารณะ หรือ จิตสำนึกต่อส่วนรวมไว้ว่า หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลเกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่า หรือการให้คุณค่าแก่การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคมที่ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็น เจ้าของหรือเป็นสิ่งที่คนในสังคมเป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้จากความรู้สึก นึกคิดหรือพฤติกรรมกระทำที่แสดงออกมา

กนิษฐา นิตน์พัฒนา และคณะ (2541 : 8) ได้ให้ความหมายของคำว่า จิตสำนึกสาธารณะ ว่าเป็นคำเดียวกับคำว่า จิตสำนึกทางสังคม หมายถึง การตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกับตน ซึ่งสอดคล้องกับที่ Susan (1997 : 223-230) จิตสำนึกทางสังคม หมายถึง ความตระหนัก ความคิด ความรู้สึก และการกระทำต่อสังคม

ชาย โพธิธิดา (2541) ให้ความหมายของ “จิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ” คือ การใช้สาธารณสมบัติอย่างมีความรับผิดชอบ หรือการรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ด้าน คือ 1) รับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้ และการกระทำที่เกิดความชำรุดเสียหายต่อ สาธารณสมบัตินั้นๆ รวมไปถึงการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณสมบัติ ในวิสัยที่สามารถทำได้ 2) การเคารพสิทธิในการใช้สาธารณสมบัติของผู้อื่น โดยการคำนึงว่าคนอื่น มีสิทธิในการใช้เช่นเดียวกัน จะต้องไม่ยึดสาธารณสมบัตินั้นไว้เป็นของส่วนตัว และไม่ปิดกั้น โอกาสการใช้ประโยชน์ของผู้อื่น โดยจากการศึกษาวิจัยเรื่องจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ ศึกษากรณี กรุงเทพมหานคร ได้สรุปความเข้าใจของจิตสาธารณสมบัติหรือจิตสาธารณะไว้เป็น 2 ระดับ คือ **ระดับที่ 1** เป็นจิตสำนึกแบบที่บุคคลไม่ต้องทำอะไรมากร เพียงแต่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือไม่ ทำลายสาธารณสมบัติที่ตนใช้ก็พอ ซึ่งเป็นการแสดงออกว่าบุคคลมีความเข้าใจว่าควรหรือไม่ควร ปฏิบัติอย่างไรกับสาธารณสมบัติ **ระดับที่ 2** เป็นระดับที่บุคคลกระทำการอันแสดงว่าเขามี ความรับผิดชอบต่อดีต่อสาธารณสมบัติ ไม่ว่าจะได้ใช้หรือไม่ใช้สาธารณสมบัตินั้นก็ตาม เช่น การมีส่วนในการบำรุงรักษาสาธารณสมบัติที่ชำรุดเสียหาย

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2541 : 57) กล่าวว่า การมีจิตสำนึกสาธารณะคือมีจิตใจที่คำนึงถึง ประโยชน์ของส่วนรวม คำนึงความสำคัญของสิ่งอันเป็นของที่ต้องใช้ หรือมีผลกระทบร่วมกันใน ชุมชน เช่น ป่าไม้ ความสงบสุขของชุมชน

ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์ (2542 : 9) กล่าวว่า คำว่า “จิตสำนึกสาธารณะ” เป็นคำเดียวกับคำว่า จิตสาธารณะ ซึ่งหมายถึง ความเป็นพลเมืองผู้ตื่นรู้ ตระหนักในสิทธิและความรับผิดชอบที่จะสร้างสรรค์สังคมส่วนรวมของคนสามัญ พลเมืองที่รัก เรียกร้องการมีส่วนร่วม และต้องการที่จะจัดการดูแลกำหนดชะตากรรมของตนและชุมชน

สยามรัฐ เรื่องนาม (2542 : 25) ใช้คำว่า “ความสำนึกเชิงสังคม” หมายถึง การตื่นตัว ความรู้สึกนึกคิดและความปรารถนาต่างๆ ของบุคคลในสังคมที่ต้องการเข้าไปแก้วิกฤตการณ์หรือปัญหาของสังคม และก่อให้เกิดพฤติกรรมกรรวมตัวเป็นกลุ่มหรือองค์กร ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ หรือภาคสังคม ในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกัน ก่อให้เกิดจิตสำนึกร่วมกัน

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2542 : 14) ได้ให้ความหมายของ “จิตสาธารณะ” ว่า หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระ และเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อชาติ

สื่อพลัง (2542 : 3) จากบทความจิตสำนึกสาธารณะเส้นทางสู่ประชา กล่าวว่าจิตสาธารณะ (Public Consciousness) คำว่า “สาธารณะ” หมายถึง กิจสมบัติ สิ่งของ สถานที่ที่มีได้เป็นของปัจเจกบุคคลใด ทั้งยังอาจหมายถึงความเป็นส่วนรวมและสังคมได้อีกด้วย จิตสาธารณะมีความหมายในแง่ความเป็นพลเมืองผู้ตื่นรู้ ตระหนักในสิทธิและความรับผิดชอบที่จะสร้างสรรค์สังคมส่วนรวมของคนสามัญ พลเมืองที่รัก เรียกร้องการมีส่วนร่วมและต้องการที่จะจัดการดูแลกำหนดชะตากรรมของตนและชุมชน

ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ (2543 : 243) ใช้คำว่าสำนึกทางสังคม หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม และความรู้สึกร่วมได้ร่วมเสียกับสังคม

ศรีประภา เพ็ชรมีศรี (2543 : 208) เสนอให้ใช้คำว่า จิตวิญญาณสาธารณะซึ่ง หมายถึง ความรับผิดชอบต่อสาธารณะหรือต่อสังคมที่บุคคลดำรงอยู่

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543 : 17) ได้ให้ความหมาย “จิตสาธารณะ” ว่าหมายถึง ความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัว มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม พยายามฉวยโอกาสที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจังและมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง และคำที่มีความหมายใกล้เคียงในเชิงพฤติกรรม ได้แก่ การทำประโยชน์เพื่อสังคม การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม จิตสำนึกทางสังคม จิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ จิตสำนึกต่อส่วนรวมหรือจิตสำนึกสาธารณะ และจิตสาธารณะ

สุดจิต นิमितกุล (2544 : 55) ให้ความหมายของ “จิตสำนึกสาธารณะ” คือจิตสำนึกของความเป็นพลเมือง

สุชาดา จักรพิสุทธิ์ (2544 : 22) กล่าวว่า จิตสำนึกสาธารณะเป็นคุณธรรมหรือข้อเรียกร้องสำหรับส่วนรวม ในสภาพการณ์ที่เกิดความไม่ปกติสุข ความร่วมมือของพลเมืองในการกระทำเพื่อบ้านเมือง

วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2544 : 6) ให้ความหมาย “จิตสำนึกสาธารณะ” ว่าหมายถึง กระบวนการคิดและลักษณะของบุคคล ที่มีการปฏิบัติโดยมีกระบวนการในระดับบุคคล ไปสู่ สาธารณะมีความรักและรู้สึกเป็นเจ้าของสาธารณะ ต้องการที่จะทำประโยชน์มากกว่าที่จะรับจาก สาธารณะ

หุทัย ออาจปรุ (2544 : 37) ให้ความหมายของ จิตสำนึกสาธารณะไว้ว่า หมายถึง ความตระหนักของบุคคลถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกปรารถนาที่จะช่วยเหลือ สังคม ต้องการเข้าไปแก้ไขโดยรับรู้ถึงสิทธิควบคู่ไปกับหน้าที่และความรับผิดชอบ สำนึกถึงพลัง ของตนว่าสามารถร่วมแก้ไขปัญหาได้ และลงมือกระทำเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ โดยการเรียนรู้ และแก้ไขปัญหาร่วมกับคนในสังคมนั้น

อัจฉรา โฉมแฉล้ม (2544) ให้ความหมายของ “จิตสำนึกทางสังคม” ว่าหมายถึง สภาวะ ความรู้ตัวถึงความคิด และความรู้สึกต่อบุคคลและสภาพแวดล้อม ที่เกิดจากการคิดคำนึงถึงส่วนรวม ร่วมกัน

พระไพศาล วิสาโล (2544 : 15) กล่าวว่า จิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง ความสำนึกใส่ใจและ พร้อมจะมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ รวมถึงความเคารพและห่วงใยในสมบัติส่วนรวม ซึ่งมีใช้ เฉพาะครอบครัว ญาติมิตร คนรอบข้างหรือชุมชนละแวกบ้านเท่านั้น หากคลุ้มไปถึงบุคคลอื่นที่ ไม่รู้จัก ไม่เคยพบ แต่ก็รู้ที่อยู่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตนสังกัด

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ (2547 : 2) ให้ความหมายของ “จิตสาธารณะ” หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

เจษฎา หนูรุ่ง (2551 : 4) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง ลักษณะของนักเรียนที่รู้จักดูแล เอาใจใส่ เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

Nailon, Knott and Carhart (1957) ได้ให้ความหมายของสาธารณะไว้หลายประการ ดังนี้
1) เรื่องที่ประชาชนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ โดยรู้สึกเป็นเจ้าของห่วงหาอาทรหรือสังคมส่วนรวม
2) สิ่งที่เปิดให้ใช้ หรือให้บุคคลทั่วไปมีส่วนร่วม โดยไม่ควบคุมการใช้หรือควบคุมบางส่วน เช่น สวนสาธารณะ
3) การเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปได้รับรู้หรือเห็นการกระทำโดยทั่วกัน
4) การเข้าร่วม หรือความเสียดสีในการทำกิจกรรม
5) ผู้ที่มีความเป็นพลเมืองเป็นข้าราชการที่ทำงานเพื่อ ส่วนรวม หรือเป็นบุคคลที่เป็นตัวแทนของประชาชน
6) ความเป็นสากล

Sills (1972 : 567) กล่าวว่า สาธารณะเป็นความรู้สึกที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

Kraft (1992) กล่าวว่า “จิตสำนึกทางสังคม” คือ ความสามารถของบุคคลในการรับรู้ถึง ความไม่ยุติธรรม ให้ความสำคัญกับความต้องการที่หลากหลายของบุคคลอื่น และมีการกระทำเพื่อ เปลี่ยนแปลงสังคม

Bratton (1994 อ้างถึงใน ชูชัย ศุภวงศ์ และคณะ, 2540 : 69) เสนอคำว่า “จิตสำนึกประชาสังคม” หมายถึง ความตื่นตัวของสังคมและการยอมรับในสาธารณะจนถึงความสำคัญขององค์คุณแห่งประชาสังคม โดยการเห็นความสำคัญและเคารพในคุณค่าของความคิดริเริ่มอิสระของปัจเจกบุคคลที่จะทำงานเพื่อสังคมส่วนรวม โดยไม่อยู่ใต้อาณัติของอำนาจการเมืองที่เป็นทางการ และเน้นการมีส่วนร่วมโดยสมัครใจในการสร้างสรรค์สังคม

Oslan, Blekher, and Chesnolaca (2000) กล่าวว่า “จิตสำนึกสาธารณะ” คือสิ่งที่เกิดจากจิตสำนึกของแต่ละบุคคล ก่อให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจในการกระทำ โดยใช้ประสบการณ์และพยายามผลักดันให้เกิดผลที่ก่อให้เกิดประโยชน์ของส่วนรวม

เมื่อประมวลความหมายของจิตสำนึกทั้งในเชิงปรัชญา จิตวิทยา สังคมศาสตร์ และพุทธศาสตร์ รวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับสาธารณะ แม้จะมีการใช้คำที่หลากหลายแต่ก็เป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน สำหรับคำที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ “จิตสาธารณะ” หมายถึง ความตระหนักของบุคคลถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกปรารถนาที่จะช่วยเหลือสังคม ต้องการเข้าไปแก้วิกฤตการณ์ โดยรับรู้ถึงสิทธิควบคู่ไปกับหน้าที่และความรับผิดชอบ สำนึกถึงพลังของตนว่าสามารถร่วมแก้ไขปัญหาคือ และลงมือกระทำเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ โดยการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาร่วมกันกับคนในสังคม การกระทำที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติด้วยการเอาใจใส่ดูแลเป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยพิจารณาจากการที่บุคคลหลีกเลี่ยงการใช้หรือกระทำที่ก่อให้เกิดการชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวม การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแล การเคารพสิทธิในการใช้สาธารณสมบัติของผู้อื่น มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวม เช่น การทำตามหน้าที่ที่กำหนดการดูแลความสงบเรียบร้อย การรักษาสาธารณสมบัติ รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นมีส่วนร่วมในการหาแนวทางป้องกันแก้ไข และติดตามประเมินผล รวมไปถึงการรับอาสาทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม เคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม ไม่ปิดกั้นในการใช้ของบุคคลอื่น มีการแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม ไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง

3. ความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ

การที่คนมาอยู่รวมกันเป็นสังคมย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบพึ่งพากัน คนในสังคมซึ่งมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกันไป ถ้าคนในสังคมขาดจิตสำนึกสาธารณะ ซึ่งนอกจากจะมีผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว องค์กรแล้ว การขาดจิตสำนึกสาธารณะยังมีผลกระทบต่อชุมชนระดับประเทศ และระดับโลก ดังนี้ (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจกร, 2543 : 22-29)

ผลกระทบต่อบุคคล ทำให้เกิดปัญหา คือ

1. ชุมชนอ่อนแอ ขาดการพัฒนา เพราะต่างคนต่างอยู่ สภาพชุมชนมีสภาพเช่นไรก็ยังคงเป็นเช่นนั้น ไม่เกิดการพัฒนาและยั่งยืนไปก็มีแต่เสื่อมทรุดลง

2. อาชญากรรมในชุมชนอยู่ในระดับสูง

3. ขาดศูนย์รวมจิตใจ ขาดผู้นำที่นำไปสู่การแก้ปัญหา เพราะคนในชุมชนมองปัญหาของตัวเองเป็นเรื่องใหญ่ ขาดคนอาสาสมัครพัฒนา เพราะกลัวเสียทรัพย์สิน กลัวเสียเวลา หรือกลัวเป็นที่ครหาจากบุคคลอื่น

ในระดับชาติถ้าบุคคลในชาติขาดจิตสาธารณะแล้วจะทำให้เกิด

1. วิกฤตการณ์ภายในประเทศบ่อยครั้งและแก้ปัญหาไม่ได้ อาทิ วิกฤตการณ์เศรษฐกิจ สังคมขาดเสถียรภาพทางการเมือง การชุมนุมขับไล่รัฐบาลหรือผู้นำประเทศ

2. ประเทศชาติอยู่ในสภาพล้าหลัง เนื่องจากขาดพลังของคนในสังคม เมื่อผู้นำประเทศนำมาตรการใดออกมาใช้ก็จะไม่ได้ผล เพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน

3. ประเทศชาติไร้เกียรติ ไร้ศักดิ์ศรี ทำให้ประชาชนในประเทศอื่นมองด้วยสายตาเหยียดหยาม ดูหมิ่นดูแคลนว่าเป็นประเทศด้อยพัฒนา

ในระดับโลกถ้าบุคคลขาดจิตสาธารณะจะทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบระหว่างประเทศ ทำให้เกิดปัญหาในระดับต่างๆ ดังนี้

1. เกิดการสะสมอาวุธกันระหว่างประเทศ เพราะขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน กลัวประเทศอื่นจะโจมตี จึงต้องมีอาวุธที่รุนแรง มีอำนาจในการทำลายสูงไว้ในครอบครองเพื่อข่มขู่ประเทศอื่น และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็มักมีแนวโน้มในการใช้ความรุนแรงของแสนยานุภาพทางสงครามในการตัดสินปัญหา

2. เกิดการถกเถียงกัน แ่งแย้งหรือครอบงำทางการค้าระหว่างประเทศ พยายามทุกวิถีทางเพื่อให้เกิดการได้เปรียบทางการค้า ทำให้ประเทศด้อยกว่าขาดโอกาสในการพัฒนาประเทศของตน

3. เกิดการรังเกียจเหยียดหยามคนต่างเชื้อชาติ ต่างเผ่าพันธุ์หรือต่างท้องถิ่น มองชนชาติอื่น เผ่าพันธุ์อื่นว่ามีความเจริญหรือมีศักดิ์ศรีด้อยกว่าเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ของตนเอง ถูกดูถูกหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อชาติอื่น

จิตสาธารณะเป็นคุณธรรมหนึ่งของพลเมือง เป็นคุณค่าและจิตสำนึกเป็นจิตวิญญาณของสังคม บุคคล องค์กร หรือสังคม สังคมที่ไม่มีคุณค่าและจิตสำนึก ทำให้ขาดพลังในการสร้างสรรค์ เมื่อเกิดจิตสาธารณะจะทำให้เกิดประชาสังคมก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคม ซึ่งจะทำการเมือง เศรษฐกิจ ศิลธรรมดี (ประเวศ วะสี, 2541 : 20)

ระบบการศึกษาในปัจจุบันนอกจากสอนให้คนอ่านออกเขียนได้ กระบวนการเรียนการสอนยังเน้นการท่องจำมากกว่าให้รู้จักคิด ประกอบกับวัฒนธรรมไทยที่ได้รับการสั่งสอนจากบรรพบุรุษให้เชื่อฟังตามผู้ใหญ่หรือผู้ปกครองอบรม สั่งสอน เป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนไม่พึ่งตนเอง ขาดการไตร่ตรอง ดังนั้นถ้านักศึกษาขาดจิตสาธารณะจะทำให้เกิดผลด้านความเป็นพลเมือง นักศึกษาเป็นวัยที่มีการพัฒนาในทุกด้าน จิตสาธารณะจึงเป็นคุณธรรมประการสำคัญ ที่จะส่งเสริมทางด้านเจตคติของนักศึกษา ทำให้มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่เห็นแก่ตัว มีความเป็นพลเมือง

และเห็นความเท่าเทียมกันของมนุษย์ เป็นแรงผลักดันในภาคพลเมือง ทำให้สังคมมีการเคลื่อนไหวไปในทิศทางตามความต้องการของพลเมือง ทำให้ประเทศขับเคลื่อนด้วยอำนาจประชาชน ซึ่งเป็นพื้นฐานของประชาธิปไตย ถ้านักศึกษาขาดจิตสาธารณะจะไม่มีความเป็นพลเมือง เป็นเพียงประชาชนที่ไม่รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง รวมทั้งไม่เคารพสิทธิของผู้อื่น จะเจริญเติบโตไปเป็นประชาชนที่ไม่รู้จักการพึ่งตนเอง (Passive) รวมทั้งจิตใจคับแคบไม่ช่วยเหลือสังคม ขาดความสามัคคี ไม่สามารถเรียนรู้ ทำงาน หรือดำรงชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ก่อให้เกิดผลเสียทั้งในระดับสังคม ประเทศ และสังคมโลก (Throne, 1997 : 437)

เนื่องจากในปัจจุบันกระบวนการโลกาภิวัตน์ไม่เพียงเชื่อมโยงระบบธุรกิจและการตลาดเท่านั้น แต่มีผลกระทบต่อทุกระบบในสังคม ซึ่งบริบทนี้เชื่อมโยงกับระบบสุขภาพของบุคคลอย่างแยกกันไม่ได้ ทำให้มีผลต่อแบบแผนการดำเนินชีวิต จิตสาธารณะจึงเป็นสิ่งที่มีมหาวิทยาลัยต้องตระหนัก เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ คู่คุณธรรม มีความรู้สึกร่วมกับชุมชน และมีความรับผิดชอบต่อสังคมในแง่มุมต่างๆ (Mayo, 1996) การมีจิตสาธารณะจึงมีความสำคัญต่อนักศึกษาในด้านความเป็นพลเมือง และด้านการออกไปประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต การนำไปใช้จึงต้องศึกษารายละเอียดและองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนานักศึกษาให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

4. องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ

รัตนา ตั้งอมร (อ้างถึงใน อ้อมใจ วงษ์มณฑา, 2552 : 15) กล่าวถึงองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะไว้ ดังนี้ 1) องค์ประกอบด้านความคิด เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับความคิดที่เป็นส่วนของการรู้ หรือเกิดความรับรู้ของความสำนึกเป็นหลัก เช่น การรับรู้ ความทรงจำ ความมีเหตุผลและการใช้ปัญญา เป็นต้น 2) องค์ประกอบด้านความรู้สึก เป็นส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งจะเป็สิ่งกระตุ้นความคิดอีกต่อหนึ่ง เป็นส่วนของความรู้สึกทางใจของความสำนึก ที่รวมเอาความรู้สึกของบุคคลในด้านบวกหรือด้านลบ 3) องค์ประกอบทางด้านการปฏิบัติหรือการกระทำ (Behavior) เป็นองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดแนวโน้มทางปฏิบัติหรือปฏิกิริยาตอบสนองเมื่อมีสิ่งเร้าที่เหมาะสม ซึ่งส่วนนี้ต้องอาศัยความเข้าใจหรือความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งนั้นเป็นพื้นฐาน

อนุชาติ พวงสำลี และวีรบูรณ์ วิจารณ์ วิสารทสกุล (2540) ได้กล่าวถึงการมีจิตสำนึกสาธารณะ ซึ่งเรียกอีกคำหนึ่งว่า จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม ว่าเป็นคุณลักษณะที่สำคัญและมีความหมายอย่างยิ่งในสังคม ทำให้เกิดประชาสังคมคือเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ซึ่งหมายถึงชุมชนแห่งสำนึก (Consciousness Community) ที่สมาชิกของชุมชนต่างเป็นส่วนหนึ่งของระบบโดยรวมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน คนในชุมชนต้องมองอนาคตร่วมกัน เรียนรู้และทำความเข้าใจร่วมกันโดยอาศัยการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ให้เห็นถึงสถานการณ์ แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงพร้อมควบคู่ไปกับการปฏิบัติ 2) ประชาชนสำนึกถึงพลัง

ของตนว่าจะสามารถร่วมแก้ไข เปลี่ยนแปลงสังคมได้ คือการทำให้เกิดกลุ่มที่ให้ความสนใจต่อ สาธารณะจำนวนมาก ทำให้เกิดความเข้มแข็งเป็นพลังทางสังคมไม่รอคอยให้ผู้อื่นแก้ปัญหาให้กับ ตนเอง ซึ่งการที่บุคคลจะสำนึกถึงพลังของตน ต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ของสังคม 3) ความรัก เอื้ออาทร สามัคคี การรวมกลุ่มของบุคคลในสังคมมีความหลากหลายจึง จำเป็นต้องสร้างขึ้นบนฐานแห่งความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทรและความสามัคคี ความแตกต่างระหว่างบุคคลย่อมเกิดขึ้นได้ ซึ่งความแตกต่างนี้เป็นสิ่งดีและไม่จำเป็นต้องนำไปสู่ ความแตกแยกเสมอไป ดังนั้นเงื่อนไขแห่งความรักสมานฉันท์จะเป็นส่วนเชื่อมโยงให้เกิด ความร่วมมืออย่างมีพลัง 4) การเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติร่วมกัน สำนึกสาธารณะนั้นเป็นนามธรรมที่ไม่ สามารถบังคับให้เกิดได้ ดังนั้นต้องสร้างเงื่อนไขหรือกิจกรรมร่วมกันที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ ร่วมกัน ตลอดจนการพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่อง 5) การมีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ สื่อสารและเครือข่ายเป็นส่วนที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นทางนำ ให้เกิดจิตสาธารณะ

บุททนา วรณปิติ (2542 : 181-183) กล่าวถึงบุคคลที่มีจิตสาธารณะว่าต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้

- 1) การทุ่มเทและอุทิศตน สิทธิของพลเมืองจะต้องสอดคล้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม บุคคล ไม่เพียงแต่ปฏิบัติตามสิทธิเท่านั้น แต่ต้องปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือให้บริการแก่บุคคลอื่น เพื่อพัฒนา สังคมด้วย อาทิ ถ้าต้องการให้ผู้แทนราษฎรมีความรับผิดชอบต่อความต้องการและประโยชน์ ของประชาชน ประชาชนก็ต้องให้ความใส่ใจและติดตาม ไม่เพียงทำการหย่อนบัตรเลือกตั้งเท่านั้น ต้องเสียสละเวลาให้ในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเมืองระดับท้องถิ่นและในสถาบันต่างๆ
- 2) เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล จากกระแสนิยมจนนิยม ส่งผลให้คนในสังคมมีลักษณะ ปิดกั้นตนเอง ไม่ไว้วางใจผู้อื่น เลือกคบเฉพาะกลุ่มที่มีความเหมือนกัน ไม่สนใจการเมือง ทำให้ ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจของสังคมเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม เกิดข้อขัดแย้ง การยุติข้อขัดแย้ง โดยการฟังเสียงข้างมาก ไม่นำไปสู่ประโยชน์ของส่วนรวม ดังนั้นผู้มีจิตสาธารณะต้องเป็นพลเมือง ในฐานะที่เป็นเอกลักษณ์ทางการเมืองสมัยใหม่ มีความอดทน ตระหนักว่าการมีส่วนร่วมไม่ทำให้ ได้อย่างที่ต้องการเสมอไป ต้องเคารพและยอมรับความแตกต่างที่หลากหลาย และหาวิธีอยู่ร่วมกับ ความขัดแย้งโดยการแสวงหาทางออกร่วมกัน การจำแนกประเด็นปัญหา การใช้เหตุผลใน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตัดสินใจ ต้องมีการพูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันให้มาก ที่สุดเพื่อหาข้อยุติ สร้างการเข้าร่วมรับรู้ ตัดสินใจและผนึกกำลัง เพื่อให้เกิดการยอมรับจากทุกฝ่าย
- 3) คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม คนในสังคมต้องคิดถึงการเมืองในฐานะกิจการเพื่อ ส่วนรวมและเพื่อคุณธรรมมากขึ้น 4) การลงมือกระทำ การวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงอย่าง เดียวไม่สามารถทำให้สถานการณ์ดีขึ้นต้องลงมือกระทำ โดยเริ่มจากครอบครัวในการวางพื้นฐาน ให้การอบรมด้านจริยธรรมของพลเมือง มหาวิทยาลัยไม่เพียงเป็นสถานที่ฝึกทักษะและให้ความรู้ ต้องรับช่วงต่อในการสร้างค่านิยมที่เหมาะสมต่อจากครอบครัว รวมทั้งเครือข่ายสังคมที่เกิดขึ้น

ระหว่างเพื่อนบ้าน ที่ทำงาน สโมสร สมาคมต่างๆ เชื่อมโยงบุคคลที่สนใจเรื่องของตนเข้าเป็นกลุ่มที่ใส่ใจผู้อื่นช่วยดำรงรักษาประชาคม สังคม และกฎจริยธรรม รวมทั้งสถาบันที่มีอิทธิพลสูงต่อสังคม คือสถาบันศาสนาและสื่อมวลชนนับว่ามีบทบาทสำคัญในการร่วมสร้างให้สังคมเข้มแข็ง

วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2544) ทำการศึกษาจิตสำนึกสาธารณะในบริบทประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงพัฒนาการและสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท พบว่าคุณลักษณะของการมีจิตสำนึกสาธารณะประกอบด้วย 1) ความรัก ความเอื้ออาทร 2) ความเชื่อใจ 3) การเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง 4) การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล 5) การมีปฏิสัมพันธ์กันโดยใช้ความสามารถ เครือข่ายและการมีส่วนร่วม

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ (2547 : 3) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของจิตสาธารณะ จะต้องพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะดังนี้ 1) การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม และการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ 2) การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวมนั้น ซึ่งแบ่งนิยามออกเป็น 3 องค์ประกอบและ 6 ตัวชี้วัด ดังนี้

ตาราง 1 องค์ประกอบและตัวชี้วัดพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะ

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
1. การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวม	1.1 การดูแลรักษา 1.2 ลักษณะของการใช้
2. การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแล	2.1 การทำตามหน้าที่ที่ถูกกำหนด 2.2 การรับอาสาที่จะทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อส่วนรวม 2.3 การทำกิจที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นกิจที่หนึ่ง
3. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม	3.1 ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง 3.2 แบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

เจษฎา หนูรุ่ม (2551 : 4) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของจิตสาธาณะจะต้องพิจารณาจาก ความรู้ความเข้าใจหรือพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งแบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้ 1) การใช้ หมายถึง ลักษณะ พฤติกรรมของนักเรียนในการใช้ของส่วนรวม การรักษาทรัพย์สิน การดูแลรักษาความสะอาด การไม่ทำลายทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ให้เกิด ความชำรุดเสียหาย โดยแสดงออก ดังนี้ (1) ดูแลรักษาสິงของ เมื่อใช้แล้วมีการเก็บรักษาให้คงอยู่ใน สภาพดี (2) ลักษณะของการใช้ ใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและทะนุถนอม 2) การถือเป็นหน้าที่ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวม ในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ โดยแสดงออก ดังนี้ (1) ทำตามหน้าที่และเคารพกฎระเบียบที่กำหนด (2) รับอาสาที่จะทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อส่วนรวม คอยสอดส่องดูแลสาธารณสมบัติของส่วนรวม 3) การเคารพสิทธิ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออก ถึงการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม การไม่ยึดครองของ ส่วนรวมมาเป็นของตน ตลอดจนไม่ปิดกั้น โอกาสของบุคคลที่จะใช้ของส่วนรวมนั้น โดย แสดงออก ดังนี้ (1) ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง (2) แบ่งปันและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ ของส่วนรวม

5. รูปแบบของจิตสาธาณะ

รูปแบบของจิตสาธาณะหรือจิตสำนึกสาธาณะนั้น มีการแบ่งรูปแบบที่แตกต่างกันไป ตามระดับอายุของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งแบ่งรูปแบบของจิตสำนึกไว้ ดังนี้

สมพงษ์ สิงหะพล (2542 : 15-16) ได้กล่าวถึงจิตสำนึกว่ามีอยู่ 3 ด้านหลักๆ คือ 1) จิตสำนึก เกี่ยวกับตนเอง (Self Consciousness) เป็นจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเอง ทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จิตสำนึกด้านนี้การศึกษาไทยมุ่งมั่นปลูกฝังมานาน เกิดบ้างไม่เกิดบ้าง ไปตาม สภาพการณ์ เป็นจิตสำนึกแบบคลาสสิกที่ทุกสังคมพยายามเหมือนกันที่จะสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้ เช่น ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่ถูกปลูกฝังและมีมานาน ตามสภาพสังคมไทย 2) จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Others Oriented Consciousness) เป็นจิตสำนึกของ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่ง สังคมหนึ่ง เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคี เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่คนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจาก พื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยอยู่แล้ว ซึ่งสร้างกันได้ไม่ยากนัก 3) จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคม หรือ จิตสำนึกสาธาณะ (Social or Public Consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญ ในการอยู่ร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นจิตสำนึกที่คนไทย ยังไม่ค่อยมีและขาดกันอยู่มาก เพราะพื้นฐานความเป็นมาของสังคมไทย สมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้น โดยเร็ว เช่น จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมือง จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้าน สุขภาพ เป็นต้น

6. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะเป็นคุณธรรมของพลเมือง ส่งเสริมทำให้สังคมเข้มแข็งมีศักยภาพในการแก้ไขปัญหา เนื่องจากการมีพลเมืองตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือสังคม เชื่อมั่นในความสามารถของตนเองและการรวมกลุ่ม ปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ จะทำให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพรับผิดชอบต่อหน้าที่ของพลเมือง ซึ่งสามารถอธิบายโดยใช้ทฤษฎีประชาสังคม ประกอบกับแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมของบุคคลเชิงจิตวิทยาพัฒนาการและแนวทางของพระพุทธศาสนา

การมีจิตสาธารณะเกิดจากปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยในชุมชน (วิรัตน์ คำศรีจันทร์, 2544 : 99) ก่อนเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย นักศึกษาย่อมมีลักษณะเฉพาะบุคคลซึ่งได้รับอิทธิพลจากการอบรมของครอบครัว สถานศึกษา และกระบวนการทางสังคมจากบริเวณที่อยู่อาศัย เมื่อเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย วัฒนธรรมของสถาบันการศึกษา การมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน อาจารย์ จึงมีผลต่อการรับรู้ ความเชื่อ เจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมของนักศึกษา โดยแสดงออกทางรูปแบบการดำเนินชีวิต เมื่อนักศึกษาอยู่ในชั้นปีที่สูงขึ้น ดังการศึกษาของ สบ โชค พูลนวม (อ้างถึงใน อ้อมใจ วงษ์มณฑา, 2552 : 18) พบว่า ความรับผิดชอบของผู้เรียนชั้นประถมตอนปลายและมัธยมศึกษา มีความรับผิดชอบแตกต่างกัน โดยผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษา มีความรับผิดชอบสูงกว่า เช่นเดียวกับการศึกษาของ แสงสุรีย์ คนศิลป์ (อ้างถึงใน อ้อมใจ วงษ์มณฑา, 2552 : 18) ศึกษาเปรียบเทียบความสำนึกในหน้าที่พลเมืองระหว่างผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ผู้เรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองสูงกว่าผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นอกจากนั้นคุณธรรมของบุคคลจะสูงขึ้นตามพัฒนาการทางพุทธิปัญญา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นตัวบ่งชี้ระดับความรู้ ความสามารถของผู้เรียนและแสดงถึงความสามารถทางพุทธิปัญญา ดังการศึกษาของ Greenberger (จันทร์จิรา มูลเมือง, 2535 : 25) พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคม

โครงสร้างของมหาวิทยาลัยในแต่ละแห่งแตกต่างกันตามปรัชญา วัตถุประสงค์ วิสัยทัศน์ พันธกิจ ลักษณะการจัดการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมและนโยบายขององค์กร มหาวิทยาลัยที่มีขนาดเล็กรูปแบบการดำเนินชีวิตจะมีความแตกต่างกันน้อยแต่มีความซับซ้อนมาก มหาวิทยาลัยที่มีขนาดใหญ่จะมีความแตกต่างระหว่างรูปแบบการดำเนินชีวิตมากแต่มีความซับซ้อนในแต่ละรูปแบบน้อย มหาวิทยาลัยที่นักศึกษามีเจตคติ ความสนใจ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมร่วมกันและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมาก สังกัดของมหาวิทยาลัยจึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อเจตคติและพฤติกรรมของบุคคล สุวิมล ว่องวานิช และนงลักษณ์ วิรัชชัย (2543 : 128) ศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย

พบว่า สังกัดของมหาวิทยาลัยมีความสัมพันธ์กับคุณธรรมระดับบุคคล และส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตจากการรับรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นรอบตัว นอกจากนี้รูปแบบการดำเนินชีวิตยังได้รับอิทธิพลจากการอบรมเลี้ยงดู ประเพณี วัฒนธรรมจากถิ่นที่อยู่อาศัยหรือภูมิภานา ซึ่งมีสภาพแวดล้อมทางสังคมที่แตกต่างกัน เนื่องจากการมีจิตสาธารณะเกิดจากการที่บุคคลรับรู้ภาวะวิกฤตทางสังคม (ชูชัย สุภวงษ์, 2539 : 29) ในแต่ละพื้นที่มีกระบวนการทางสังคมที่แตกต่างกันย่อมมีผลต่อการรับรู้และการมีจิตสาธารณะของบุคคล ในเขตที่มีความซับซ้อนของกระบวนการทางสังคมสูง เช่น กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย เป็นศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง วิถีชีวิตของคนเมืองจึงมีลักษณะที่เร่งรีบแข่งขันเกิดความแก่งแย่งและเห็นแก่ตัว ส่งผลกระทบต่อจิตสำนึกของบุคคลได้โดยไม่รู้ตัว (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจจร, 2543 : 13)

จิตสาธารณะเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันกับบุคคลอื่น (ชูชัย สุภวงษ์, 2539 : 22) ความรู้ที่ต้องการช่วยเหลือเพียงประการเดียวจึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ กระบวนการเรียนรู้จึงมีความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหา บุคคลในสังคมต้องม้องค์ความรู้และความสามารถในการแสวงหาความรู้ (อนุชาติ พวงสำลี และวิบูลย์ วิจารณ์ วิสารทกุล, 2540 : 17) ผู้ที่มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองจะสนใจค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระจากแหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ ทำให้มีคุณสมบัติเป็นผู้นำ นักคิด นักวิเคราะห์วิจารณ์ (นฤมล เกื่อนมา, 2539 : 7) ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่น จึงเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยภายในของบุคคลในการผลักดันให้เกิดพฤติกรรม

แนวคิดรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model)

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ และอธิบายปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

การศึกษาค้นคว้าของพฤติกรรมนั้น สามารถศึกษาได้ 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ประเภทแรกเป็นสาเหตุภายนอกตัวบุคคล เช่น สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ส่วนอีกประเภทหนึ่งเป็นสาเหตุจากภายในตัวบุคคลที่เป็นลักษณะทางจิต เช่น เจตคติ บุคลิกภาพ การรับรู้ด้านต่างๆ เป็นต้น สำหรับรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยมเป็นแนวคิดรูปแบบหนึ่งที่ใช้สำหรับศึกษาค้นคว้าของพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ โดยเน้นความสำคัญของการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นลักษณะทางจิตที่เป็นสาเหตุภายในตัวบุคคลกับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เป็นสาเหตุภายนอกตัวบุคคล ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมีความเชื่อมโยงและต่อเนื่องซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เพราะปัจจัยด้านบุคคลหรือปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมเพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่สามารถเป็นตัวบ่งชี้พฤติกรรมของปัจเจกบุคคลได้ เพราะพฤติกรรมเป็นผลจากการกระทำของกระบวนการต่อเนื่อง

ของปฏิสัมพันธ์หลายทิศทาง หรือเป็นผลสะท้อนกลับระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อมที่บุคคลเผชิญอยู่ (ณัฐยา ลือชาภิตติกุล, 2546 : 3-4)

กระบวนการปฏิสัมพันธ์เป็นกระบวนการที่เป็นพลวัตและมีความต่อเนื่อง (Dynamic Interaction) กล่าวคือเป็นกระบวนการร่วมกันระหว่างตัวแปรแทรกซ้อนของบุคคล ตัวแปรปฏิกริยาของบุคคล และสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมของบุคคลที่อยู่ในโครงสร้างนั้น เพื่ออธิบายพัฒนาการของพฤติกรรมของบุคคล ตลอดจนการคงไว้ซึ่งพฤติกรรมนั้นด้วย กระบวนการดังกล่าวอาจเกิดภายในสถานการณ์ หรือเกิดในสถานการณ์หลายๆ สถานการณ์ที่แตกต่างกันก็ได้ เมื่อพิจารณาปฏิสัมพันธ์ภายในสถานการณ์การกระทำตามสถานการณ์จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันการกระทำตามสถานการณ์จะโน้มนำปัจเจกบุคคลให้มีการเลือกแปลผล และส่งต่อไปถึงกระบวนการในสถานการณ์ที่จะเป็นข้อมูลแก่บุคคลต่อไป ในทำนองเดียวกันก็จะส่งผลต่อพฤติกรรมของคนอื่นๆ นั่นคือ บุคคลกับสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมมีปฏิสัมพันธ์อย่างเป็นพลวัตและมีความต่อเนื่องกัน ปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยทั้ง 2 ร่วมกันส่งผลอย่างแยกกันไม่ได้ต่อพฤติกรรมของบุคคลในโครงสร้างนั้น รูปแบบปฏิสัมพันธ์ (Interaction Model) มุ่งเน้นความสำคัญของปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางจิตใจของบุคคล (สาเหตุภายใน) กับสถานการณ์ที่เขาประสบอยู่ (สาเหตุภายนอก) จัดเป็นรูปแบบที่พยายามอธิบายสาเหตุของพฤติกรรมมนุษย์อย่างครอบคลุมมากที่สุด ในปัจจุบันการศึกษาทางจิตวิทยาได้มีการศึกษาปฏิสัมพันธ์ใน 2 ลักษณะ ลักษณะแรกเป็นการศึกษาปฏิสัมพันธ์เชิงสถิติวิเคราะห์ (Mechanical Interaction) แบบ Two-way ANOVA ซึ่งเป็นการศึกษาอิทธิพลร่วมระหว่างลักษณะทางจิตของผู้กระทำ 1 ตัวแปรกับสถานการณ์ที่จะกระทำ 1 ตัวแปร ซึ่งส่งผลต่อการแปรเปลี่ยนของคะแนนพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งในบุคคล ส่วนลักษณะที่สองนั้นเป็นการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางจิตใจเดิมกับสถานการณ์ หรือมีความไวต่อสถานการณ์ (Organismic Interaction) หมายถึง การศึกษาลักษณะทางจิตใจของบุคคลที่แปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์หรือมีความไวต่อสถานการณ์ที่บุคคลเผชิญ เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะจิตใจเดิมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ปฏิสัมพันธ์นี้เกิดภายในจิตใจของบุคคล ตัวอย่างเช่น การที่ประชาชนมีเจตคติที่ดีต่อการรักษาความสะอาดท้องถนน อาจเกิดจากการณรงค์ไม่ทิ้งขยะในท้องถนนของฝ่ายเทศบาล ผู้เรียนเกิดความวิตกกังวลสูงในสถานการณ์สอบวัดผล การเรียน หรือนักธุรกิจเกิดความรู้สึกเสี่ยงต่อการลงทุนเมื่ออยู่ในภาวะทางเศรษฐกิจตกต่ำ เป็นต้น (งามดา วนิทานนท์, 2540 : 5-6)

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ และอธิบายจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยใช้แนวคิดทฤษฎี ดังนี้

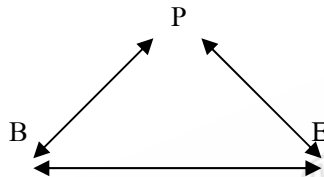

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม จัดได้ว่าทฤษฎีที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนา เทคนิค การปรับพฤติกรรมในปัจจุบัน ทฤษฎีนี้พัฒนาโดย Albert Bandura อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2539 : 47-48)

ตามแนวความคิดพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Albert Bandura นั้น เขาเชื่อว่าพฤติกรรมของคนเราไม่ได้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากสภาพแวดล้อมเพียงอย่างเดียว หากแต่มีปัจจัยส่วนบุคคลนั้นจะต้องร่วมกันในลักษณะและสภาพแวดล้อม ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม (B) สภาพแวดล้อม (E) และส่วนบุคคล (P)

ที่มา : สิทธิโชค วรานุสันติกุล, 2539 : 25

จากภาพประกอบ 1 จะเห็นว่าพฤติกรรมของมนุษย์ องค์ประกอบภายในมนุษย์และ สิ่งแวดล้อมจะมีอิทธิพลต่อกันและกัน

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2539 : 49) ได้อธิบายปัจจัยที่กำหนดซึ่งกันและกันที่ละคู่ ดังนี้ คู่แรกระหว่าง P $\rightarrow$ B แสดงให้เห็นถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างความคิด ความรู้สึกและการกระทำ การคาดหวัง ความเชื่อ การรับรู้เกี่ยวกับตนเอง เป้าหมายและความตั้งใจ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวกำหนดลักษณะและทิศทางของพฤติกรรม สิ่งที่บุคคลเชื่อหรือมีความรู้สึกสามารถกำหนดว่าบุคคลจะแสดงพฤติกรรมเช่นใด

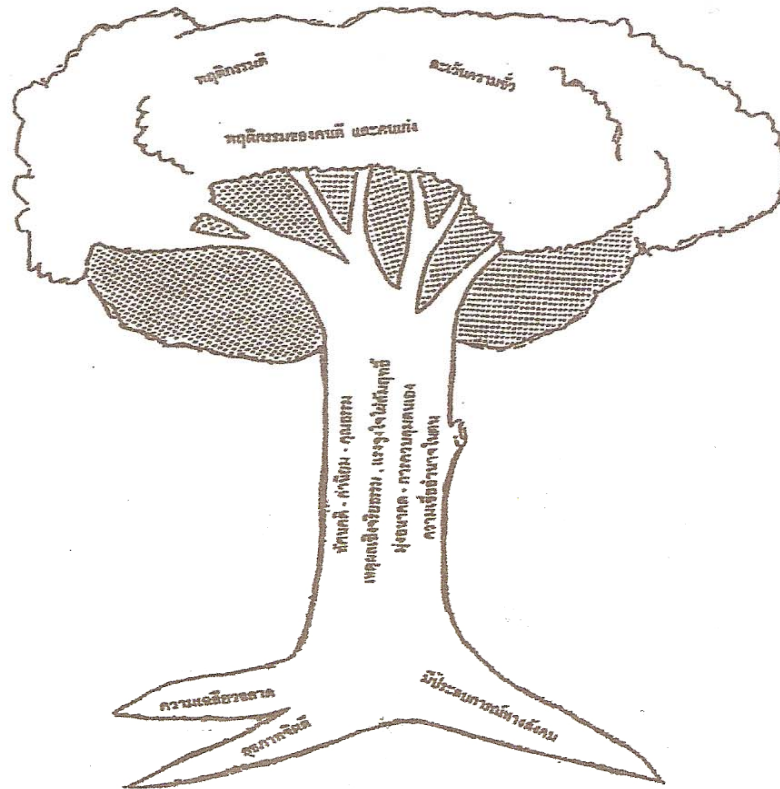
การกำหนดซึ่งกันและกันของ E $\rightarrow$ P เป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของบุคคลและสภาพแวดล้อม ความคาดหวัง ความเชื่อ อารมณ์และความสามารถทางปัญญาของบุคคลนั้นจะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงโดยอิทธิพลของสังคม

สำหรับคู่ของ B $\rightarrow$ E เป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและสภาพแวดล้อม ในชีวิตประจำวันของคนเรา พฤติกรรมเปลี่ยนเงื่อนไขสภาพแวดล้อม ในขณะที่เดียวกันเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปนั้น ก็ทำให้พฤติกรรมถูกเปลี่ยนไปด้วย สภาพแวดล้อมจะไม่มีอิทธิพลใดๆ ต่อบุคคล จนกว่าจะมีพฤติกรรมบางอย่างเกิดขึ้น

จากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า พฤติกรรมของมนุษย์จะเกิดขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงนั้นต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบภายในของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมที่จะต้องมียุทธวิธีต่อกันและกันและทฤษฎีดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการสนับสนุนในการตั้งตัวแปรอิสระปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ การสนับสนุนจากครอบครัว การสนับสนุนจากอาจารย์และเพื่อน การเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่น

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม (Tree Moral Theory)

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538 : 12-14) กล่าวว่า ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมแสดงถึงสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งว่าพฤติกรรมเหล่านี้มีสาเหตุทางจิตใจอะไรบ้าง ทฤษฎีนี้สร้างจากการสรุปผลการวิจัยในเรื่องดังกล่าวของเยาวชนและประชาชนไทยอายุ 6-60 ปี จำนวนหลายพันคน เป็นผลการวิจัยในประเทศไทยในช่วง 25 ปีนี้ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมนี้มี 3 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นดอกและผลของต้นไม้ ส่วนลำต้นและส่วนที่เป็นรากแก้ว ในส่วนแรกคือดอกและผลบนต้น แสดงถึงพฤติกรรมการทำดี ละเว้นชั่ว และพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ส่วนแรกนี้เป็นพฤติกรรมประเภทต่างๆ ที่รวมเข้าเป็นพฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ และพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ผลออกมาเป็นพฤติกรรมต่างๆ นำปรารภานี้ มีสาเหตุอยู่ 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือ สาเหตุทางจิตใจที่เป็นส่วนลำต้นของต้นไม้ อันประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ด้าน คือ 1) เหตุผลเชิงจริยธรรม 2) มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง 3) ความเชื่ออำนาจในตน 4) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และ 5) ทศนคติ คุณธรรม และค่านิยม (ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้นๆ หรือสถานการณ์นั้นๆ) ถ้าต้องการที่จะเข้าใจ อธิบาย ทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมชนิดใดจะต้องใช้จิตลักษณะบางด้านหรือทั้ง 5 ด้านนี้ประกอบกัน จึงจะได้ผลดีที่สุด ส่วนที่สามของต้นไม้จริยธรรมคือรากแก้ว ซึ่งเป็นจิตลักษณะกลุ่มที่สองมี 3 ด้านคือ 1) สติปัญญา 2) ประสบการณ์ทางสังคม 3) สุขภาพจิต จิตลักษณะทั้งสามนี้อาจใช้เป็นสาเหตุของการพัฒนาจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำต้นของต้นไม้ก็ได้ กล่าวคือบุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้านในปริมาณที่สูงเหมาะสมกับอายุจึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะทั้ง 5 ประการที่ลำต้นของต้นไม้ โดยที่จิตลักษณะทั้ง 5 นี้จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติถ้าบุคคลมีความพร้อมทางจิตใจ 3 ด้านดังกล่าวและอยู่ในสภาพแวดล้อมทางบ้าน ทางสถานศึกษาและทางสังคมที่เหมาะสม นอกจากนี้บุคคลยังมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจิตลักษณะบางประการใน 5 ด้านนี้ โดยวิธีการอื่นๆ ด้วย ฉะนั้นจิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการ จึงเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งนั่นเอง นอกจากนี้จิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการที่รากแก้วนี้อาจเป็นสาเหตุร่วมกับจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำต้น เพื่อใช้อธิบายและพัฒนาพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งด้วย ดังกล่าวมาแล้ว

ภาพประกอบ 2 ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม และลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจที่นำไปสู่พฤติกรรมทางจริยธรรม (ที่มา : ดวงเดือน พันธุนาวิณ, 2538 : 13)

แต่เดิมนั้นทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมได้แสดงถึงสาเหตุทางจิตใจที่ลำต้นเพียง 4 ประการ ที่เกี่ยวกับการที่บุคคลจะมีพฤติกรรมการทำดีละเว้นชั่วหรือที่เรียกว่า “พฤติกรรมเชิงจริยธรรม” แต่ต่อมาได้นำผลวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์พฤติกรรมทางด้านการงานอาชีพ และพฤติกรรมรักษาสุขภาพอนามัยมาประกอบด้วย จึงได้เพิ่มพฤติกรรมของคนเก่งเข้าเป็นดอกผลรวมกับพฤติกรรมของคนดีและได้เพิ่มแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ซึ่งเป็นจิตลักษณะที่สำคัญของคนที่มีพฤติกรรมชนิดดังกล่าวข้างต้นเข้าที่ลำต้นของต้นไม้จริยธรรม รวมเป็น 5 ด้าน จึงทำให้ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของคนไทยมีลักษณะที่กว้างขวางครอบคลุมพฤติกรรมที่น่าปรารถนาของคนไทยทางด้านที่สำคัญได้ครบถ้วน (ดวงเดือน พันธุนาวิณ, 2538 : 12-14)

เจษฎา หนูรุ่ง (2551 : 6-7) กล่าวว่า ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของ ดวงเดือน พันธุนาวิณ ซึ่งทฤษฎีนี้แสดงถึงสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและของคนเก่งว่าพฤติกรรมเหล่านี้มีสาเหตุทางจิตใจอะไรบ้าง ทฤษฎีนี้สร้างจากการสรุปผลการวิจัยของเยาวชนและประชาชนไทย อายุ 6-60 ปี จำนวนรวมหลายพันคน และจิตสาธณะถือว่าเป็นพฤติกรรมภายนอกที่แสดงออกมา ถ้านักเรียนมีจิตสาธณะสูงมากเท่าไร ก็ถือว่าเป็นพฤติกรรมของคนดีมากเท่านั้น ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม แสดง

ความสัมพันธ์ในเชิงสาเหตุและผลระหว่างจิตลักษณะบางประการใน 8 ประการที่ลำดับและรากของต้นไม้ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมนี้มี 3 ส่วนดังกล่าวข้างต้น ซึ่งส่วนที่ 1 คือดอกและผลไม้มของต้นไม้ แสดงถึงพฤติกรรมการทำดีละเว้นชั่ว และพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ส่วนแรกนี้เป็นพฤติกรรมประเภทต่างๆ ที่รวมเข้าเป็นพฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ และพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง จิตสาธารณะจึงอยู่ในส่วนที่ 1 เพราะว่ามันศึกษามีจิตสาธารณะสูงก็ถือว่าเป็นคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ

โดยสรุป ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทยนี้ แสดงความสัมพันธ์ในเชิงสาเหตุและผลระหว่างจิตลักษณะ 8 ด้าน กับพฤติกรรมประเภทต่างๆ ประสบการณ์ทางสังคมเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาการทางจิตของบุคคล การที่บุคคลมีประสบการณ์ทางสังคมจะทำให้มีความเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่นและสามารถนำตนเองเข้าไปอยู่ในบทบาทของผู้อื่นได้ เรียกว่าความสามารถในการสวมบทบาท (Role Taking) ซึ่งความสามารถในการสวมบทบาทมีความสำคัญต่อการพัฒนาจริยธรรมมาก ประสบการณ์จากการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นมาก จะทำให้บุคคลมีความคิดเห็นที่กว้างขวาง ลึกซึ้งมองเห็นและเข้าใจบทบาทของตนเองและของผู้อื่นที่อยู่ร่วมกับคนในสังคมและความเข้าใจนี้จะเอื้ออำนวยให้บุคคลมีพัฒนาการทางจิตในระดับสูงได้ การที่บุคคลขาดประสบการณ์ทางสังคมและขาดโอกาสที่จะได้เรียนรู้หรือสวมบทบาทอื่นๆ น้อยจะนำไปสู่การปฏิเสธทางจิตต่อบทบาทที่ไม่คุ้นเคย คือการไม่ยอมรับ ไม่เข้าใจ ไม่ไว้วางใจ ซึ่งลักษณะดังกล่าวเท่ากับเป็นการปิดกั้นข่าวสาร และข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาทางจิตวิทยาและด้านสังคม ซึ่งย่อมรวมเอาพัฒนาการทางจริยธรรมทางการมุ่งอนาคต และทางการบรรลุเอกลักษณ์แห่งอิโก้ของบุคคลเข้าไว้ด้วย ดังนั้นถ้าต้องการที่จะให้บุคคลมีพัฒนาการทางจิตจะต้องส่งเสริมให้บุคคลมีประสบการณ์ทางสังคมกว้างขวาง และเหมาะสมกับอายุของบุคคลจึงจะทำให้บุคคลมีพัฒนาการทางจิตในระดับสูงได้

ทฤษฎีพัฒนาการเขาวนปัญญาของ Piaget

Piaget เป็นผู้แต่งข้อสอบเขาวนขึ้นเป็นครั้งแรก เขามีหน้าที่ทดสอบเด็กเพื่อจะหาปีที่สถานสำหรับเด็กแต่ละวัย Piaget พบว่าคำตอบของเด็กน่าสนใจมาก โดยเฉพาะคำตอบของเด็กที่เขาวนวัย เพราะมักจะตอบผิด เมื่อเขาวิเคราะห์คำตอบก็พบว่าคำตอบของเด็กเล็กที่ต่างไปจากคำตอบของเด็กโตเพราะมีความคิดที่ต่างกัน คุณภาพของคำตอบของเด็กที่วัยต่างกันมักจะแตกต่างกัน แต่ไม่ควรตัดสินว่าเด็กโตฉลาดกว่าเด็กเล็ก หรือคำตอบของเด็กเล็กผิด โดยมีทฤษฎีเกี่ยวกับเขาวนปัญญาว่ามนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิดมาพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยการจัดรวบรวมข้อมูลและการปรับตัวแบบการชิมชาบ เมื่อมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมก็จะชิมชาบประสบการณ์ใหม่

ให้รวมเข้าอยู่ในโครงสร้างของสติปัญญา จะเป็นการตีความหรือการรับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อมตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 Sensorimotor (แรกเกิด - 2 ขวบ) Piaget เป็นนักจิตวิทยาคนแรกที่ได้ศึกษาระดับเชาวน์ปัญญาของเด็กวัยนี้ไว้อย่างละเอียดจากการสังเกตบุตร 3 คน โดยทำบันทึกไว้และสรุปว่าวัยนี้เป็นวัยที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหวของอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย

ขั้นที่ 2 Preoperational (อายุ 18 เดือน - 7 ปี) เด็กก่อนเข้าโรงเรียนและวัยอนุบาล มีระดับเชาวน์ปัญญาอยู่ในขั้นนี้ เด็กวัยนี้มีโครงสร้างของสติปัญญาที่จะใช้สัญลักษณ์แทนวัตถุสิ่งของที่อยู่รอบๆ ตัวได้ หรือมีพัฒนาการทางด้านภาษา เด็กวัยนี้จะเริ่มด้วยการพูดเป็นประโยคและเรียนรู้คำต่างๆ เพิ่มขึ้น เด็กจะารู้จักคิด อย่างไรก็ตามความคิดของเด็กวัยนี้ยังมีข้อจำกัดหลายอย่างเด็กก่อนเข้าโรงเรียนและวัยอนุบาล มีระดับเชาวน์ปัญญาอยู่ในขั้นนี้ เด็กวัยนี้มีโครงสร้างของสติปัญญาที่จะใช้สัญลักษณ์แทนวัตถุสิ่งของที่อยู่รอบๆ ตัวได้ หรือมีพัฒนาการทางด้านภาษา

ขั้นที่ 3 Concrete Operations (อายุ 7 - 11 ปี) พัฒนาการทางด้านสติปัญญาและความคิดของเด็กวัยนี้แตกต่างกันกับเด็กในขั้น Preoperational มาก เด็กวัยนี้จะสามารถสร้างกฎเกณฑ์และตั้งกฎเกณฑ์ และแบ่งสิ่งแวดล้อมออกเป็นหมวดหมู่ได้ คือเด็กจะสามารถที่จะอ้างอิงด้วยเหตุผลและไม่ขึ้นกับการรับรู้จากรูปร่างเท่านั้น เด็กวัยนี้สามารถแบ่งกลุ่มโดยใช้เกณฑ์หลายๆ อย่าง และคิดย้อนกลับได้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมและความสัมพันธ์ของตัวเองก็เพิ่มมากขึ้น

ขั้นที่ 4 Formal Operations (อายุ 12 ปีขึ้นไป) พัฒนาการเชาวน์ปัญญาและความคิดเห็นของเด็กเป็นขั้นสุดยอด คือเด็กในวัยนี้จะเริ่มคิดเป็นผู้ใหญ่ ความคิดแบบเด็กสิ้นสุดลง เด็กสามารถที่จะคิดหาเหตุผลนอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถที่จะคิดเป็นนักวิทยาศาสตร์ สามารถที่จะตั้งสมมติฐานและทฤษฎีและเห็นว่าความจริงที่เห็นด้วยกับการรับรู้ไม่สำคัญเท่ากับการคิดถึงสิ่งที่จะเป็นไปได้ Piaget ได้สรุปว่า “เด็กวัยนี้เป็นผู้ที่คิดเหนือไปกว่าสิ่งปัจจุบัน สนใจที่จะสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่าง และมีความพอใจที่จะคิดพิจารณาเกี่ยวกับกับสิ่งที่ไม่มีตัวตน หรือสิ่งที่เป็นนามธรรม”

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Lawrence Kohlberg

Lawrence Kohlberg ได้ศึกษาวิจัยพัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวทฤษฎีของ Piaget แต่ Lawrence Kohlberg ได้ปรับปรุงวิธีวิจัย การวิเคราะห์ผลรวมและได้วิจัยอย่างกว้างขวางในประเทศอื่นที่มีวัฒนธรรมต่างไป วิธีการวิจัยจะสร้างสถานการณ์สมมติปัญหาทางจริยธรรมที่ผู้ตอบยากที่จะตัดสินใจได้ว่า “ถูก” “ผิด” “ควรทำ” “ไม่ควรทำ” อย่างเด็ดขาด เพราะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง การตอบจะขึ้นกับวัยของผู้ตอบเกี่ยวกับความเห็นใจในบทบาทของผู้แสดงพฤติกรรมในเรื่อง ค่านิยมความสำนึกในหน้าที่ในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม ความยุติธรรมหรือหลักการที่ตนยึดถือ

ให้คำจำกัดความของจริยธรรมว่าจริยธรรมเป็นความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความถูกต้อง และเกิดขึ้นจากขบวนการทางความคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งต้องอาศัยวุฒิภาวะทางปัญญา เชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นผลจากการพัฒนาการของโครงสร้างทางความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรม นอกจากนั้น ยังพบว่าส่วนมากการพัฒนาทางจริยธรรมของเด็กจะไม่ถึงขั้นสูงสุดในอายุ 10 ปี แต่จะมีการพัฒนาขึ้นอีกหลายขั้นจากอายุ 11-25 ปี การใช้เหตุผลเพื่อการตัดสินใจที่จะเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง จะแสดงให้เห็นถึงความเจริญของจิตใจของบุคคล การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่ได้ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของสังคมใดสังคมหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นการใช้เหตุผลที่ลึกซึ้งยากแก่การเข้าใจยิ่งขึ้นตามลำดับของวุฒิภาวะทางปัญญา Lawrence Kohlberg ได้ศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชนอเมริกัน อายุ 10-16 ปี และได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น ดังนั้นพัฒนาการทางจริยธรรมมีทั้งหมด 6 ขั้นมีดังต่อไปนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนมีจริยธรรมหรือระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Pre-Conventional Level)
ระดับนี้เด็กจะรับกฎเกณฑ์และข้อกำหนดของพฤติกรรมที่ “ดี” “ไม่ดี” จากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดามารดา ครูหรือเด็กโต และมักจะคิดถึงผลตามที่จะนำรางวัลหรือการลงโทษ

พฤติกรรม “ดี” คือพฤติกรรมที่แสดงแล้วได้รางวัล

พฤติกรรม “ไม่ดี” คือพฤติกรรมที่แสดงแล้วได้รับโทษ

โดยบุคคลจะตอบสนองต่อกฎเกณฑ์ซึ่งผู้มีอำนาจทางกายเหนือตนเองกำหนดขึ้น จะตัดสินใจเลือกแสดงพฤติกรรมที่เป็นหลักต่อตนเองโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น จะพบในเด็ก 2-10 ปี แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรม ระดับนี้เป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 การถูกลงโทษและการเชื่อฟัง (Punishment and Obedience Orientation) เด็กจะยอมทำตามคำสั่งผู้มีอำนาจเหนือตนโดยไม่มีเงื่อนไขเพื่อไม่ให้ตนถูกลงโทษ ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อหลบหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ เพราะกลัวความเจ็บปวด ยอมทำตามผู้ใหญ่เพราะมีอำนาจทางกายเหนือตน เขาอธิบายว่าในขั้นนี้เด็กจะใช้ผลตามของพฤติกรรมเป็นเครื่องชี้ว่าพฤติกรรมของตน “ถูก” หรือ “ผิด” เป็นต้นว่า ถ้าเด็กถูกทำโทษก็จะคิดว่าสิ่งที่ตนทำ “ผิด” และจะพยายามหลีกเลี่ยงไม่ทำสิ่งนั้นอีก พฤติกรรมใดที่มีผลตามด้วยรางวัลหรือคำชมเด็กก็จะคิดว่าสิ่งที่ตนทำ “ถูก” และจะทำซ้ำอีกเพื่อหวังรางวัล

ขั้นที่ 2 กฎเกณฑ์เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ของตน (Instrumental Relativist Orientation)
ใช้หลักการแสวงหารางวัลและการแลกเปลี่ยน บุคคลจะเลือกทำตามความพอใจของตนเอง โดยให้ความสำคัญของการได้รับรางวัลตอบแทน ทั้งรางวัลที่เป็นวัตถุหรือการตอบแทนทางกาย วาจา และใจ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องของสังคม ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อต้องการผลประโยชน์ สิ่งตอบแทน รางวัลและสิ่งแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งตอบแทน เขาอธิบายว่าในขั้นนี้เด็กจะสนใจทำตามกฎข้อบังคับเพื่อประโยชน์หรือความพอใจของตนเอง หรือทำดีเพราะอยากได้ของตอบแทน หรือรางวัล ไม่ได้คิดถึงความยุติธรรมและความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น หรือความเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น

พฤติกรรมของเด็กในขั้นนี้ทำเพื่อสนองความต้องการของตนเอง แต่มักจะเป็นการแลกเปลี่ยนกับคนอื่น เช่น ประโยค “ถ้าเธอทำให้นัน ฉันจะให้.....”

ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม (Conventional Level) พัฒนาการจริยธรรมระดับนี้ ผู้ทำถือว่าการประพฤติตนตามความคาดหวังของผู้ปกครอง บิดามารดา กลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก เป็นสิ่งที่ควรจะทำหรือทำความคิด เพราะกลัวว่าตนจะไม่ใช่ที่ยอมรับของผู้อื่น ผู้แสดงพฤติกรรมจะไม่คำนึงถึงผลตามที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเอง ถือว่าความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีเป็นสิ่งสำคัญ ทุกคนมีหน้าที่จะรักษามาตรฐานทางจริยธรรม โดยบุคคลจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมที่ตนเองอยู่ตามความคาดหวังของครอบครัวและสังคม โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นขณะนั้นหรือภายหลังก็ตาม จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมโดยคำนึงถึงจิตใจของผู้อื่น จะพบในวัยรุ่นอายุ 10 - 16 ปี แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรม ระดับนี้เป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 3 ความคาดหวังและการยอมรับในสังคม สำหรับ “เด็กดี” (Interpersonal Concordance of “Good boy , nice girl” Orientation) บุคคลจะใช้หลักทำตามผู้อื่นเห็นชอบ ใช้เหตุผลเลือกทำในสิ่งที่กลุ่มยอมรับ โดยเฉพาะเพื่อน เพื่อเป็นที่ชื่นชมและยอมรับของเพื่อน ไม่เป็นตัวของตัวเอง คล้อยตามการชักจูงของผู้อื่นเพื่อต้องการรักษาสัมพันธภาพที่ดี พบในวัยรุ่นอายุ 10 - 15 ปี ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อต้องการเป็นที่ยอมรับของหมู่คณะ การช่วยเหลือผู้อื่นเพื่อทำให้เขาพอใจและยกย่องชมเชย ทำให้บุคคลไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง ชอบคล้อยตามการชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อน เขาอธิบายว่าพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นนี้เป็นพฤติกรรมของ “คนดี” ตามมาตรฐานหรือความคาดหวังของบิดามารดาหรือเพื่อนวัยเดียวกัน พฤติกรรม “ดี” หมายถึงพฤติกรรมที่จะทำให้ผู้อื่นชอบและยอมรับ หรือไม่ประพฤติดีเพราะเกรงว่าบิดามารดาจะเสียใจ

ชั้นที่ 4 กฎและระเบียบ (“Law-and-order” Orientation) จะใช้หลักทำตามหน้าที่ของสังคม โดยปฏิบัติตามระเบียบของสังคมอย่างเคร่งครัด เรียนรู้การเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ปฏิบัติตามหน้าที่ของสังคมเพื่อดำรงไว้ซึ่งกฎเกณฑ์ในสังคม พบในอายุ 13 -16 ปี ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อทำตามหน้าที่ของสังคม โดยบุคคลรู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของเขาในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น จึงมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สังคมกำหนดให้หรือคาดหมายไว้ เขาอธิบายว่าเหตุผลทางจริยธรรมในขั้นนี้ ถือว่าสังคมจะอยู่ด้วยความมีระเบียบเรียบร้อยต้องมีกฎหมายและข้อบังคับ คนดีหรือคนที่มีพฤติกรรมถูกต้องคือคนที่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับหรือกฎหมาย ทุกคนควรเคารพกฎหมาย เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความเป็นระเบียบของสังคม

ระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจรรณญาณหรือระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม (Post - Conventional Level) พัฒนาการทางจริยธรรมระดับนี้ เป็นหลักจริยธรรมของผู้มีอายุ 20 ปีขึ้นไป ผู้ทำหรือผู้แสดงพฤติกรรมได้พยายามที่จะตีความหมายของหลักการและมาตรฐานทางจริยธรรมด้วยวิจรรณญาณ ก่อนที่จะยึดถือเป็นหลักของความประพฤติที่จะปฏิบัติตาม การตัดสินใจ “ถูก” “ผิด” “ไม่ควร” มาจากวิจรรณญาณของตนเอง ปราศจากอิทธิพลของผู้มีอำนาจ

หรือกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก กฎเกณฑ์ – กฎหมาย ควรจะตั้งบนหลักความยุติธรรมและเป็นที่ยอมรับของสมาชิกของสังคมที่ตนเป็นสมาชิก ทำให้บุคคลตัดสินใจขัดแย้งของตนเองโดยใช้ความคิดไตร่ตรองอาศัยค่านิยมที่ตนเชื่อและยึดถือเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจจะปฏิบัติตามสิ่งที่สำคัญมากกว่าโดยมีกฎเกณฑ์ของตนเองซึ่งพัฒนามาจากกฎเกณฑ์ของสังคมเป็นจริยธรรมที่เป็นที่ยอมรับทั่วไป โคลเบอร์กแบ่งพัฒนาการทางจริยธรรม ระดับนี้เป็น 2 ชั้น คือ

ขั้นที่ 5 สัญญาสังคมหรือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Social Contract Orientation) บุคคลจะมีเหตุผลในการเลือกกระทำโดยคำนึงถึงประโยชน์ของคนหมู่มาก ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น สามารถควบคุมตนเองได้ เคารพการตัดสินใจที่จะกระทำด้วยตนเอง ไม่ถูกควบคุมจากบุคคลอื่น มีพฤติกรรมที่ถูกต้องตามค่านิยมของตนและมาตรฐานของสังคมถือว่ากฎเกณฑ์ต่างๆ เปลี่ยนแปลงได้ โดยพิจารณาประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก พบได้ในวัยรุ่นตอนปลายและวัยผู้ใหญ่ ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อทำตามมาตรฐานของสังคม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว โดยบุคคลเห็นความสำคัญของคนหมู่มากจึงไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีได้ของผู้อื่น สามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้ พฤติกรรมที่ถูกต้องจะต้องเป็นไปตามค่านิยมส่วนตัวผสมผสานกับมาตรฐานซึ่งได้รับการตรวจสอบและยอมรับจากสังคม เขาอธิบายว่าขั้นนี้เน้นถึงความสำคัญของมาตรฐานทางจริยธรรมที่ทุกคนหรือคนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูก สมควรที่จะปฏิบัติตาม โดยพิจารณาถึงประโยชน์และสิทธิของบุคคลก่อนที่จะใช้เป็นมาตรฐานทางจริยธรรมได้ ใช้ความคิดและเหตุผลเปรียบเทียบว่าสิ่งไหนผิดและสิ่งไหนถูก ในขั้นนี้การ “ถูก” และ “ผิด” ขึ้นอยู่กับค่านิยมและความคิดเห็นของบุคคลแต่ละบุคคล แม้ว่าจะเห็นความสำคัญของสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างบุคคล แต่เปิดให้มีการแก้ไข โดยคำนึงถึงประโยชน์และสถานการณ์แวดล้อมในขณะนั้น

ขั้นที่ 6 หลักการคุณธรรมสากล (Universal Ethical Principle Orientation) เป็นขั้นที่เลือกตัดสินใจที่จะกระทำโดยยอมรับความคิดที่เป็นสากลของผู้เจริญแล้ว ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อทำตามหลักการคุณธรรมสากล โดยคำนึงความถูกต้องยุติธรรมยอมรับในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ มีอุดมคติและคุณธรรมประจำใจ มีความยึดหยุ่นและยึดหลักจริยธรรมของตนอย่างมีสติ ด้วยความยุติธรรมและคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน เคารพในความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคล ละอายและเกรงกลัวต่อบาป พบในวัยผู้ใหญ่ที่มีความเจริญทางสติปัญญา เขาอธิบายว่าขั้นนี้เป็นหลักการมาตรฐานจริยธรรมสากล เป็นหลักการเพื่อนมนุษย์ธรรม เพื่อความเสมอภาคในสิทธิมนุษยชนและเพื่อความยุติธรรมของมนุษย์ทุกคน ในขั้นนี้สิ่งที่ “ถูก” และ “ผิด” เป็นสิ่งที่ขึ้นมโนธรรมของแต่ละบุคคลที่เลือกยึดถือ

7. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการมีจิตสาธารณะและคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ

การมีจิตสาธารณะเป็นสิ่งที่เกิดตามธรรมชาติไม่สามารถบังคับให้เกิดได้ แต่สภาพแวดล้อมต่างๆ ในสังคมย่อมส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของพลเมือง ซึ่งปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตสาธารณะประกอบด้วย

1) สถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อจิตสำนึกของบุคคล (กาญจนา แก้วเทพ, 2527 : 14)

2) กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น (วิภาพันท์ ก่อเกียรติจิกร, 2544 : 108 ; ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์, 2542 : 27 ; อนุชาติ พวงสำลี ; วิบูรณ์ วิสารทกุล, 2543 : 17 ; สุชาดา จักรพิสุทธิ์, 2544 : 23) กระบวนการศึกษา กระบวนการทางสังคมและการมีส่วนร่วมในกิจกรรม (วิรัตน์ คำศรีจันทร์, 2544 : 101) พลเมืองจึงต้องมีองค์ความรู้และความสามารถในการแสวงหาความรู้ ต้องใช้กระบวนการเรียนรู้สั่งสมผู้คนในสังคมอย่างรอบด้านและต่อเนื่อง โดยมีขั้นตอนคือการรับรู้ สนใจ ไตร่ตรอง ทดลอง การสร้างสำนึกจึงต้องอาศัยศาสตร์และศิลป์ในการประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาวการณ์ เงื่อนไขและขั้นตอนต่างๆ จินตนาการเป็นพลังของมนุษย์ที่จะดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี แต่จินตนาการอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ ต้องอาศัยสติปัญญาความรู้ในการแก้ปัญหาและกำหนดทิศทางข้างหน้า ดังนั้นผู้ที่มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่น จึงสามารถไตร่ตรอง หาเหตุผลและทำความเข้าใจ เมื่อเข้าใจแล้วก็จะเห็นความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนั้นต่อไปและอาจนำไปสัมพันธ์กับเรื่องอื่นๆ เช่น อาจนำมาสัมพันธ์กับชีวิตของตนเองกับสังคมและสิ่งแวดล้อมเป็นการใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ด้วยไม่ใช่เรียนรู้ไว้เพียงอย่างเดียว (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2539 : 20)

3) การที่บุคคลในสังคมเห็นวิกฤตการณ์หรือสภาพปัญหาในสังคมที่สลับซับซ้อนยากแก่การแก้ไข มีวัตถุประสงค์ร่วมกันซึ่งนำไปสู่การก่อจิตสำนึกร่วมกัน (ชูชัย ศุภวงศ์, 2539 : 6)

นอกจากนี้ ศรีประภา เพ็ชรมิศรี (2543 อ้างถึงใน อนุชาติ พวงสำลี, 2543 : 205) ซึ่งใช้คำว่าจิตวิญญาณสาธารณะ กล่าวว่า จิตสำนึกสาธารณะเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาในการสร้างและต้องมีการกระทำอย่างสม่ำเสมอจนเป็นกิจวัตร จากการอภิปรายกลุ่มย่อยในการสัมมนาเกี่ยวกับสำนึกของพลเมือง ณ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้สรุปปัจจัยที่เป็นรูปธรรม อันจะนำไปสู่การพัฒนาจิตวิญญาณสาธารณะ คือ 1) การสร้างองค์กร ผู้นำ สื่อ วัฒนธรรมใหม่ การสร้างประโยชน์ร่วมกัน 2) การทำให้เกิดกลุ่ม ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีการเข้าร่วมกับกลุ่ม มีกิจกรรมสาธารณะและมีการติดต่อต่อเนื่อง 3) มีทุนประชาคม ได้แก่ ความรู้ ภูมิปัญญา ทรัพยากร 4) การได้รับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ต่างๆ ทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษา 5) การสร้างเครือข่ายทุกเพศทุกวัย 6) การปรับเปลี่ยนโครงสร้างโดยเริ่มจากตนเองให้มีระบบคิดที่จะยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น มีการแยกแยะ มีอิทธิบาทที่ 7) การสร้างกฎระเบียบร่วมกัน สร้างความตระหนัก มีการปลูกฝังตั้งแต่ผู้เรียน สร้างให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ 8) ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ในฐานะพลเมืองไทย การสร้าง

จิตสำนึกในความเป็นเจ้าของร่วมกัน การมีสิทธิทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม 9) การมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ มีการเปิดโอกาสให้แสดงออก มีประเด็นที่จะเคลื่อนไหวร่วมกัน มีการเสียสละทุ่มเท และกระทำอย่างต่อเนื่อง ไม่ติดรูปแบบ มีการสร้างเครือข่าย และมีมาตรการหรือกฎหมายบังคับ 10) ทูตทางวัฒนธรรม ได้แก่ ศาสนา ประเพณี ความเชื่อ จริยธรรมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเอื้ออาทรต่อกัน เริ่มจากสถาบันครอบครัวโดยการให้การศึกษาและสื่อจะมีส่วนร่วมสร้างให้เกิดความคิดหลากหลายที่ชี้ให้เห็นคุณโทษต่างๆ รวมทั้งการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม มีชุมชนแห่งการเรียนรู้ 11) การมีผู้นำหรือบุคคลสาธารณะที่เป็นแบบอย่าง มีจิตสำนึกต่อสังคมมีคุณธรรม และสามารถสร้างระบบผู้นำร่วมได้

จิตสาธารณะ หรือจิตสำนึกสาธารณะ หรือสำนึกของสังคม อยู่ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม ; สังคม ศักยจร, 2543 : 13) ดังนี้

1) ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับภาวะทางสัมพันธภาพของมนุษย์ ภาวะทางสังคม เป็นภาวะที่ลึกซึ้งกว่าภาวะทางกายภาพเพียงประการเดียว เป็นภาวะที่ได้อบรมหล่อหลอมและสะสมอยู่ในส่วนของการรับรู้ที่ละเอียดถี่ถ้วน ทำให้เกิดสำนึกที่มีรูปแบบหลากหลาย ภาวะแวดล้อมทางสังคมนี้เริ่มตั้งแต่พ่อแม่ พี่น้อง ญาติ เพื่อน ผู้สอน สื่อมวลชน บุคคลทั่วไป ตลอดจนระดับองค์กร วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ กฎหมาย ศาสนา รวมทั้งภาวะแวดล้อมด้านสื่อสารมวลชนและส่วนที่กำกับสำนึกของบุคคลคือ การได้สัมผัสจากการใช้ชีวิตที่มีพลังต่อการเกิดสำนึก อาทิ การไปสถานศึกษา ไปทำงาน คู่ละคร ฟังผู้คนสนทนากัน รับรู้เหตุการณ์บ้านเมืองขบถฝ่าการจรรยาที่แอ็ด **2) ปัจจัยภายใน** สำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายใน หมายถึง การคิดวิเคราะห์ของแต่ละบุคคลในการพิจารณาตัดสินคุณค่าและความดีงาม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและการประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะการปฏิบัติทางจิตใจ เพื่อขัดเกลาตนเองให้เป็นไปทางใดทางหนึ่ง โดยเกิดจากการรับรู้ จากการเรียนรู้ การมองเห็น การคิด แล้วนำมาพิจารณาเพื่อตัดสินใจว่าต้องการสร้างสำนึกแบบใดก็จะมีฝึกฝนและสร้างสมสำนึกเหล่านั้น การเกิดจิตสำนึกไม่สามารถสรุปแยกแยะได้ว่าเกิดจากปัจจัยภายในหรือภายนอกเพียงอย่างเดียวอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะทุกสรรพสิ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน จิตสำนึกที่มาจากภายนอกเป็นการเข้ามาโดยธรรมชาติกระทบต่อความรู้สึกของบุคคลแล้วกลายเป็นจิตสำนึกโดยธรรมชาติและมักไม่รู้ตัว แต่สำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายในเป็นความตั้งใจเลือกสรร บุคคลระลึกรู้ตนเองเป็นอย่างดี เป็นสำนึกที่สร้างขึ้นเอง ระหว่างปัจจัยภายในและภายนอกเป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องกันการพัฒนาจิตสำนึกจึงต้องกระทำควบคู่กันไปทั้งปัจจัยภายในและภายนอก

จิตสาธารณะเป็นคุณธรรมของพลเมือง (อนุชาติ พวงสำลี, 2543 : 14) การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของบุคคลสามารถอธิบายได้ตามทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ เนื่องจากทฤษฎีเหล่านี้เป็นการกำหนดคุณลักษณะของบุคคลในด้านความเข้าใจตนเอง สภาพแวดล้อม และคุณธรรมจริยธรรมตามช่วงอายุ และสามารถอธิบายได้ตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเสนอแนวคิดโดยรวม ดังนี้ ทฤษฎีทางจิตวิทยาพัฒนาการที่ได้รับจากการยอมรับและนำไปใช้อย่างแพร่หลายคือ ทฤษฎี

พัฒนาการการรู้คิดของ Piaget เชื่อว่าพัฒนาการทางการรู้คิดจะพัฒนาอย่างเป็นลำดับจากการคิดขั้นต่ำไปสู่ขั้นสูง และคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาได้แบ่งขั้นจริยธรรมเป็น 4 ขั้น คือขั้นการเรียนรู้ด้วยประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว ขั้นการคิดก่อนการปฏิบัติ ขั้นการคิดแบบรูปธรรม และขั้นการคิดแบบนามธรรมตามลำดับ (Piaget, อ้างถึงใน สุรพงษ์ ชูเดช, 2534 : 6) การมีจิตสาธารณะจึงเป็นจริยธรรมในขั้นที่ 4 เนื่องจากพัฒนาการในขั้นดังกล่าว ทำให้บุคคลมีความคิดกว้างขวางและลึกซึ้ง วิเคราะห์ผลดีและผลเสียจากการกระทำต่างๆ ได้ ต่อมา Kohlberg เสนอทฤษฎีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมซึ่งมีรากฐานจากทฤษฎีของ Piaget แต่เชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมมีความละเอียดอีกหลายขั้นตอน และแบ่งพัฒนาการเป็น 6 ขั้น ผู้ที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นและหลังวัยรุ่นจะอยู่ในขั้นที่ 5 และ 6 คือ หลักการทำตามคำสั่ง (อายุ 16 ปีขึ้นไป) เป็นการให้ความสำคัญต่อคนหมู่มาก ไม่ทำให้ขัดต่อสิทธิของบุคคลอื่น สามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้ และขั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล (วัยผู้ใหญ่) ซึ่งเป็นขั้นสูงที่สุดแสดงถึงการมีความรู้สึกลึกซึ้งนอกเหนือจากกฎเกณฑ์ในสังคมของตนและมีความยึดหยุ่นทางจริยธรรม เพื่อจุดมุ่งหมายในชีวิตอันเป็นอุดมคติอันยิ่งใหญ่ การมีจิตสาธารณะจึงเป็นคุณธรรมจริยธรรมในระดับขั้นที่ 5 และ 6 สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือหิริโอตตปปะหรือความละอายต่อบาป เกรงกลัวต่อการทำความชั่วทั้งปวง รวมทั้งทศ 6 ศีล 5 และพรหมวิหาร 4 (พระไพศาล วิสาโล, 2544 : 16) ส่วนทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมซึ่งสร้างโดย ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538 : 3) กล่าวถึงสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งว่าพฤติกรรมเหล่านี้เกิดจากสาเหตุทางจิตใจอะไร เชื่อว่าคุณธรรมจริยธรรมของบุคคล ต้องประกอบด้วยสติปัญญา ประสบการณ์ และสุขภาพจิต ซึ่งเป็นส่วนรากแก้วของต้นไม้ บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจทั้ง 3 ด้านในปริมาณที่สูงเหมาะสมกับอายุจึงจะมีความพร้อมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ในส่วนของลำต้นคือจิตลักษณะ 5 ด้าน ได้แก่ เหตุผลเชิงจริยธรรม มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง ความเชื่ออำนาจในตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เจตคติ คุณธรรมและค่านิยม ซึ่งแสดงออกทางดอกและผลของต้นไม้คือพฤติกรรมทำความดี ละเว้นความชั่ว การทำงานเพื่อส่วนรวม พฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ และพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างแข็งขัน

จิตสาธารณะเป็นคุณธรรมของพลเมือง ไม่สามารถบังคับให้เกิดแก่นักศึกษาได้ แต่สิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัย การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นสิ่งที่ทำให้นักศึกษาเกิดจิตสาธารณะ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษา มหาวิทยาลัยและสังคมโดยรวม ซึ่งเป็นไปตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยที่มุ่งผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถ มีความรู้รอบมีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ

8. คุณลักษณะและประเภทของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย

จากการวิจัยทางอุดมศึกษาพบว่า มหาวิทยาลัยมีอิทธิพลมากที่สุดต่อชีวิตของนักศึกษา ในช่วงที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย 4 ปี มหาวิทยาลัยจะมีส่วนที่จะช่วยในการพัฒนานักศึกษาให้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีเหตุผล มีความรับผิดชอบ มีบุคลิกภาพที่มีคุณธรรม วัยนี้เป็นช่วงที่สมองมีการพัฒนาสูงสุด จึงเป็นช่วงที่มหาวิทยาลัยจะมีส่วนในการจัดสภาพแวดล้อม จัดประสบการณ์ต่างๆ ให้นักศึกษาพัฒนาสูงสุด (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2543 : 15) มหาวิทยาลัยจึงควรมีแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับนักศึกษาให้มากที่สุด เพื่อการเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสมและทันเวลา

สวัสดี สุคนธรังสี อ้างถึงใน อ้อมใจ วงษ์มณฑา (2552 : 27) ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า “ลักษณะพิเศษของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา คือ ตัวนักศึกษาที่อยู่ในวัยที่กำลังจะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ โดยทั่วไปนักศึกษาจะมีอายุระหว่าง 18-22 ปี มีอารมณ์ที่อ่อนไหวมากกว่าบุคคลในวัยอื่น ในขณะที่เดียวกันก็กระตือรือร้น อยากรู้ อยากเห็น อยากทดลองสิ่งใหม่ มีความคิดคำนึงค่อนข้างเพื่อฝันและพร้อมที่จะรับอุดมการณ์ที่ตนเชื่อ.....วัยนี้เป็นวัยที่บุคคลกำลังแสวงหาเอกลักษณ์ (Identity) นักศึกษาเป็นบุคคลที่มีสติปัญญาโดยเฉลี่ยสูงกว่าบุคคลอื่นในวัยเดียวกัน”

ซึ่ง วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2543 : 26, 29) กล่าวถึงลักษณะพิเศษของนักศึกษาว่า “มีความกระตือรือร้นและสนใจในสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ เขาทนไม่ได้ที่จะเห็นสภาพความไม่ถูกต้อง หรือความไม่ยุติธรรมในสังคม ชีวิตของเขาเป็นอิสระที่จะคิดและแสดงออก และเน้นว่านักศึกษาไม่ใช่ตุ๊กตาปั้นที่คอยรับแต่สิ่งที่มหาวิทยาลัยและอาจารย์ป้อนให้” นักศึกษาเข้ามาในรั้วมหาวิทยาลัยด้วยความรู้สึก ความกังวล ความหวัง ความรัก ความเกลียด ในขณะที่เขาฟัง คิด อ่าน เขียน และเรียนไปพร้อมๆ กัน” ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของมอนเร (Monroe, 1977 : 182) ที่เห็นว่านักศึกษาโดยธรรมชาติจะเป็นคนที่มีอารมณ์รุนแรง มีอุดมคติสูงและทนไม่ได้ต่อความอยุติธรรมของสังคม เขากล่าวว่า นักศึกษาที่เข้าในมหาวิทยาลัยใหม่ๆ บุคลิกภาพยังไม่ชัดเจน แต่เมื่อจบออกไปแล้ว จะมีลักษณะของตนค่อนข้างแน่นอน ชีวิตในมหาวิทยาลัยจึงควรเป็นชีวิตที่นักศึกษาได้รับการพิจารณา ทดสอบ คัดเลือก และยึดเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละคน เขาเน้นการพัฒนา นักศึกษาในแง่เอกัตบุคคล

นอกจากนี้ Kauffmann (อ้างถึงใน วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2543 : 26-28) ประมวลลักษณะของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยไว้ 6 ลักษณะ คือ 1) ผู้ที่เข้ามาแสวงหาความรู้ และมุ่งมั่นตกลงในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง ซึ่งเขามีความเชื่อถือในศาสตร์นั้นๆ เขาอยากจะมีความสัมพันธ์กับชีวิตจิตใจของวิชาที่เรียน แต่มักจะผิดหวัง เพราะไม่ได้พบเช่นนั้น 2) ต้องการแสวงหาความมั่นคงทางสังคม เพราะบางครั้งเมื่อเข้ามาในมหาวิทยาลัยก็เกิดความรู้สึกเหมือนคนหลงทาง การที่เข้ามาวิทยาลัยเพราะเขานึกว่าจะเป็นที่ทำให้เขาได้คลายความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับทางบ้าน พยายามคิดหาทางห่างจากบ้านเพื่อต้องการความอิสระ จึงต้องการคนที่ช่วยสนองความต้องการทางจิต หากคนที่ถูกใจเป็นเพื่อน 3) เป็นคนมีอุดมคติและใจดี แต่บางครั้งสิ่งแวดล้อมภายใน

มหาวิทยาลัยก็ทำลายอุดมคตินั้นเสีย เขาอยากที่จะช่วยคนอื่น และสนใจปัญหาของสังคม ซึ่งในด้านนี้มหาวิทยาลัยจะไม่ได้นึกถึง หรือเห็นความต้องการของเขา จึงไม่ได้คอยช่วยจัดประสบการณ์หรือเปิดโอกาสให้เขาได้ทดลองทำงานที่ใช้วิชาการที่เรียนอยู่ในห้องเรียนกับชีวิตประจำวัน

4) มีความกระตือรือร้นที่จะเรียน แต่เพราะว่ามีสิ่งยั่วยุรอบด้านที่ผลักดันให้หันเหทิศทางไปทางอื่น กิจกรรมต่างๆ สนุกสนานกว่า ไม่ต้องกังวลเดือดเนื้อร้อนใจ และได้รับการบีบคั้นจากการเรียน นักศึกษาบางคนอาจตั้งความหวังในการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาไว้สูงมาก เมื่อเข้ามาศึกษาแล้วไม่เป็นไปตามที่คาดหวังก็รู้สึกเสียใจและผิดหวังมาก จึงต้องหันความสนใจไปด้านอื่น ซึ่งบางครั้งอาจนำไปสู่ปัญหาการเล่นการพนันและการติดยาเสพติด ซึ่งจะเป็นผลร้ายต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ

5) ต้องการค้นพบตนเอง ความเป็นตัวของตัวเอง แต่ส่วนใหญ่่มักจะไม่พอใจความปรารถนาและทุกสิ่งในตัวเองนัก นอกจากนี้การเรียนในระดับอุดมศึกษาสาขาวิชาบางประเภทไม่ได้ช่วยให้นักศึกษาได้ค้นพบความสามารถของตนเอง บางครั้งทำให้นักศึกษาเข้าใจผิดว่าตนเองโง่มาก เพราะเพียงสาเหตุจากการสอบไล่ตกเพียง 1 วิชาเท่านั้น จึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถพัฒนาความสามารถด้านอื่นๆ ขึ้นมาเลย

6) มีความขัดแย้งและมีความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการบริหาร ลักษณะของนักศึกษาในด้านนี้อาจเปลี่ยนแปลงไปในบางมหาวิทยาลัยบ้าง โดยการมีนักศึกษาตัวแทนที่มีส่วนร่วมในการบริหาร จะทำให้เขาได้รับข้อมูลข่าวสารที่ได้ย่อมมีความเที่ยงตรง และสิ่งที่ตัวแทนของเขาทำย่อมตอบสนองความต้องการของพวกเขาได้

ลักษณะของนักศึกษาที่ Kauffmann เสนอนั้น เป็นการมองนักศึกษาในภาพรวมทั้งหมด หากจะพิจารณาลักษณะนักศึกษาตามชั้นปี จะพบว่า

นักศึกษาชั้นปีที่ 1 นักศึกษาเข้ามหาวิทยาลัยเพื่อหวังความสำเร็จในเชิงวิชาการ ต้องการเข้าใจตนเอง แสวงหาเอกลักษณ์และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความรู้สึกทั่วไปของนักศึกษาคือมีความรู้สึกกังวลกันระหว่างความกลัวและความตื่นเต้น จะเข้าร่วมกิจกรรมทุกประเภทในมหาวิทยาลัย

นักศึกษาชั้นปีที่ 2 ส่วนใหญ่นักศึกษามักจะไม่พอใจมหาวิทยาลัย บางกรณีนักศึกษาจะมีความเบื่อและรู้สึกเฉยๆ ไม่ยินดียินร้ายต่อสภาพทั่วไปในมหาวิทยาลัย นักศึกษาจะเกิดความรู้สึกว่าถูกทอดทิ้ง ตนเองเป็นคนขาดความรับผิดชอบ ทางออกของนักศึกษาคือ การริเริ่มสร้างเสริมความเป็นแบบแผนของกลุ่มย่อยขึ้นมาเป็นวัฒนธรรมกลุ่มเพื่อน (Peer Culture)

นักศึกษาชั้นปีที่ 3 นักศึกษาจะมีวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของตนเองเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะในลักษณะที่สูงมาก นักศึกษาจะมีความคิดเห็น ค่านิยมในแนวทางเดียวกัน ทุกคนจะมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แต่ก็มีลักษณะที่คล้ายกับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คือ มีความไม่พอใจมหาวิทยาลัยในด้านต่างๆ มีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรง

นักศึกษาชั้นปีที่ 4 นักศึกษาพวกนี้มีความสนใจออกไปจากมหาวิทยาลัย จะเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ของมหาวิทยาลัย เริ่มตั้งแต่ไม่สนใจวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของนักศึกษา (Student Culture) รวมทั้งไม่ยอมรับระเบียบประเพณีของนักศึกษาด้วยกัน สนใจเรื่องส่วนตัวโดยเฉพาะชีวิตหลังการเรียนจบแล้ว (อ้อมใจ วงษ์มณฑา, 2552 : 29)

หากพิจารณาลักษณะนักศึกษากับการเรียนการสอน จะพบว่านักศึกษามีพื้นฐานของเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่าคนทั่วไป มีอุดมคติและความสำนึกต่อสังคมและส่วนรวมสูง ไม่นิยมการขู่บังคับ ในขณะที่แสวงหาความมีอิสระเสรี นักศึกษาก็ยังผูกพันกับอาจารย์และสถาบันของตน ประสิทธิภาพในการเรียนขึ้นอยู่กับความสนใจ ความตั้งใจและการปรับตัวของนักศึกษาการเรียนรู้นักศึกษาจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่ม แต่ละชั้น แต่ละสาขา มีแบบการเรียน ความสนใจและค่านิยมที่ต่างกัน

ประเภทของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย

Clark and Trow (อ้างถึงใน อ้อมใจ วงษ์มณฑา, 2552 : 30) ได้จัดแบ่งนักศึกษาโดยยึดองค์ประกอบ ความคิดอ่านทางสติปัญญาและการแสดงออกซึ่งเจตจำนงที่มีต่อมหาวิทยาลัยเป็นหลัก โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1) พวกบทบาททางวิชาการ (Academic) เป็นพวกที่ขยันหมั่นอยู่กับวิชาการ มักชอบแสดงออกซึ่งความคิดเห็นในเชิงวิชาการ และชอบเข้าร่วมกิจกรรมในมหาวิทยาลัยอยู่เสมอ ชอบทำงานหนัก ได้รับความสำเร็จในทางวิชาการ มีเกรดเฉลี่ยสูง เมื่ออยู่นอกห้องเรียนมักพุดคุยถึงแต่เรื่องเกี่ยวกับวิชาการเป็นประจำ โดยทั่วไปแล้วนักศึกษากลุ่มนี้มีเป้าหมายของชีวิตคือการได้เข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นไปเท่านั้น

2) พวกบทบาทที่ผิดแผกไปจากเกณฑ์ปกติ (Non-Conformist) เป็นผู้มีความคิดอ่านในเชิงวิชาการและสติปัญญาดี แต่มักไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องของทางมหาวิทยาลัย โดยทั่วไปแล้วมีแนวโน้มที่จะแสวงหาสิ่งที่มีความหมายเฉพาะต่อชีวิตของตนเท่านั้น มีความสนใจในเรื่องการประกอบอาชีพเพียงเล็กน้อย และไม่ชอบร่วมกิจกรรมนักศึกษา ลักษณะเด่นคือ การแสดงความก้าวร้าว ไม่เห็นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับการบริหารมหาวิทยาลัย จะไม่ให้ความร่วมมือกับกิจกรรมของทางมหาวิทยาลัย มักจะไม่ชอบบ่นว้ายกับผู้สอน กล่าวโดยสรุป นักศึกษากลุ่มนี้ชอบใช้ชีวิตในแบบฉบับของตนเอง มุ่งเสริมสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น พวกฮิปปี พวกชอบใช้ชีวิตสนุกสนาน พวกชอบเล่นการเมือง พวกวางเฉย เป็นพวกนักศึกษามีลักษณะแปลกไม่เหมือนนักศึกษาทั่วไป

3) พวกบทบาทแบบชีวิตมหาวิทยาลัย (Collegiate) ส่วนใหญ่จะเป็นพวกที่จงรักภักดีต่อมหาวิทยาลัย และปฏิบัติตนสอดคล้องกับความต้องการของทางมหาวิทยาลัย จะไม่หมกมุ่นในวิชาการมากนัก แต่จะนิยมใช้ชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข ชอบเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษนอกหลักสูตรทุกอย่าง ชอบอยู่เป็นกลุ่ม มีเพื่อนมากในมหาวิทยาลัย

4) พวกบทบาทแบบวิชาชีพ (Vocational) ไม่ชอบด้านวิชาการ ซึ่งต้องใช้สติปัญญามาก และไม่ชอบยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมของมหาวิทยาลัย แต่นักศึกษายอมรับว่าการศึกษเล่าเรียนในมหาวิทยาลัยเป็นการฝึกฝนทางอาชีพอย่างแท้จริง จะไม่สนใจในการออกความเห็นหรือการเรียนรู้ในเชิงวิชาการ ตลอดจนกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมนอกหลักสูตร กล่าวโดยสรุป นักศึกษาประเภทนี้มุ่งฝึกฝนตนเองเพื่อจะได้มีความชำนาญในการที่จะได้ออกไปประกอบอาชีพให้ได้ผลดี

Schumer and Stanfield (อ้างถึงใน ศิริพันธุ์ บำรุงทรัพย์, 2539 : 19-20) ได้แบ่งประเภทของนักศึกษาตามแนวบทบาทออกเป็น 8 ประเภท ดังนี้

1) แนวบทบาททางวิชาการและการเป็นนักศึกษา (Academic and Scholarly Role Orientation) นักศึกษาจะสนใจแต่เรื่องที่เป็นสาระความรู้อย่างเป็นทางการในวิชาที่ลงทะเบียนเรียนในสถาบัน

2) แนวบทบาทในการใช้สติปัญญา (Intellectual Role Orientation) นักศึกษาจะเน้นในเรื่องของโลก ศิลปะและปรัชญาหรือแนวคิด ไม่เน้นโครงสร้างทางวิชาการของสถาบันและวิชาเรียนในสถาบัน

3) แนวบทบาทในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเต็มที่ (Consummatory Collegiate Role Orientation) นักศึกษาจะสนใจในกิจกรรมทางสังคมที่เขามองว่าเป็นกิจกรรมที่สนุก

4) แนวบทบาทในการนำประสบการณ์จากการทำกิจกรรมในสถาบันไปใช้ประโยชน์ (Instrumental Collegiate Role Orientation) นักศึกษาต้องการมีบทบาทในฐานะผู้นำ ผู้บริหาร องค์กรและทำงานเพื่อสร้างสมประสบการณ์ และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

5) แนวบทบาทที่ยึดถือระบบกรีก (Orientation to Greek-Letter System) เป็นนักศึกษาที่มาจากรอบครัวที่มีฐานะ มีตระกูลดี เมื่อมาเรียนก็มาอยู่รวมกัน ในสถานที่พักที่มีกลุ่มนักศึกษา ลักษณะเดียวกัน มีกฎระเบียบ มีผู้คอยดูแล พฤติกรรมของนักศึกษาประเภทนี้อยู่รวมกัน ในแนวบทบาทในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเต็มที่และแนวบทบาทในการนำประสบการณ์จากการทำกิจกรรมในสถาบันไปใช้ประโยชน์

6) แนวบทบาทในการฝึกฝนเพื่อการประกอบอาชีพ (General Vocational Role Orientation) นักศึกษาจะมุ่งเน้นทักษะและความรู้ที่ได้จากการเรียนการสอนในวิชาที่ลงทะเบียน ที่เห็นว่ามิประโยชน์ในการทำงานในอนาคต

7) แนวบทบาทในการพัฒนาสังคม (Social Development Role Orientation) นักศึกษาจะสนใจในการพัฒนาตนเอง โดยการพบปะบุคคลจำนวนมากและชอบช่วยเหลือผู้อื่น

8) แนวบทบาทที่ทำพอเป็นพิธี (Ritualistic Role Orientation) นักศึกษามีแนวโน้มในการอยู่บ้านมากกว่าสถาบัน ต้องการที่จะทำอะไรคนเดียว อยู่เฉยๆ ไม่ต้องทำอะไร ไม่สนใจวิชาการหรือสภาพแวดล้อมของสถาบัน

นิวคอมป์ และคณะ (Newcomb and others) อ้างถึงใน ทองเรียน อมรัชกุล (2525 : 36) ได้ทำการจำแนกประเภทของนักศึกษาออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

1) คีขิมิต (Scholars) เป็นนักศึกษาที่มีความเป็นเอกัตบุคคลต่ำ แต่มีสติปัญญาสูงไม่กล้าทำอะไร ไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง มีเพื่อนฝูงน้อย ฉลาด เขาอาจจะมีความเชื่อมั่นว่ามีความเก่งแต่ไม่กล้าแสดงออก คนอื่นมองว่าเป็นคนที่มุ่งมั่นเอาแต่วิชาการ เป็นคนมีเหตุผล รู้จักรวิเคราะห์ ชอบวิเคราะห์คนแต่ไม่ยอมรับอะไรง่ายๆ

2) บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ (Creative Individualists) เป็นนักศึกษาที่มีความเป็นตัวของตัวเอง ฉลาด สติปัญญาสูง มองตนเองว่ามีสติปัญญา มีทุกสิ่งทุกอย่างเหมือนนักศึกษาคณะอื่น ทำตามความพอใจของตน โดยไม่คำนึงว่าเป็นที่ยอมรับของสังคมหรือไม่ มีศิลปะ มีจินตนาการสูง มีความคิดอิสระ อุทิศตนเพื่อการเป็นผู้มีความคิดอิสระและเพื่อการเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์อย่างแท้จริง

3) พวกไม่มีระบบระเบียบ (The wild Ones) เป็นนักศึกษาที่มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ไม่ค่อยฉลาด แต่งตัวไม่เรียบร้อย เช่น พวกฮิปปี เป็นคนที่เสื่อมโทรม ทำอะไรตามความพอใจ ไม่สนใจงานด้านวิชาการ สนใจแต่ความสนุกสนาน งานรื่นเริง ทำตัวเองให้เด่นอยู่เสมอ ไม่มีระเบียบวินัย

4) พวกฝักใฝ่ในการเมือง (Political Activist) เป็นนักศึกษาที่ชอบยุ่งการเมือง มีวิจารณ์ญาณของการเมืองเป็นนักปฏิรูป (Civil-Mind Reformist) ไม่ว่าจะเป็นการเมืองในระดับมหาวิทยาลัยหรือระดับประเทศ สนใจในงานสาธารณประโยชน์

5) กลุ่มสังคม (The Social Group) เป็นนักศึกษาที่มีความเป็นตัวของตัวเองต่ำ สติปัญญาต่ำ สนใจเฉพาะเรื่องของคน เรื่องสนุกสนาน ไม่สนใจงานวิชาการ มีนัดกับเพื่อนต่างเพศเสมอ

6) ผู้นำ (Leaders) เป็นนักศึกษาที่สนใจในเรื่องการบริหารของมหาวิทยาลัยที่ตนเองศึกษา อยู่ต้องการที่จะมีตำแหน่งเป็นกรรมการของกลุ่มต่างๆ ในสถาบัน ทำตนเป็นผู้รอบรู้และเจ้ากี้เจ้าการในกิจการต่างๆ

คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ

ในการศึกษาจิตสาธารณะของนักศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาภายใต้แนวคิดปฏิสัมพันธ์นิยม เป็นแนวทางหลักในการประมวลเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการกำหนดปัจจัยที่ผู้วิจัยคาดว่าจะมีความเกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ โดยปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักศึกษาที่ผู้วิจัยศึกษาประกอบด้วย 3 ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม คือ

1) การสนับสนุนจากครอบครัว 2) การสนับสนุนจากอาจารย์และเพื่อน และ 3) การเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่น

ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงขอกล่าวรายละเอียดของปัจจัยและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ โดยละเอียดเป็นลำดับ ดังนี้

9. ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับการที่นักศึกษามีการติดต่อสัมพันธ์และมีสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นๆ ในสังคมไม่ว่าจะเป็นบุคคลในครอบครัว อาจารย์ เพื่อน การเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่น โดยนักศึกษารู้สึกหรือรับรู้ว่ามีแหล่งหรือบุคคลเหล่านี้ในการที่จะคอยให้ความช่วยเหลือเมื่อต้องการหรือเมื่อประสบปัญหาในการแสดงจิตสาธารณะ รวมไปถึงความพอใจหรือไม่พอใจที่ได้รับจากการสนับสนุนนั้น โดยความช่วยเหลือที่ได้รับ แบ่งออกเป็น

การสนับสนุนทางสังคม

การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง ระดับของความต้องการพื้นฐานที่จะได้รับการตอบสนอง โดยการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม ความต้องการพื้นฐานทางสังคม ได้แก่ ความต้องการความรัก การยอมรับ ยกย่อง การเห็นคุณค่า การเป็นเจ้าของ ความมีชื่อเสียง และความปลอดภัย (Thoits, 1982 : 146) การสนับสนุนทางสังคม เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม มีลักษณะเป็นเครือข่ายที่ต้องการการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึกต่างๆ ซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุความต้องการของตนในด้านสรีระวิทยา และเกิดความรู้สึกมั่นคงทางจิตใจ รู้สึกว่าตนเป็นที่ยอมรับของบุคคลในสังคม ซึ่งจะทำให้มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขและมีความหมาย นอกจากนี้การสนับสนุนทางสังคมยังช่วยให้บุคคลมีความสามารถในการเผชิญกับความเครียดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยช่วยให้ความเหนื่อยหน่ายและความเครียดจากการทำงานลดลงได้ในลักษณะของการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือระบายปัญหาความคับข้องใจ และช่วยให้บุคคลมีความเข้าใจปัญหาหรือความกดดันที่กำลังเผชิญอยู่และพัฒนากลไกการต่อสู้ได้ดีขึ้น (ยศวรรณ นิพัฒน์ศิริผล, 2541 : 38) และการสนับสนุนทางสังคม ยังเป็นการที่บุคคลมีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม ได้รับการสนองตอบต่อความต้องการด้านความรัก ความเอาใจใส่ ความเห็นอกเห็นใจ การได้รับคำแนะนำ การยอมรับ การยกย่องและการมองเห็นคุณค่า เป็นส่วนหนึ่งของสังคมและการช่วยเหลือต่างๆ เช่น ข่าวสารและข้อมูล สิ่งของและอื่นๆ ในสถานการณ์หนึ่งๆ ที่เพียงพอที่จะบรรเทา หรือลดความรุนแรงของปัญหา ลดความเครียดและป้องกันมิให้เกิดผลกระทบต่างๆ ที่ไม่พึงปรารถนา (พจน์ จีรบลกิจ, 2543 : 28)

การสนับสนุนทางสังคมแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ 1) ความช่วยเหลือด้านอารมณ์และสังคม (Socio-Emotional Aid) เช่น การได้รับความรัก เห็นอกเห็นใจ การดูแลเอาใจใส่ ความเข้าใจ การได้รับการยอมรับ การเห็นคุณค่าจากบุคคลอื่นเป็นที่รักและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม 2) ความช่วยเหลือด้านเครื่องมือ (Instrumental Aid) ได้แก่ การได้รับความช่วยเหลือด้านวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งของ เงินทอง หรือบริการที่จะทำให้บุคคลที่ได้รับการสนับสนุนนั้นสามารถดำรงบทบาทหรือหน้าที่รับผิดชอบได้ปกติ และ 3) ความช่วยเหลือด้านข้อมูลข่าวสาร (Information Aid) หมายถึง การให้ข้อมูลข่าวสาร ข้อมูลป้อนกลับเกี่ยวกับพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล รวมทั้งคำแนะนำและแนวทางการแก้ไขต่างๆ (Thoits, 1982 : 147-148) นอกจากนี้ การสนับสนุนทางสังคมโดยยึดตามแนวคิดของ Weiss แบ่งออกเป็น 5 ลักษณะ คือ 1) ความใกล้ชิด ช่วยให้บุคคลรู้สึกปลอดภัย อบอุ่น และไม่รู้สึกละโดดเดี่ยว 2) การมีส่วนร่วมในสังคม ทำให้บุคคลรู้สึกมีเป้าหมาย มีความเป็นเจ้าของ และได้รับการยอมรับว่าตนมีคุณค่าต่อกลุ่ม 3) พฤติกรรมการดูแลรับผิดชอบ เป็นการสนับสนุนที่ผู้ใหญ่มีความรับผิดชอบต่อความเจริญเติบโตและสุขภาพของผู้เยาว์ แล้วทำให้ตนเองเกิดความรู้สึกว่าเป็นที่ต้องการของบุคคลอื่นและผู้อื่นพึ่งพาได้ 4) การได้รับการยอมรับจากครอบครัวและเพื่อน เมื่อบุคคลมีความสามารถแสดงบทบาท อาจจะเป็นบทบาทในครอบครัวหรือในอาชีพ ถ้าคนเราไม่ได้รับการยอมรับจะทำให้ความเชื่อมั่นและความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองลดลง และ 5) การได้รับความช่วยเหลือ เป็นการได้รับความช่วยเหลือ คำแนะนำ การชี้แนะ หรือได้รับการกำลังใจ เพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหา (ซอทิพย์ บรมธนรัตน์ และคณะ, 2539 : 28) ดังนั้น การสนับสนุนทางสังคมจึงประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบคือ 1) การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว หมายถึง การที่ครอบครัวหรือญาติที่อยู่ด้วยกันให้ความช่วยเหลือสนับสนุนทางด้านอารมณ์ เช่น การให้ความรักความเข้าใจ การดูแลเอาใจใส่ และการยกย่องเห็นคุณค่า และ 2) การสนับสนุนทางสังคมจากอาจารย์และเพื่อน หมายถึง การที่เพื่อนร่วมชั้นเรียนให้การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร และการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือสังคมเดียวกัน (สมพร กฤษณพิพัฒน์, 2541 : 18) การสนับสนุนทางสังคมจึงเป็นได้ทั้งสิ่งที่ป็นรูปธรรมและนามธรรม ความช่วยเหลือที่เป็นรูปธรรม เช่น ความช่วยเหลือที่เป็นสิ่งของ ทุนทรัพย์ และความช่วยเหลือที่เป็นนามธรรม เช่น การยอมรับ ความเข้าใจ (วิลาวัณย์ ภูษมัง, 2539 : 23)

จากความหมาย และความสำคัญของการสนับสนุนทางสังคมดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การที่บุคคลมีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ในสังคม โดยรู้สึกหรือรับรู้ว่ามีแหล่งหรือบุคคลที่จะให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ เมื่อตนเองต้องการหรือเมื่อพบปัญหา เพื่อแก้ปัญหาหรือบรรเทาความรุนแรงของปัญหา ลดความเครียดหรือผลกระทบต่างๆ รวมไปถึงความพอใจหรือไม่พอใจที่ได้รับจากการสนับสนุนนั้น โดยความช่วยเหลือที่ได้รับแบ่งออกเป็น 1) การสนับสนุนจากครอบครัว หมายถึง การที่นักศึกษาได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในครอบครัว เช่น ความรัก ความเอาใจใส่ ความอบอุ่น กำลังใจ ความช่วยเหลือ และ

การสนับสนุนในเรื่องการศึกษาเล่าเรียน 2) การสนับสนุนจากอาจารย์และเพื่อน หมายถึง การที่นักศึกษาได้รับการสนับสนุนจากอาจารย์และเพื่อน ได้แก่ การได้รับความไว้วางใจในการปฏิบัติงาน ได้รับข้อมูลข่าวสาร การให้คำแนะนำ และการชี้แนะแนวทางปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอน การได้รับการสนับสนุนจากเพื่อน ได้แก่ การยอมรับเข้ากลุ่ม การได้รับความเข้าใจ การได้รับความช่วยเหลือทางด้านข้อมูลข่าวสาร และวัตถุประสงค์ของ ในการแสดงจิตสาธารณะ 3) การเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่น หมายถึง การที่นักศึกษาได้สังเกตพฤติกรรมของผู้คนรอบข้าง จดจำพฤติกรรม ประเมินคุณค่า คัดแปลงเลียนแบบพฤติกรรมมาเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมและพึงพอใจ โดยกระบวนการเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบ 4 ประเภท ได้แก่ (1) กระบวนการใส่ใจ (2) กระบวนการเก็บจำ (3) กระบวนการกระทำ (4) กระบวนการจูงใจ และจะประเมินคุณค่าของตัวแบบโดยการรับเอาสิ่งที่ตนพึงพอใจ และไม่ยอมรับเอาสิ่งที่ตนไม่พึงพอใจ

จากการประมวลเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีการศึกษาการสนับสนุนทางสังคมต่อพฤติกรรมพึงประสงค์อย่างอื่นของข้าราชการ อาทิ สมพร กฤษณพิพัฒน์ (2541) ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการรักษาวินัยของข้าราชการ โดยศึกษากรณีข้าราชการตำรวจสังกัดกองบังคับการสายตรวจและปฏิบัติการพิเศษ กองบัญชาการตำรวจนครบาล พบว่า ข้าราชการตำรวจมีการสนับสนุนทางสังคมค่อนข้างสูง โดยเมื่อแยกพิจารณาพบว่า ข้าราชการตำรวจมีการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวสูงสุด รองลงมาคือการสนับสนุนจากสังคมจากเพื่อนร่วมงาน และจากผู้บังคับบัญชา ตามลำดับ และพบว่า การสนับสนุนจากครอบครัวสามารถทำนายพฤติกรรมการรักษาวินัยของข้าราชการตำรวจได้ร้อยละ 47.03 ซึ่งสอดคล้องกับ พจน์ จิระบลกิจ (2543) ที่ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามอุดมคติตำรวจ โดยศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการตำรวจในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ข้าราชการตำรวจมีการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวสูงสุด รองลงมาได้แก่ การสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงาน จากผู้บังคับบัญชา และจากประชาชน ตามลำดับ และ ธรรมศักดิ์ ปิ่นทอง (2543) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานตามทัศนคติของข้าราชการในจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ข้าราชการมีความเห็นว่าปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในหน่วยงาน ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง โดยการปฏิบัติงานกับเพื่อนร่วมงานด้วยความรู้สึกสบายใจ การได้รับการยอมรับนับถือจากเพื่อนร่วมงาน และการได้รับคำปรึกษาจากเพื่อนร่วมงาน เพื่อแก้ปัญหาในการทำงานได้ด้วยความเข้าใจซึ่งกันและกัน ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในระดับมาก

ตามแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของอัลเบิร์ต แบนดูรา (Bandura) เชื่อว่าพฤติกรรมของคนเรานั้น ไม่ได้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อมแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่จะต้องมีปัจจัยส่วนบุคคล (สติปัญญา ชีวภาพ และสิ่งภายในอื่นๆ) ร่วมด้วย และการเข้าร่วมของปัจจัยส่วนบุคคลนั้นจะต้องร่วมกันในลักษณะที่กำหนดซึ่งกันและกันกับปัจจัยทางด้านพฤติกรรมและสภาพแวดล้อม (สม โทชน์ เอี่ยมสุภามิต, 2541) นอกจากนี้แบนดูรา

ความเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงความคิดหรือการเรียนรู้ของบุคคลส่วนใหญ่เกิดจากการสังเกต
ตัวแบบ ทั้งนี้เพราะตัวแบบเป็นสิ่งที่สามารถถ่ายทอดความคิดและการแสดงออกได้พร้อมๆ กัน
(ประทีป จินฉัตร, 2540 : 96)

กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่น โดยการสังเกตตัวแบบ ประกอบด้วย 4
กระบวนการ ดังนี้ **1) กระบวนการใส่ใจ** (Attentional Process) เป็นกระบวนการรับรู้ลักษณะสำคัญๆ
ของตัวแบบโดยการสังเกตและสามารถสรุปความรวบรวมนสิ่งที่รับรู้มาได้อย่างเป็นขั้นตอน สิ่งที่มี
อิทธิพลต่อกระบวนการของความเอาใจใส่ในการเรียนรู้ด้วยการสังเกต ได้แก่ ปัจจัยที่เกี่ยวกับ
เหตุการณ์ที่เป็นตัวแบบ เป็นลักษณะหรือการแสดงออกของตัวแบบที่แปลกหรือดึงดูดความสนใจ
มีความชัดเจนหรือมีความซับซ้อนของแม่แบบ **2) กระบวนการเก็บจำ** (Retention Process)
เป็นกระบวนการของการจำอันเกิดจากการรวมพฤติกรรมของตัวแบบที่ได้จากการสังเกตไว้ทุกครั้ง
การเก็บจำนี้มี 2 ปัจจัยคือ ปัจจัยที่เป็นการเก็บจำและปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะของผู้สังเกต จะกระทำ
ในรูปสัญลักษณ์ ซึ่งกระบวนการในการสร้างสัญลักษณ์นี้จะช่วยให้จำพฤติกรรมของตัวแบบได้ แม้ว่า
จะได้เห็นตัวแบบในระยะเวลาอันสั้น **3) กระบวนการกระทำ** (Production Process) เป็น
กระบวนการดัดแปลงสัญลักษณ์ ซึ่งเป็นตัวแบบพฤติกรรมมาเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสม มีปัจจัย
หลัก 2 ปัจจัยคือ ปัจจัยที่เป็นการกระทำและปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะของผู้สังเกต เมื่อบุคคลมีข้อมูล
ที่เป็นสัญลักษณ์ในความทรงจำแล้วจะมีการแสดงพฤติกรรมเหล่านั้นออกมาภายหลังได้
ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกในครั้งแรกๆ อาจจะยังไม่ถูกต้องทีเดียว เพียงแต่แสดงให้ใกล้เคียงกับ
พฤติกรรมของตัวแบบเท่านั้น แล้วค่อยๆ ปรับแก้ไขพฤติกรรมของตนเองจนกว่าจะได้รับผลที่
พึงพอใจ และ **4) กระบวนการจูงใจ** (Motivational Process) เป็นกระบวนการที่แสดงให้เห็นถึง
ความแตกต่างระหว่างความรู้ที่ได้รับมากับการแสดงออก ในการเรียนรู้ทางสังคมนั้นบุคคลไม่อาจ
แสดงออกได้ตามที่รับรู้มาทั้งหมด แต่จะเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบที่จะก่อให้เกิดผลดี
ต่อตนเองมากกว่าเลือกในทางที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อตนเอง ซึ่งจะประเมินคุณค่าของตัวแบบโดยการ
รับเอาสิ่งที่ตนพึงพอใจ และไม่ยอมรับเอาสิ่งที่ตนไม่พึงพอใจ (ประทีป จินฉัตร, 2540 : 102)

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่น หมายถึง การที่นักศึกษาได้
สังเกตพฤติกรรมของผู้คนรอบข้าง จดจำพฤติกรรม ประเมินคุณค่า ดัดแปลงเลียนแบบพฤติกรรมมา
เป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมและพึงพอใจ โดยกระบวนการเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบ

จากการประมวลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิง
ทดลอง อาทิ สุขะชฐ มาห์รัมย์ (อ้างถึงใน หฤทัย อาจปฤษฎ, 2544 : 80) ศึกษาอิทธิพลของการเป็น
แบบอย่างต่อการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน โดยทำการทดลองกับผู้เรียนเพศชาย อายุระหว่าง 12-
17 ปี พบว่าในสถานการณ์ที่บุคคลได้เห็นแบบอย่างที่ดี มีจริยธรรม จะทำให้บุคคลที่มีระดับ
จริยธรรมสูง ดวงจันทร์ หนูทอง (อ้างถึงใน หฤทัย อาจปฤษฎ, 2544 : 81) ศึกษาผลของการใช้แม่แบบ
หนังสือเล่มที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

สถานศึกษาวัดมณีเจริญมิตรภาพที่ 227 จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยสุ่มจากผู้เรียนที่ได้คะแนนจากแบบสอบถามการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่ำกว่าพัฒนาการทางจริยธรรมในชั้นที่ 3 ลงมาเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยการสุ่มอย่างง่าย กลุ่มทดลองได้รับการสอนโดยใช้แม่แบบหนังสือและกลุ่มควบคุมได้รับการสอนแบบปกติ หลังการทดลองพบว่ากลุ่มทดลองมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าว จะเห็นว่าการเรียนรู้มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมด้านต่างๆ จึงคาดว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่นจะส่งผลต่อการแสดงจิตสาธารณะของนักศึกษา ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดให้เป็นปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม ในการศึกษาจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

จากความหมายและความสำคัญของการสนับสนุนทางสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ดังที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงกำหนดให้การสนับสนุนทางสังคมเป็นปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม ในการศึกษาจิตสาธารณะของนักศึกษาครั้งนี้ โดยผู้วิจัยได้แบ่งการสนับสนุนทางสังคมออกเป็น 3 ด้านคือ 1) การสนับสนุนจากครอบครัว 2) การสนับสนุนจากอาจารย์และเพื่อน 3) การเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่น

การวัดการสนับสนุนทางสังคม

จากการตรวจสอบเอกสาร พบว่า ยังไม่มีการสร้างเครื่องมือวัดการสนับสนุนทางสังคมต่อจิตสาธารณะของนักศึกษา งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือวัดการสนับสนุนทางสังคมต่อพฤติกรรมพึงประสงค์อื่นของข้าราชการตำรวจ อาทิ สมพร กลุณพิพัฒน์ (2541) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการรักษาวินัยของข้าราชการตำรวจ ศึกษากรณีข้าราชการตำรวจสังกัดกองบังคับการสายตรวจและปฏิบัติการพิเศษ กองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยศึกษากลุ่มตัวอย่างข้าราชการตำรวจสังกัดกองบังคับการสายตรวจและปฏิบัติการพิเศษ กองบัญชาการตำรวจนครบาล จำนวน 385 นาย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบมาตราประเมินค่า 6 ระดับ ซึ่งแบบวัดได้แบ่งการสนับสนุนทางสังคมออกเป็น การสนับสนุนจากครอบครัวและการสนับสนุนจากที่ทำงาน มีข้อคำถามทั้งหมด 22 ข้อคำถาม มีค่าความเชื่อมั่น .95 และ พงษ์ จิระบลกิจ (2543) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามอุดมคติตำรวจ โดยศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการตำรวจในจังหวัดสมุทรปราการ ศึกษาทั้งกลุ่มตัวอย่างข้าราชการตำรวจ 372 นาย ที่ได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน จากประชากรข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรและชั้นประทวน จำนวน 1,881 นาย เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจจังหวัดสมุทรปราการ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบมาตราประเมินค่า 6 ระดับ ซึ่งแบบวัดได้แบ่งการสนับสนุนทางสังคม

ออกเป็น การสนับสนุนจากครอบครัว ผู้บังคับบัญชา เพื่อนและประชาชน มีข้อคำถามทั้งหมด 30 ข้อคำถาม มีค่าความเชื่อมั่น .91

การวัดการสนับสนุนทางสังคมที่เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแบบวัดการสนับสนุนทางสังคมของข้าราชการตำรวจ ของ สมพร กฤษณพิพัฒน์ (2541) และแบบวัดการสนับสนุนทางสังคมของข้าราชการตำรวจ ของ พงษ์ จิระบลกิจ (2543) มาปรับปรุงข้อคำถามและเนื้อหาให้สอดคล้องกับนิยามเชิงปฏิบัติการและกลุ่มประชากรเป้าหมายที่จะศึกษา โดยแบบวัดการสนับสนุนทางสังคมของนักศึกษาในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบมาตราประเมินค่า 5 ระดับ คือ “มากที่สุด” ถึง “น้อยที่สุด” นักศึกษาที่ได้คะแนนสูงแสดงว่ามีการสนับสนุนทางสังคมมากกว่านักศึกษาที่ได้คะแนนต่ำ

9.1 การสนับสนุนจากครอบครัว โดยการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การอบรมเลี้ยงดูยังมีความสำคัญต่อมนุษย์มาก เนื่องจากมนุษย์มีช่วงเวลาที่เปราะบางยาวนาน ทำให้พ่อแม่ต้องคอยอบรมเลี้ยงดู นักจิตวิทยาพัฒนาการเชื่อว่าประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากวิธีอบรมเลี้ยงดูมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพ ค่านิยม ทักษะของเด็ก และความเชื่อ โดยพ่อแม่มีส่วนสำคัญในการปลูกฝังบุคลิกภาพให้แก่เด็ก เพราะเป็นผู้อบรมให้เด็กรู้จักแสดงพฤติกรรมต่างๆ ที่เหมาะสมตามสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมนั้นๆ ดังนี้

Hohton and Hun (อ้างถึงใน นิยม บุญมี, 2543 : 21-23) ได้อธิบายหน้าที่ของครอบครัว ดังนี้ 1) หน้าที่ควบคุมบังคับความต้องการทางเพศ 2) หน้าที่สร้างสรรค์สมาชิกใหม่ 3) หน้าที่อบรมสั่งสอนระเบียบของสังคมในด้านค่านิยม ปทัสถาน วัฒนธรรมและพัฒนาบุคลิกภาพ 4) หน้าที่ให้ความรักความอบอุ่น 5) หน้าที่กำหนดสถานภาพ 6) หน้าที่ปกป้องคุ้มครองหรือดูแลผู้เยาว์ 7) หน้าที่ทางเศรษฐกิจ

Levin (1983 : 413) ได้กล่าวว่าหน้าที่ของพ่อแม่ที่มีต่อบุตรมี ดังนี้ 1) รักษาสุขภาพและทำให้ลูกอยู่รอด 2) ช่วยเหลือทางการเงิน 3) สอนค่านิยม วัฒนธรรมด้านศีลธรรม ศาสนา ความพอใจในตนเองและให้เด็กรู้จักตนเอง

ในด้านการจำแนกวิธีการอบรมเลี้ยงดู นักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้แยกประเภทของการอบรมเลี้ยงดูไว้แตกต่างกัน ดังนี้

Simmon (อ้างถึงใน เสาวภา เบ็ญจพันธุ์ทวี, 2540 : 17) ได้แบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 4 แบบ คือ 1) การอบรมเลี้ยงดูแบบยอมรับและมีเหตุผลสำหรับเด็ก 2) การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยหรือทอดทิ้ง 3) การอบรมเลี้ยงดูแบบข่มขู่เอาภัยกับเด็ก 4) การอบรมเลี้ยงดูแบบให้เด็กกระทำทุกอย่างตามที่ต้องการได้ตลอดเวลา

กรมอาชีวศึกษา อ้างถึงใน เสาวภา เบ็ญพันธุ์ทวี (2540 : 35) ได้ทำการแบ่งครอบครัวออกเป็น 4 ลักษณะ คือ 1) ครอบครัวแบบอัตตาธิปไตย โดยมีลักษณะเด่นคืออำนาจอยู่ที่บิดา บุตรไม่สามารถออกความคิดเห็นได้ พ่อแม่ลูกขาดสันตนาการร่วมกัน และครอบครัวไม่ได้รับความอบอุ่นเท่าที่ควร 2) การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาด้านอารมณ์ สังคม หรือการที่ผู้ใหญ่ฝึกเด็กให้รู้จักปฏิบัติตนต่อหมู่คณะ รู้จักช่วยตนเองและผู้อื่นตามความสามารถ รู้จักปรับตัวเข้ากับผู้อื่น ตลอดจนการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น รู้จักการให้การยอมรับและปฏิบัติตนตามมารยาทของสังคม 3) การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาด้านสติปัญญา หรือการที่ผู้ใหญ่ส่งเสริมให้เด็กมีเชาวน์ไหวพริบ เฉลียวฉลาด และส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก และสอนเด็กในสิ่งต่างๆ 4) การอบรมเลี้ยงดูที่เน้นการพัฒนาด้านจริยธรรม หรือการที่ผู้ใหญ่ปลูกฝังให้เด็กมีจิตใจที่ดี ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนาและมีจริยธรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (อ้างถึงใน ขสุวรรณ นิพนธ์ศิริผล, 2541 : 31) ได้แบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 5 วิธี ดังนี้ 1) แบบรักสนับสนุนหรือการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่แสดงความรักต่อลูกอย่างเปิดเผย 2) แบบควบคุมหรือการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่คอยควบคุม บังคับ และลงโทษลูกเมื่อไม่กระทำตามที่ตนต้องการ 3) แบบใช้เหตุผลหรือการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่แจกแจงเหตุผลต่างๆ แก่เด็ก เมื่อให้เด็กกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใด 4) แบบลงโทษทางจิตหรือการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ลงโทษอย่างรุนแรงเมื่อเด็กกระทำผิด และไม่แสดงความรักใคร่มากนัก 5) แบบให้พึ่งตนเองเร็วหรือการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันด้วยตนเอง

มาริสา รัฐปิตย์ (อ้างถึงใน จันทิมา จันทรศักดิ์, 2547 : 20) ได้ทำการแบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 4 แบบ คือ 1) **การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย** หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ยอมรับฟังความคิดเห็นและการแสดงออกของลูก สมาชิกทุกคนในครอบครัวมีโอกาสเสนอความคิดเห็น การตัดสินใจใดๆ เกิดขึ้นจากความเห็นชอบของสมาชิกในครอบครัว ใช้เหตุผลในการที่จะส่งเสริมหรือห้ามกระทำสิ่งต่างๆ ให้ลูกมีส่วนร่วมรับรู้กิจกรรมบางอย่างและร่วมมือกับลูกตามโอกาสอันควร โดยเด็กที่ทางบ้านเลี้ยงดูอบรมแบบประชาธิปไตยจะพัฒนาบุคลิกภาพอย่างเต็มที่ เพราะได้ฟังคำแนะนำต่างๆ จากผู้ใหญ่และรู้จักตัดสินใจว่าอะไรควร อะไรไม่ควร ทำให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง หัดคิดริเริ่ม และตัดสินใจจากเรื่องเล็กไปสู่เรื่องใหญ่ มีนิสัยเป็นคนอดได้รอดได้ มีความอดทน อุตสาหะเพียรพยายามที่จะทำให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ดีกว่าในอนาคต มีความสามารถในการทำนายหรือคาดการณ์ล่วงหน้า คือเป็นผู้ที่สามารถโยงความสัมพันธ์เหตุและผลเข้าด้วยกัน และสามารถมองเห็นว่าสถานการณ์หรือพฤติกรรมหนึ่งๆ จะส่งผลอย่างไรบ้าง 2) **การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน** หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ไม่ให้อิสระแก่ลูก ควบคุมให้อยู่ในระเบียบวินัย มักจะลงโทษเมื่อทำผิด โดยเฉพาะไม่ทำตามกฎหรือระเบียบวินัยที่ตั้งไว้ พ่อแม่มีอำนาจสิทธิขาดในครอบครัว เป็นผู้ตั้งจุดมุ่งหมายและกฎเกณฑ์ทุกอย่าง ลูกเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกมีน้อยมาก ลูกจะรู้สึกว่าคุณขาดความอบอุ่น ไม่มั่นคงปลอดภัย และ

การที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งอยู่ตลอดเวลาทำให้เด็กขาดความคิดริเริ่ม ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้เพราะขาดโอกาสฝึกฝน ใช้วิจารณญาณและการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ด้วยตนเอง มักไม่มีความรับผิดชอบเป็นคนเชื่อฟังง่าย และยอมพ่ายแพ้สิ่งต่างๆ ง่าย โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ตนพบว่ายากลำบาก มีปมด้อยง่าย ขาดพลังที่จะต่อสู้และเรียนรู้สิ่งที่ยาก

3) การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ทอดทิ้งลูก ไม่ดูแลเอาใจใส่ มักปล่อยให้ลูกทำตามใจชอบ ไม่ค่อยช่วยเหลือแนะนำ มักตำหนิหรือลงโทษอย่างรุนแรง เมื่อลูกกระทำผิดต่อพ่อแม่ๆ มักใช้อารมณ์กับลูกมากกว่าเหตุผล ลูกจะรู้สึกขาดความรักและมักมองโลกในแง่ร้าย ไม่ไว้ใจผู้อื่น พ่อแม่มักไม่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนไม่ว่าเรื่องใด วิจารณ์ ตำหนิ ชอนนำไปเปรียบเทียบกับคนอื่น ทำให้เด็กขาดระเบียบวินัย ขาดแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์ ไม่มีความขยันขันแข็ง ไม่มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นขาดความกระตือรือร้น รู้สึกไม่มั่นคง ทำอะไรขาดหลักการ พ่อแม่ขาดการฝึกให้เด็กรู้จักพึ่งตนเอง ไม่ช่วยเหลือแนะนำ ทำให้ลูกไม่มีแนวทางชีวิตสำหรับยึดถือ ไม่รู้จักคิดและไม่รู้จักคุณค่าของการกระทำสิ่งต่างๆ ครอบครัวยุติธรรมเลี้ยงดูลูกในลักษณะนี้ มักเป็นครอบครัวที่พ่อแม่ขาดความรักความอบอุ่น ไม่สามารถให้ความรักกับลูกได้ด้วยคำพูดและกิริยาท่าทางที่แสดงถึงความรักความห่วงใย พ่อแม่ต่างแยกไปคนละทางตามความเห็นชอบของตน ไม่สนใจลูกเท่าที่ควร พ่อแม่เชื่อว่าเด็กจะดีก็ตัวเอง จะชั่วก็ตัวเอง ทำให้คิดว่าตนเองไม่ต้องรับผิดชอบในการอบรมสั่งสอนลูก ให้ประพฤติในสิ่งที่ควรประพฤติ เวลาเกิดปัญหาเฉพาะหน้าขึ้นกับลูกก็ไม่ช่วยให้ลูกรู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ เด็กที่เกิดมาในบรรยากาศเช่นนี้จะรู้สึกว่าขาดความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่ มักมองโลกในแง่ร้าย ขาดระเบียบวินัยขาดความซื่อสัตย์

4) การอบรมเลี้ยงดูแบบรักและตามใจ หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่เอาอกเอาใจลูกตลอดเวลา ไม่ขัดใจลูกและยอมตามลูกทุกอย่าง แม้ทำผิดก็ไม่ทำโทษ มักคอยช่วยเหลือปกป้องคุ้มครองตลอดเวลาไม่ยอมให้ลูกตัดสินใจหรือลงมือทำอะไรด้วยตนเอง พ่อแม่จะเป็นผู้ทำให้ตลอด ทำให้เด็กไม่เป็นตัวของตัวเอง ไม่รู้จักคิด ไม่รู้จักตัดสินใจจะทำให้เด็กคือดั่งและขาดความรับผิดชอบ ขาดระเบียบวินัย ขาดความสามารถในการควบคุมสมาธิให้มั่นคง ไม่มีระเบียบ มักขี้เกียจและเฉื่อยชา มีความเชื่อมั่นในตนเองมากเกินไป ครอบครัวยุติธรรมรักลูกมากเกินไปจะทำให้เด็กถูกทำลายพัฒนาการด้านความคิด อารมณ์และสังคม ผลที่ตามมา คือทำให้เด็กขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง ไม่กล้าทำสิ่งใด ไม่รู้จักตนเอง ไม่เข้าใจ ไม่เป็นตัวของตัวเองต้องพึ่งพาผู้อื่น

งามตา วณิชานนท์ (2534 : 123-134) ได้แบ่งวิธีการอบรมเลี้ยงดูเป็น 5 มิติ คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม และการอบรมเลี้ยงดูแบบให้พึ่งตนเองเร็ว มีแนวคิดว่าการอบรมเลี้ยงดูแต่ละแบบจะมีความสัมพันธ์กัน

จรรยา สุวรรณทัต (2535 : 212-213) ได้กล่าวถึงวิธีการอบรมเลี้ยงดูว่ามี 2 มิติคือ ด้านรัก เป็นศัตรูและด้านควบคุม การเป็นอิสระ ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูสามารถแบ่งได้หลายวิธีตามแต่น้ำหนัก แต่ละด้าน เช่น การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีน้ำหนักของด้านเป็นอิสระและรักสูง

อัจฉรา สุขารมณ์ (2531 : 55-58) ได้กล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่ดีคือ วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบการตามใจเด็กจนเกินไป วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบการปล่อยปละละเลย วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกดขี่เกินไป วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบทะนุถนอมปกป้องเด็กมากเกินไป วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ทำให้เด็กมีจิตใจอ่อนแอ วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ขาดความมั่นคงในชีวิต และวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบไม่คงเส้นคงวา

สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย (2524 : 113-115) ได้กล่าวถึงบรรยากาศในครอบครัวที่รวมความผูกพัน ความใกล้ชิดสนิทสนม วิธีการปกครองและวิธีการอบรมเลี้ยงดูไว้ 3 ลักษณะ คือ 1) บรรยากาศแบบอิตาเลียน โดย บรรยากาศแบบนี้พ่อแม่จะให้การอบรมเลี้ยงดูลูกแบบออกคำสั่งให้ลูกปฏิบัติตาม พ่อจะมีอำนาจเด็ดขาดในการปกครองเป็นผู้วางเป้าหมายกฎเกณฑ์ของครอบครัว ลูกจะไม่มีสิทธิในการตัดสินใจหรือแสดงความคิดเห็นในบ้าน ซึ่งคล้ายคลึงกับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกดขี่ 2) บรรยากาศแบบตามสบาย บรรยากาศแบบนี้พฤติกรรมของพ่อแม่จะไปกันคนละทาง พ่อแม่จะปล่อยลูกและเชื่อว่าเด็กจะดีหรือเลวก็จะขึ้นอยู่กับตัวเด็กเอง จะไม่สนใจสั่งสอนและไม่อบรมเลี้ยงดู แต่เวลาทำโทษจะรุนแรง ซึ่งจะคล้ายคลึงกับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย 3) บรรยากาศแบบเสรีประชาธิปไตย บรรยากาศแบบนี้พ่อแม่และลูกจะอยู่กันด้วยความรัก ความเข้าใจ การตัดสินใจจะเกิดจากความเห็นชอบของสมาชิกทุกคนในครอบครัว โดยถือเอาความสุขของส่วนรวมเป็นใหญ่ ซึ่งจะคล้ายคลึงกับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย

นิยม บุญมี (2534 : 32-33) อธิบายถึงบรรยากาศภายในครอบครัวได้คล้ายกับที่สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย กล่าวไว้ โดยอธิบายว่าบรรยากาศในครอบครัว แบ่งเป็น 3 ลักษณะคือบรรยากาศแบบอิตาเลียน โดย บรรยากาศแบบตามสบาย และบรรยากาศแบบเสรีประชาธิปไตย

มะลิ อุดมภาพ (2538) ได้แบ่งวิธีการอบรมเลี้ยงดูเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้ 1) การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย โดยวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรหรือเด็กในปกครอง วิธีนี้จะทำให้เด็กมีความรู้สึกรู้ว่าตนเองได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม ได้รับความรัก ความอบอุ่น รับฟังเหตุผล ยอมรับความสามารถความคิดเห็นให้มีส่วนร่วมเมื่อตามโอกาสอันควรได้ รับผิดชอบในเรื่องส่วนตัวและมีอิสระตามความเหมาะสม 2) การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกดขี่ โดยวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรหรือเด็กในปกครองวิธีนี้จะทำให้เด็กมีความรู้สึกรู้ว่าตนเองไม่ได้รับอิสระเท่าที่ควร ถูกบังคับให้ทำตามกฎหมายที่ตั้งไว้ ต้องอยู่ในระเบียบวินัย ไม่รับฟังเหตุผล ก้าวท่ายในเรื่องส่วนตัว ถูกควบคุมไม่ให้ได้รับความสะดวกในการกระทำตามที่ตนต้องการ 3) การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย

โดยวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตร หรือเด็กในปกครองวิธีนี้จะทำให้เด็กมีความรู้สึกว่าคุณไม่ได้รับ การเอาใจใส่ดูแลปล่อยให้ทำอะไรตามใจ และไม่สนใจว่าคุณจะทำอะไรที่ไหน อย่างไร ไม่ได้รับ การสนับสนุนหรือคำแนะนำจากพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง ไม่ให้ความอบอุ่นและชอบใช้อารมณ์

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะยึดแนวทางในการแบ่งรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูตามแนวคิด ของ มะลิ อุดมภาพ ทั้ง 3 รูปแบบข้างต้น โดยผู้วิจัยได้นำรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเพียงรูปแบบเดียว คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย

9.1.1 ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย

Far and Bankin (อ้างถึงใน วินัดดา ปิยะศิลป์, 2540 : 84) ได้กล่าวถึง การอบรมเลี้ยงดู แบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ให้ความอบอุ่นและให้เสรีภาพในการแสดง ความคิดเห็น

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนึก อ้างถึงใน จันทิมา จันทรศักดิ์ (2547 : 23) ได้กล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล ซึ่งคือแบบประชาธิปไตยว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้ เหตุผล คือการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่แจกแจงเหตุผลต่างๆ แก่เด็กในการสนับสนุนให้เด็กกระทำ หรือ ห้ามปรามมิให้เด็กกระทำสิ่งใด

ศิรินันท์ วรรณกิจ (2545 : 68) ได้ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ว่า หมายถึง การที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองปฏิบัติกับลูกให้มีความรู้สึกว่าคุณได้รับการปฏิบัติด้วยความ ยุติธรรม ได้รับความรัก ความอบอุ่น มีเหตุผล ได้รับการยอมรับความสามารถและ ความคิดเห็นและได้รับความร่วมมือในการทำสิ่งต่างๆ ในโอกาสที่เหมาะสมด้วยความรัก ความอบอุ่น มีความยุติธรรม เอาใจใส่ รับฟังความคิดเห็นของลูกด้วยเหตุผล ตลอดทั้งอบรมบ่ม นิสัยบุตรให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่เหมาะสม

9.1.2 ผลที่เกิดขึ้นจากการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย

การที่พ่อแม่ ผู้ปกครองให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบที่ให้บุตรได้ร่วมตัดสินใจใดๆ ในครอบครัวร่วมกับพ่อแม่ มีโอกาสได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ และได้รับผิชอบให้ดูแล ตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและกิจกรรมต่างๆ ของครอบครัว ซึ่งเป็นการฝึกตัดสินใจจากเรื่องเล็กไปหา เรื่องใหญ่ และเป็นการฝึกนิสัยให้รู้จักริเริ่ม กล้าแสดงความคิดเห็น มีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้จัก ฟังตนเอง (ศิรินันท์ วรรณกิจ, 2545 : 68) สำหรับอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูนั้น นักวิชาการได้ ให้แนวคิด ดังนี้ 1) ทางตรงด้วยวิธีการบอกกล่าวอย่างแจ่มแจ้ง 2) ทางอ้อมหรือเป็นการอบรมที่ไม่ รู้ตัว แต่เด็กได้รับรู้และซึมซาบเข้าไปในจิตใจ ดังนั้นอุปนิสัย ทักษะ และความสามารถของเด็กจึง มีผลจากการสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัว มีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของเด็กมาก เช่น ครอบครัว

ที่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ไม่สอนให้เด็กรู้จักค่าของเงิน เด็กอาจจะคิดเป็นนิสัย กลายเป็นคนสุรุษสุร่าย (สุพัตรา สุภาพ, 2545 : 22)

วินัดดา ปิยะศิลป์ (2540 : 144) ได้กล่าวว่าการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่จะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม และบุคลิกภาพของเด็กตอนวัยรุ่น

รอลลินส์ และโทมัส (ทวีชัย วิริยะโกศล, 2541 : 18-19) ได้อธิบายสาเหตุของการที่บุตร ต้องยอมทำตามคำสั่งผู้ปกครองหรือยอมรับการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครอง ทฤษฎีอำนาจของผู้ปกครองและการยอมทำตามของบุตร ประกอบด้วยการอบรมเลี้ยงดูบุตรของผู้ปกครอง ความพยายามที่จะควบคุมบุตรของผู้ปกครอง และการยอมทำตามของบุตร ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ อำนาจของผู้ปกครอง หมายถึง การที่ผู้ปกครองมีศักยภาพที่จะบังคับให้บุตรกระทำตามในทางตรงข้ามกับ ความปรารถนาของบุตร ซึ่งอำนาจมีหลายประเภทจะเป็นประเภทใดนั้น ขึ้นอยู่กับตัวผู้ปกครองว่า สามารถให้คุณหรือให้โทษแก่บุตรมากน้อยเพียงใด และขึ้นอยู่กับการรับรู้ของบุตรว่าผู้ปกครองมี สิทธิในการควบคุมพฤติกรรมของบุตร และบุตรมีหน้าที่ต้องทำตามอำนาจเพียงใด ดังนั้นความ พยายามที่จะควบคุมของผู้ปกครองจึงเป็นพฤติกรรมที่แสดงอย่างชัดเจนของผู้ปกครองที่จะ กำหนดให้บุตรทำตามที่ผู้ปกครองปรารถนาได้ เช่น การควบคุม คำสั่ง การบัญชา คำแนะนำต่อบุตร ซึ่งพฤติกรรมของผู้ปกครองเกี่ยวกับความพยายามที่จะควบคุมบุตรนี้ ยังสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) การใช้ความรุนแรง เช่น การลงโทษทางร่างกาย หรือไม่ให้สิ่งของหรือตัดสิทธิพิเศษ ต่างๆ แสดงให้เห็นถึงการบังคับให้สถานการณ์ต่างๆ ที่ผู้ปกครองพยายามจะปกครองควบคุมบุตร 2) การใช้เหตุผล ซึ่งเป็นความพยายามที่ผู้ปกครองให้เหตุผลเพื่ออธิบายความต้องการของตน เพื่อให้บุตรยอมทำตามด้วยความสมัครใจ การให้รางวัล หรือชมเชยเพื่อให้บุตรมีความยินดีและ ปฏิบัติตามความต้องการของผู้ปกครอง

สุมน อมรวิวัฒน์ (2540 : 55-59) ได้กล่าวถึงบทบาทของครอบครัวต่อการพัฒนาคุณธรรม และวัฒนธรรมของเยาวชน ดังนี้ 1) การสร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในครอบครัว โดย บรรยากาศในครอบครัวมีความสำคัญมากต่อการพัฒนาจิตใจของเด็ก และส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของ เด็ก 2) บทบาทของพ่อแม่ในการสั่งสอนฝึกหัดอบรมบ่มนิสัยให้เด็กเรียนรู้และเกิดพฤติกรรม ที่พึงประสงค์ 3) บทบาทของพ่อแม่ในการเป็นแบบอย่างที่ดีของเด็ก 4) บทบาทของพ่อแม่ ในการชี้แนะ ชูใจ ให้โอกาสเด็กได้พัฒนาตนเองทั้งด้านจิตใจและสุนทรียภาพ 5) บทบาทของพ่อแม่ ในการว่ากล่าวตักเตือนและห้ามปรามเมื่อเด็กมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ โดยชี้แจงแสดงผล 6) บทบาทของพ่อแม่ในการแก้ไขปัญหาทางคุณธรรมและวัฒนธรรม เมื่อเด็กผิดพลาดไปแล้วด้วย วิธีที่เหมาะสม

จากทฤษฎีดังกล่าว จึงสรุปได้ว่าเหตุใดบุตรจึงต้องยอมทำตามรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของ ผู้ปกครอง ซึ่งการควบคุมบุตรนั้นก็อยู่ในรูปการอบรมเลี้ยงดูด้วย เช่น การอบรมเลี้ยงดูแบบ เข้มงวดกวดขัน บุตรก็จะถูกควบคุมมากและอาจใช้การลงโทษมากกว่าการใช้เหตุผล จากที่กล่าวถึง

ผลที่เกิดจากการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย คือวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรหรือเด็กในปกครองที่มีความรู้สึกว่าตนเองได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม "ได้รับความรักความอบอุ่น รับประทานอาหาร ยอมรับความสามารถ ความคิดเห็น ให้ความร่วมมือตามโอกาสอันสมควร" ได้รับผิดชอบในเรื่องส่วนตัวและมีอิสระตามความเหมาะสม ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นปัจจัยในการปลูกฝังให้ลูกมีจิตสำนึกที่ดี มีจิตสาธารณะ มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและต่อส่วนรวม

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาเฉพาะการสนับสนุนจากครอบครัวที่มีวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบประชาธิปไตยตามแนวของ มะลิ อุคมภาพ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า วิธีการอบรมเลี้ยงดูดังกล่าวจะมีผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

9.2 การสนับสนุนจากอาจารย์และเพื่อน

Frances & Louise (อ้างถึงใน จันทิมา ทองเจริญ, 2542 : 57) กล่าวว่า ผู้สอนและสถานศึกษาจะส่งผลต่อค่านิยมและประสบการณ์แก่ผู้เรียน โดยทำให้ผู้เรียนรู้ถึงพฤติกรรมที่ถูกต้อง

Hoffman (อ้างถึงใน จันทิมา ทองเจริญ, 2542 : 59) กล่าวว่า ผู้สอนมีอิทธิพลต่อสังคมของผู้เรียนในด้านค่านิยมของผู้ใหญ่ ค่านิยมด้านศีลธรรม ค่านิยมด้านการศึกษา ผู้สอนเพศหญิงมีอิทธิพลต่อผู้เรียนเพศชายและผู้สอนเพศชายมีอิทธิพลต่อผู้เรียนเพศหญิง

นพพงษ์ บุญจิตราดุล (2527 : 48-67) ได้กล่าวถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนว่า ผู้สอนไม่ควรสร้างบรรยากาศแห่งความกลัวให้เกิดขึ้น การเรียนรู้มิใช่เกิดในชั้นเรียนเสมอไป ดังนั้นการพบปะซักถามนอกชั้นเรียนจะสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นมิตรได้ง่ายขึ้น อย่าทำให้เกิดการเสียน้ำ และควรฟังความคิดเห็นจากผู้เรียนบ้าง

สุชา จันท์ธอม (2524 : 32) กล่าวว่า ผู้สอนและสถาบันการศึกษามีบทบาทในการอบรมผู้เรียนให้รู้จักระเบียบของสังคม ในด้านทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้ ค่านิยม และแนวคิดต่างๆ

งามตา วานินทานนท์ (2534 : 144-149) มีแนวคิดว่าสถานศึกษาและผู้สอนเป็นที่อบรมสั่งสอนผู้เรียนทั้งทางด้านวิชาการ ระเบียบวินัยทางสังคม คุณธรรมและจริยธรรมทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ทางด้านวิชาการ ทักษะ ตลอดจนทัศนคติและค่านิยมต่างๆ ไปจากสถานศึกษาและผู้สอน

สุพัตรา สุภาพ (2534 : 60) ได้กล่าวว่า สถานศึกษาเป็นสถานที่ที่ผู้เรียนได้รับการอบรมจากผู้สอน ได้คบหากับเพื่อน ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้รับการขัดเกลาทางสังคมและบุคลิกภาพของผู้เรียน แต่สถานศึกษาจะมีปัญหาทางด้านการอบรม เพราะการอบรมไม่ตรงกับทางบ้านและสถานศึกษาสอนในสิ่งที่ป็นทฤษฎีและอุดมคติจนเกินไป และวัยรุ่นมักเกรงใจผู้สอนมากกว่าพ่อแม่ โดยอยากให้ผู้สอนรัก อยากให้ผู้สอนชม และพยายามเอาใจผู้สอน ดังนั้นผู้สอนจึงมีอิทธิพลต่อวัยรุ่นมาก

อัจฉรา สุขารมณ์ (2541 : 45) กล่าวว่า ผู้สอนที่จะทำหน้าที่อบรมผู้เรียนให้ได้ผลดี ควรเป็นผู้สอนที่รักและหวังดีต่อผู้เรียน และผู้เรียนต้องมีความรักใคร่และศรัทธาในตัวผู้สอนด้วย ผู้สอนจึงจะสามารถปลูกฝังและส่งเสริมสิ่งดีๆ ให้แก่ผู้เรียนและเป็นการป้องกันปัญหาทางจิตใจที่อาจจะเกิดกับผู้เรียนด้วย โดยสิ่งที่ผู้สอนปฏิบัติต่อผู้เรียนจะส่งผลต่อจิตใจของผู้เรียนในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการให้รางวัล ด้านการลงโทษ ด้านการเป็นต้นแบบของผู้สอน ด้านการควบคุมผู้เรียนให้มีพฤติกรรมที่พึงปรารถนา ด้านการตามใจผู้เรียน

ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ (2538 : 129) กล่าวว่า ผู้สอนเป็นผู้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้เรียน ถ้าผู้สอนสอนให้ผู้เรียนรู้และกระทำแต่สิ่งดีๆ ผู้เรียนก็จะเป็นคนดี มีค่านิยมทางดีอยู่กับตัว ทั้งนี้เพราะผลจากผู้สอนปลูกฝังค่านิยมให้แก่ผู้เรียน

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2528 : 79) กล่าวว่า สถาบันการศึกษาและผู้สอนมีหน้าที่ในการอบรมสมาชิกในสังคมให้รู้จักระเบียบแบบแผนของสังคม ด้านการพัฒนาคุณภาพของสมาชิกในสังคม และด้านทำหน้าที่ถ่ายทอด สะสม พัฒนา และเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของสังคม เพื่อดำรงไว้ซึ่งการจัดระเบียบสังคม

วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ (2526 : 207-211) กล่าวถึง หน้าที่ผู้สอนและสถานศึกษาไว้ในด้านรักษา และถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม ด้านส่งเสริมการเรียนรู้ในการเข้าสังคม ด้านผสมผสานความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม ด้านส่งเสริมการพัฒนาของปัจเจกชน ด้านกำหนดความสามารถเฉพาะทาง และด้านบทบาทในการนำการเปลี่ยนแปลง

จรรยา สุวรรณทัต (2535 : 173-174) กล่าวถึง การพัฒนาค่านิยมของผู้เรียน โดยผู้สอนไว้ ดังนี้ 1) สอดแทรกการอบรมปลูกฝังจิตลักษณะในทุกวิชาที่สอน 2) ผู้สอนเป็นตัวอย่างหรือตัวแปรที่ดีของผู้เรียน 3) ผู้สอนควรเสริมแรงเมื่อผู้เรียนกระทำความดี หรือมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับค่านิยมของสังคม 4) ผู้สอนต้องแก้ไขค่านิยมของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 5) ผู้สอนทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างครอบครัวและสถานศึกษา โดยทำการพัฒนาค่านิยมของผู้เรียนร่วมกับครอบครัว 6) ทำการพัฒนาค่านิยมของตนให้ดีขึ้นเพื่อยกระดับค่านิยมของสังคม

สำหรับวิธีการสอนให้เกิดค่านิยมนั้น สมยศ เม่นแย้ม (2540 : 11-13) กล่าวไว้ ดังนี้ 1) การสร้างค่านิยมทางตรง ทำได้โดยวิธีการนั่งสมาธิ สวดมนต์ ร้องเพลงหมู่ เล่าเรื่อง กิจกรรมกลุ่ม 2) การสร้างค่านิยมโดยการบูรณาการกับวิชาในหลักสูตร 3) การสร้างค่านิยมบูรณาการเข้ากิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น การทำกิจกรรมนอกห้องเรียน

9.2.1 การสนับสนุนจากเพื่อนกับผู้เรียน

Frances & Louise (1955 : 249) กล่าวว่าเพื่อนที่แวดล้อมของผู้เรียนจะส่งผลต่อผู้เรียนในด้านพฤติกรรม ค่านิยม และด้านเจตคติของผู้เรียน

Hoffman (1966 : 225-226) กล่าวว่า โครงสร้างสังคมภายในห้องเรียน ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงค่านิยมของสังคม เจตคติต่อสิ่งต่างๆ และเลียนแบบบุคลิกภาพของเพื่อนซึ่งจะได้รับเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์จากเพื่อน

Hurlock (1978 : 441) กล่าวว่าเพื่อนมีอิทธิพลต่อผู้เรียน โดยผู้เรียนจะยอมรับเอาค่านิยมและความสนใจของกลุ่มเพื่อนมาเป็นของตนเอง

Newcomb (จูไร ชุมรุม, 2526 : 81) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อสมาชิกในกลุ่ม ดังนี้ 1) ขนาดของกลุ่มเล็กทำให้สมาชิกมีความสัมพันธ์กันสูง 2) มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันภายในกลุ่ม 3) การอยู่อย่างโดดเดี่ยว 4) กลุ่มอิทธิพลต่อทัศนคติของบุคคล โดยสมาชิกในกลุ่มจะมีความรู้ดีกว่าสามารถเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลให้เป็นไปตามสมาชิกส่วนใหญ่ได้

Riceman (สุพัตรา สุภาพ, 2534 : 60) กล่าวว่า กลุ่มเพื่อนเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่บุคคลชอบยึดเพื่อนเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อให้เพื่อนยอมรับและเป็นการแสดงความเป็นพวกเดียวกัน

Hetherington & Parke (1993 : 485) กล่าวว่า เมื่อผู้เรียนสนิทกับเพื่อนมากขึ้นผู้เรียนจะมีเจตคติและค่านิยมที่เหมือนเพื่อน

พระราชวรมนี (2529 : 641-642) กล่าวว่า เพื่อนมีอิทธิพลให้เกิดสัมมาทิฐิและมิจฉาทิฐิซึ่งเริ่มจากความเชื่อ ความเลื่อมใส ความนิยมชมชอบ ความซาบซึ้งใจหรือศรัทธาและเมื่อมีศรัทธาแล้วก็จะจงใจให้เกิดค่านิยม ทัศนคติ ความคิดเห็น และความรู้ความเข้าใจตามกัน

สุพัตรา สุภาพ (2545 : 18) มีแนวคิดที่ว่าเพื่อนมีความสำคัญต่อวัยรุ่นมาก เป็นวัยที่อยากให้ผู้เรียนยอมรับ เพราะฉะนั้นจึงพยายามทำตามเพื่อน แม้บางครั้งจะขัดต่อความรู้สึกส่วนตัวก็ตาม และกล่าวว่ากลุ่มเพื่อนมีความสำคัญ ดังนี้ 1) สอนอำนาจที่ไม่ใช่ของใคร โดยเฉพาะ โดยเป็นการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นถึงกฎเกณฑ์ต่างๆ จากการมีส่วนร่วมด้วย 2) กลุ่มเพื่อนช่วยไม่ให้วัยรุ่นได้ทดลองข้อกำหนดหรือกฎเกณฑ์ของผู้ใหญ่ถ่ายทอดระเบียบวิธีและคุณค่าต่างๆ ที่กลุ่มสนับสนุน

งามตา วนิทานนท์ (2534 : 168) มีแนวคิดที่ว่ากลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลสูงสุดในช่วงวัยรุ่น โดยมีลักษณะเป็นการถ่ายทอดทางสังคมและการชักจูงที่อาศัยความสมัครใจในการยอมรับ โดยสมาชิกจะต้องยอมรับและปฏิบัติตามค่านิยมของกลุ่ม นอกจากนี้กลุ่มเพื่อนยังเป็นทางออกของผู้เรียนที่ต้องการความเป็นอิสระจากการควบคุม กลุ่มเพื่อนสอนประสบการณ์ในเรื่องความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน กลุ่มเพื่อนให้ความรู้ที่ครอบครัวไม่สามารถให้ได้ กลุ่มเพื่อนทำให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับค่านิยมและประสบการณ์ของครอบครัวอื่น และกลุ่มเพื่อนเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียน

วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ และคณะ (2526 : 191) กล่าวว่า ผู้เรียนที่เข้ากลุ่มจะมีความจงรักภักดีต่อกลุ่ม ยอมรับเอาค่านิยม ความเชื่อ ความสนใจของกลุ่มคณะด้วยความเต็มใจ สนับสนุนกับเพื่อนร่วมกลุ่มแน่นแฟ้น การรวมกลุ่มยังทำให้เด็กมีความรู้สึกอบอุ่นจิตใจ และกล้าแสดงความคิดเห็น

ผู้ทรงอำนาจ ต่อต้านกรณีที่เขาเห็นว่าไม่ยุติธรรม ดังนั้นการชักนำให้ผู้เรียนที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นร่วมมือกันจึงทำได้ง่ายกว่าวัยอื่นมาก

ศุมน อมรวีวัฒน์ (2540 : 149-151) กล่าวว่า การคบเพื่อนเป็นเรื่องที่จำเป็นสำหรับวัยรุ่น ซึ่งทำให้วัยรุ่นพยายามทำตนให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน ทำตามแบบเพื่อน และได้กล่าวถึงความสำคัญของการคบเพื่อนไว้ ดังนี้ 1) การแบ่งกลุ่ม 2) การพัฒนาพื้นฐานทางอารมณ์ 3) การหาภาพพจน์ตนเอง โดยวัยรุ่นจะเข้ากลุ่มที่มีลักษณะเหมือนตนเอง 4) ใช้เป็นที่พักพิง วัยรุ่นมักจะผ่อนคลายความผูกพันกับพ่อแม่ลงไป เอาเพื่อนเป็นที่ปลอบใจ ให้ความช่วยเหลือและจะต้องการการยอมรับจากเพื่อน ทำให้วัยรุ่นยอมรับเอาค่านิยม พฤติกรรมต่างๆ ของกลุ่มมาเป็นของตนเพื่อให้เป็นไปตามเอกลักษณ์ประจำกลุ่ม

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2543 : 225) กล่าวถึงสาเหตุที่วัยรุ่นรวมกลุ่มเพราะกลุ่มเพื่อนจะมีความสนใจร่วมกัน มีเจตคติและมีค่านิยมคล้ายคลึงกันจึงไปด้วยกันได้

สรุปจากการศึกษา การสนับสนุนจากเพื่อน หมายถึง การที่ผู้เรียนได้คบหาบุคคล และทำให้ผู้เรียนประพฤติตนตามการกระทำของเพื่อน การยอมรับและปฏิบัติตามพฤติกรรมของกลุ่มทั้งในด้านดีและไม่ดี รวมทั้งรับเอาค่านิยม ความเชื่อ เจตคติของกลุ่มมาเป็นของตนเอง เนื่องจากเพื่อนมีอิทธิพลต่อผู้วัยรุ่นอย่างมาก ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำเอาการสนับสนุนจากเพื่อนมาเป็นตัวแปรปัจจัยที่มีผลต่อจิตสาธารณะ

9.3 เรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่น

การเรียนรู้ด้วยตนเองมีทฤษฎีพื้นฐานปรัชญามนุษยนิยม การประเมิน การสร้างความรู้ และการแปรรูปแบบของข้อมูลของแต่ละบุคคล ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์สามารถทำความเข้าใจต่ออัตมโนทัศน์เกี่ยวกับการกระทำสู่จุดมุ่งหมายของชีวิต โดยผ่านกระบวนการรับรู้และประสบการณ์ เชื่อในความสามารถของมนุษย์ในการระบุสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าแก่ชีวิต รับผิดชอบต่อกระบวนการเรียนรู้และมีความสามารถในการประเมินผลการสร้างความรู้ของบุคคลจะเป็นการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เป็ความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ การเรียนรู้เป็นการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและกระบวนการต่อประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้สามารถพัฒนาความรู้และทักษะจากสิ่งที่ค้นพบร่วมกับความเชื่อ ค่านิยม และประสบการณ์ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะของบุคคล มีการใช้คำจำกัดความที่แตกต่างกัน ดังนี้

Knowles (1975 : 19) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่บุคคลเริ่มด้วยตนเอง หรืออาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่น ในการตัดสินใจว่าต้องการเรียนรู้อะไร ตั้งวัตถุประสงค์หาทรัพยากรสำหรับการเรียนรู้ เลือกวิธีการเรียนและประเมินผลการเรียน

Skager (1978 : 116) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นการพัฒนาการเรียนรู้และประสบการณ์ การเรียนรู้ ตลอดจนความสามารถในการวางแผนการปฏิบัติ การประเมินผลของกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งในลักษณะที่เป็นเฉพาะบุคคลและในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่มการเรียนรู้ที่ร่วมมือกัน

Griffin (1983) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เป็นการเฉพาะของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยมีเป้าหมายไปสู่การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของตนเองและความสามารถในการวางแผนการปฏิบัติและการประเมินผลการเรียนรู้

Guglielmino (1977) ศึกษาความพร้อมในการเรียนรู้ และให้คำจำกัดความว่าเป็นลักษณะความพร้อมของบุคคลในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีคุณลักษณะที่สำคัญ 8 ประการคือ เปิดโอกาสการเรียนรู้ มีอัตรโมทัศน์ในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ มีการเรียนรู้แบบริเริ่มและอิสระ มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน มีความรักในการเรียน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มองอนาคตในแง่ดี และมีทักษะทางการศึกษาหาความรู้และทักษะการแก้ปัญหา

สมคิด อิศระวัฒน์ (2538 : 1) กล่าวว่า การเรียนรู้ เน้นการดำเนินการที่ผู้เรียนช่วยเหลือตนเองในการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มในความอยากรู้ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วทำการวางแผน การศึกษาค้นคว้าต่างๆ ด้วยตนเองไปจนจบกระบวนการเรียนรู้

นฤมล เกื่อนมา (2539 : 13) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการในการเรียนทั้งหมด ตั้งแต่การกำหนดความต้องการในการเรียนรู้ วางแผนการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมการเรียน แสวงหาแหล่งความรู้ และประเมินผลการเรียนรู้ ด้วยตนเอง ทั้งนี้อาจอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือไม่ก็ได้

โดยสรุป การเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่น หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลด้านความรู้ เจตคติ และทักษะความรู้ ทั้งที่เป็นการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาตามความสนใจของตนเอง โดยมีความคิดริเริ่มในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง กำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ วางแผนการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรม แสวงหาทรัพยากรในการเรียนรู้ ทั้งทรัพยากรที่เป็นบุคคลและ วัตถุ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ มีการประเมินผลด้วยตนเองว่าได้เรียนรู้ตาม วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ในการวิจัยนี้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับความสามารถในการเรียนรู้ด้วย ตนเองและร่วมกับผู้อื่นในทางคุณลักษณะของผู้เรียน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือเป็นผลลัพธ์ของ กระบวนการเรียนรู้

9.3.1 คุณลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่น

คุณลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถในการเรียนรู้มีแนวคิดพื้นฐานจากการวิจัยทาง สังคมศาสตร์ และแนวคิดความสามารถในการเรียนรู้ มีการอธิบายไว้ในเชิงจิตวิทยาสังคมเกี่ยวกับ สภาพการเรียนรู้ที่นำไปสู่พฤติกรรม เป็นสิ่งที่มาจากแรงจูงใจ ซึ่งเป็นปัจจัยภายในของบุคคล มากกว่าปัจจัยภายนอกของบุคคล (Skager, 1978 : 115) เป็นแนวคิดเชิงปรัชญาที่เป็นทฤษฎีพื้นฐาน

(Grounder Theory) เช่นเดียวกับลักษณะอุดมคติของบุคคล ของ Maslow หรือการเรียนรู้ด้วยการทดลองของ Roger ซึ่งเป็นแนวคิดในการพัฒนาตนเองที่เกิดจากปัจจัยภายในตนเองและคงไว้อย่างต่อเนื่อง มีผู้อธิบายลักษณะไว้หลายลักษณะ ดังนี้

Knowles (1975) กล่าวว่า บุคคลที่มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่น มีลักษณะ ดังนี้ 1) เข้าใจความแตกต่างด้านความคิดเกี่ยวกับผู้เรียนและทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ 2) แนวคิดเกี่ยวกับตนเองในฐานะที่เป็นบุคคลที่เป็นตัวของตัวเองไม่ขึ้นกับใครและเป็นคนที่สามารถนำตนเอง 3) ความสามารถที่จะสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ดี 4) มีความสามารถในการวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้อย่างแท้จริง โดยความช่วยเหลือจากผู้อื่น 5) ความสามารถในการแปลความต้องการในการเรียนออกมาเป็นจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ 6) ความสามารถในการโยงความสัมพันธ์กับผู้สอน 7) ความสามารถในการหาบุคคลและแหล่งเอกสารวิชาการที่เหมาะสม 8) ความสามารถในการเลือกแผนการเรียนที่มีประสิทธิภาพ 9) ความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำผลของข้อค้นพบต่างๆ ไปใช้อย่างเหมาะสม

Dave (1973 อ้างถึงใน Skager, 1978 : 112) กล่าวถึงแนวคิดความสามารถในการเรียนรู้ว่าเป็นคุณลักษณะของผู้เรียน แบ่งออกเป็น 5 ลักษณะ ดังนี้ 1) ความสามารถในการใช้วิธีการเรียนที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสม เช่น การทำงานอย่างอิสระหรือการทำงานร่วมกับกลุ่ม 2) ความสามารถด้านพื้นฐานของทักษะการเรียนรู้ เช่น การอ่านทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ การเรียนรู้ การสังเกต การฟัง การสรุป และการสื่อสาร 3) การพัฒนาด้านพุทธิพิสัย โดยการพัฒนาทักษะการให้เหตุผล การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ 4) ความสามารถในการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายจากตำรา วารสารและโปรแกรมที่ช่วยในการเรียนรู้ 5) ความสามารถในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้แก่ตนเอง โดยการระบุความต้องการ การวางแผน การกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินความสำเร็จจากการเรียนรู้

ในระดับสังคมคุณลักษณะของบุคคลด้านความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่นของบุคคลจะนำไปสู่ระดับการเรียนรู้ระหว่างบุคคล ซึ่งจะนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ต่อมา Skager and Dave (1978 : 116) ได้สรุปเกณฑ์ในการประเมินความสามารถในการเรียนรู้ และกล่าวว่าโครงสร้างนี้สามารถนำไปใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน ซึ่งมีลักษณะ ดังนี้ 1) การยอมรับตนเอง เป็นผู้เรียนที่มีอัตมโนทัศน์ทางบวกต่อการเรียนรู้ไม่เพียงรู้สึกว่าคุณสามารถเรียนรู้ได้ แต่มีความเชื่อมั่นอย่างแท้จริงว่าสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีประโยชน์และมีคุณค่าได้ 2) การวางแผน ผู้เรียนสามารถวินิจฉัยความต้องการการเรียนรู้ของตนเอง ตั้งวัตถุประสงค์การเรียนรู้ตามความต้องการของตนเอง และหาวิธีการที่จะทำให้การเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยอาศัยความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นหรือไม่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับการเลือกตามความตั้งใจของตนเอง 3) แรงจูงใจภายใน ผู้เรียนที่มีแรงจูงใจภายในจะมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่ปราศจากการควบคุมการเรียนรู้จากปัจจัยภายนอกในรูปแบบของการให้รางวัลหรือการลงโทษ 4) การประเมินผล

การเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนที่มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองจะสามารถประเมินคุณภาพของการกระทำจากข้อมูลภายในตนเอง ผู้เรียนอาจต้องการการประเมินจากบุคคลอื่น แต่การประเมินนั้นจะได้รับการยอมรับก็ต่อเมื่อเป็นการประเมินที่ได้จากความต้องการของตนเอง

5) การเปิดโอกาสต่อประสบการณ์จะทำให้ผู้เรียนทำกิจกรรมใหม่ๆ ที่อาจมีผลต่อการเรียนรู้หรือวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้ แต่การทำกิจกรรมใหม่นี้อาจเกิดขึ้นจากความรู้สึกสงสัย ความสับสนร่วมอยู่ด้วย ซึ่งโครงสร้างในด้านนี้เป็นโครงสร้างที่มีองค์ประกอบที่หลากหลาย

6) ความยืดหยุ่น เป็นความตั้งใจเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ หรือหน่วยการเรียนรู้ที่ใช้ในการศึกษา การทดลอง เมื่อเกิดความคลาดเคลื่อนจากการศึกษา ซึ่งไม่ได้หมายความว่าบุคคลนั้นไม่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองหรือต่อต้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง แต่การพัฒนาจะเกิดขึ้นเมื่อเผชิญปัญหามากกว่า การล้มเลิกความตั้งใจในการเรียนรู้

7) ความอิสระแห่งตน ผู้เรียนจะเลือกประเภทของการเรียนรู้ที่บุคคลอื่นในสังคมนั้นอาจไม่ให้ความสำคัญ หรือเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดอันตราย ซึ่งบุคคลที่มีความอิสระแห่งตนจะสามารถตั้งคำถาม ให้เหตุผลต่อคำนิยามที่ตนเองยึดถือว่ามีความสำคัญสมควรแก่การเรียนรู้ แต่ความเป็นอิสระแห่งตนนี้ต้องฝึกหัดโดยการให้บริการและการทำประโยชน์เพื่อสังคม

Guglielmino (1977 : 6467A) ทำการพัฒนาแบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ที่มหาวิทยาลัยจอร์เจีย มีวัตถุประสงค์คือ สืบพินิจลักษณะของบุคคลที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และสร้างแบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ โดยเริ่มจากการใช้เทคนิคเดลฟายจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 14 คน ถึงคุณลักษณะและน้ำหนักความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเองในด้านความสามารถ เจตคติ และบุคลิกลักษณะ ต่อมาทำการรวบรวมคุณลักษณะที่ได้จากการสำรวจและสร้างเป็นแบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ เป็นแบบสอบถามโดยการรายงานตนเอง ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของ Likert แล้วนำไปใช้กับกลุ่มประชากรใน Georgia, Canada และ Virginia แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อคำถาม ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.87 และสก็ดองค์ประกอบได้ 8 ด้าน คือ 1) เปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ ได้แก่ ความสนใจในการเรียน ชอบศึกษาค้นคว้าจากห้องสมุด มีความพยายามทำความเข้าใจในเรื่องที่ยาก 2) อึดทนโน้ทนสันนั่เป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ความสามารถที่จะเรียนเมื่อต้องการเรียนรู้ว่าจะเรียนรู้เมื่อใด สามารถหาวิธีการเรียนรู้ และรู้ว่าจะไปหาข้อมูลที่ต้องการได้ที่ไหน 3) ความคิดริเริ่มและสามารถเรียนรู้ได้โดยอิสระ 4) ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง 5) ความรักในการเรียนรู้ ได้แก่ ความสนุกสนานในการค้นคว้า หรือมีความปรารถนาที่จะเรียนรู้ 6) ความคิดสร้างสรรค์ 7) มองอนาคตในแง่ดี ได้แก่ ความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิต คิดว่าปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทาย และรู้ว่าตนเองต้องการจะเรียนอะไรเพิ่มเติม 8) ความสามารถในการใช้ทักษะหาความรู้ และทักษะการแก้ปัญหา ภายหลังการศึกษา

Guglielmino (1977) สรุปว่าเครื่องมือวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองมีความเชื่อถือได้ แต่การให้คำจำกัดความของผู้เรียนที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองจากเทคนิคเดลฟายยังให้ผล

การศึกษาที่ไม่แน่นอน ซึ่งการศึกษาต่อมามีนักวิจัยได้ศึกษาเครื่องมือของ Guglielmino และพบว่า เป็นเครื่องมือที่วัดความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองตามการรับรู้ของบุคคลเท่านั้น

สมคิด อิศระวัฒน์ (2532 : 2) เสนอแนะลักษณะของคนซึ่งเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ ร่วมกับผู้อื่นว่าควรมีลักษณะ ดังนี้ 1) สนใจที่จะเรียนรู้ ผู้เรียนเรียนรู้เพราะความสนใจ ความอยากรู้ มิใช่เรียนเพราะมีใครบังคับหรือความจำใจ 2) ตนเองต้องเป็นข้อมูลของตนเอง นั่นคือ ผู้เรียนสามารถบอกได้ว่าสิ่งที่ตนจะเรียนรู้คืออะไร รู้ว่าทักษะและข้อมูลที่ต้องการหรือจำเป็นต้องใช้มีอะไรบ้าง สามารถกำหนดเป้าหมาย วิธีการรวบรวมข้อมูลที่ต้องการและวิธีการประเมินผล การเรียนรู้ ผู้เรียนต้องเป็นผู้จัดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ด้วยตนเอง ต้องมีความตระหนัก ในความสามารถของตนเอง สามารถเลือกตัดสินใจได้ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และบทบาท ในการเป็นผู้เรียนที่ดี 3) ผู้เรียนต้องรู้จักวิธีการเรียนรู้ ขั้นตอนของการเรียนรู้ของตนเอง รู้ว่าจะเกิด การเรียนรู้ได้ด้วยวิธีการอย่างไร

Skager (1978 : 116-117) อธิบายลักษณะผู้ที่มีความสามารถในการเรียนรู้ ดังนี้ 1) ยอมรับ ตนเองหรือมีทัศนคติในทางบวกต่อตนเอง 2) สามารถวางแผนการเรียนรู้ 3) รู้ถึงความต้องการใน การเรียนของตน 4) กำหนดจุดมุ่งหมายที่เหมาะสม 5) รู้แผนงานที่มีประสิทธิภาพที่จะทำให้บรรลุ วัตถุประสงค์ที่กำหนด 6) มีแรงจูงใจภายใน 7) มีการประเมินตนเอง 8) เปิดกว้างต่อประสบการณ์ 9) ยืดหยุ่นในการเรียนรู้

Tough (1979 อ้างถึงใน Skager, 1978 : 114) ทำการศึกษาการเรียนรู้ของบุคคลวัยผู้ใหญ่ พบว่าผู้ที่มีความสามารถในการเรียนรู้จะมีคุณลักษณะ ดังนี้ 1) เป็นผู้ที่ตั้งเป้าหมายของการกระทำ ไว้ชัดเจน 2) รู้จักเลือกใช้ความรู้และทักษะที่เหมาะสม 3) วางแผนการเรียนรู้อย่างดี 4) เรียนรู้ได้โดย ไม่สุดกำลังความสามารถ 5) มีความมุ่งมั่นพยายามที่จะพัฒนาศักยภาพที่ซ่อนเร้นอยู่ของตน และ มีความอยากรู้อยากเห็น ขณะเดียวกันยังชอบงานที่ตนทำอยู่ 6) เข้าใจและยอมรับในคุณลักษณะของ ตน และไม่พอใจกับสภาพของตนในปัจจุบัน 7) มีความเชื่อมั่น กล้าหาญพอที่จะเปิดเผยตนเอง 8) มีความสนใจอย่างมีทิศทางแน่ชัด 9) เป็นผู้เลือกอาชีพและกิจกรรมของตนเอง 10) ไม่ได้ ถูกบังคับหรือถูกกดดันจากภายนอก 11) เป็นผู้ที่มีความผูกพันหรือยึดมั่นต่อจุดมุ่งหมายของชีวิต 12) ต่อสู้บากบั่นเพื่อจะบรรลุเป้าหมายสำคัญบางประการ 13) มีความพยายามที่จะเอาชนะอุปสรรค ทั้งปวง 14) เป็นผู้ที่มีผลงานและประสบผลสำเร็จ 15) สามารถคบหาสมาคมกับเพื่อนรักใคร่จริงใจ ได้อย่างน้อยสองคน

คุณลักษณะของผู้ที่มีความสามารถในการเรียนรู้ มีลักษณะคล้ายกับบุคคลในอุดมคติของ Maslow คือ Self Actualized Person เป็นบุคคลที่มีความต้องการเป็นอิสระ รู้จักเลือกและตัดสินใจ รับผิดชอบในการกระทำของตนเอง ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการเพื่อพัฒนาให้เกิดความสามารถใน การเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่น

9.3.2 ขั้นตอนการเรียนรู้

Gross (อ้างถึงใน วิลเลอร์ มณีพันธ์, 2539 : 67) อธิบายว่า ขั้นตอนการเรียนรู้ของบุคคลประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้ **ขั้นที่ 1** การรับรู้สิ่งแปลกใหม่ เป็นการเรียนรู้ในรูปแบบของความรู้เกี่ยวกับความแปลกใหม่ที่ได้พบเห็นกับความรู้ต่างๆ ที่น่าสนใจ นำทำทฤษฎีปัญหา **ขั้นที่ 2** การครุ่นคิดตรึงตรองเป็นการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ มีการวิเคราะห์ข้อเท็จจริง พยายามให้ได้มาซึ่งความรู้ ความจริงอย่างเป็นระบบแบบแผน **ขั้นที่ 3** การซาบซึ้งและการสร้างสรรค์เป็นความพร้อมที่จะลงมือปฏิบัติได้ด้วยตนเอง

Tough (1997 : 95-99, อ้างถึงใน วิลเลอร์ มณีพันธ์, 2539 : 27-29) อธิบายขั้นตอนการวางแผนการเรียนรู้ ดังนี้ 1) การตัดสินใจว่าในกระบวนการเรียนรู้นั้นอะไรเป็นความรู้ ทักษะที่จะเรียนรู้ ผู้เรียนอาจจะมองหาข้อผิดพลาด และจุดบกพร่องของความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยพิจารณาทั้งด้านทักษะและรูปแบบการเรียนรู้ในปัจจุบัน 2) การตัดสินใจว่าจะเรียนรู้กิจกรรมเฉพาะอย่างไร วิธีการแหล่งวิชาการหรืออุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเรียนรู้มีอะไรบ้าง ในขั้นนี้ผู้เรียนควรศึกษาว่าตนเองมีความต้องการเฉพาะด้านอะไร เกณฑ์ที่ใช้เลือกแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้เฉพาะอย่าง การรวบรวมความรู้ข้อเท็จจริง การเข้าถึงระดับและความพยายามของแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้หรือกิจกรรมเฉพาะด้าน ผู้เรียนอาจดูจากหนังสือ บทความก่อนการเลือกสิ่งที่เหมาะสมที่สุด ในกรณีที่เป็นแหล่งทรัพยากรบุคคล อาจตัดสินใจว่าบุคคลประเภทใดที่จะให้เนื้อหาวิชาที่ต้องการได้และพยายามหาบุคคลเหล่านั้น ซึ่งเลือกสรรแล้วว่าเหมาะสมที่สุด 3) ตัดสินใจว่าจะเรียนรู้ที่ใด ผู้เรียนอาจเลือกบริเวณที่เงียบ สะดวก สบายและไม่มีผู้ใดมารบกวนหรืออาจจะต้องการสถานที่ซึ่งมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก 4) วางเป้าหมายหรือกำหนดระยะเวลาการทำงานที่แน่นอน 5) ตัดสินใจว่าจะเริ่มเรียนรู้เรื่องใด เมื่อใด 6) ตัดสินใจว่าช่วงระยะเวลาใด เนื้อหาควรจะถูกนำไปเท่าใด 7) พยายามหาเหตุผลที่เป็นอุปสรรคที่ทำให้การเรียนรู้ไม่ประสบความสำเร็จหรือหาขั้นตอนส่วนที่ทำให้กระบวนการเรียนรู้ไม่มีประสิทธิภาพ 8) การหาเวลาสำหรับการเรียนรู้ ขั้นตอนนี้จะเกี่ยวข้องกับกรลดเวลาหรือจัดเวลาให้เหมาะสมกับการทำงาน กิจกรรมในครอบครัวหรือการพักผ่อน โดยอาจจะขอไม่ให้บุคคลอื่นรบกวนในเวลาที่กำลังศึกษา หรือขอให้ผู้อื่นทำงานแทนเป็นครั้งคราว 9) ประเมินระดับความรู้และทักษะหรือความก้าวหน้าของตนเอง 10) การเข้าถึงแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้หรืออุปกรณ์ที่เหมาะสมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนนี้ ผู้เรียนอาจหาเวลาว่างไปในที่ต่างๆ ค้นคว้าจากหนังสือในห้องสมุด ตลอดจนการพบบุคคลที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 11) การสะสมหรือหาเงินที่จำเป็นสำหรับประโยชน์ในการหาแหล่งวิชาการ การซื้อหนังสือ การเช่าอุปกรณ์บางอย่าง ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการศึกษา 12) เตรียมสถานที่หรือจัดห้องเรียนให้เหมาะสมสำหรับการเรียน โดยคำนึงถึงสภาพอากาศ แสงสว่าง เป็นต้น 13) เพิ่มขั้นตอนที่จะเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ ผู้เรียนอาจหาวิธีเพิ่มแรงจูงใจ เพื่อที่จะเพิ่มความก้าวหน้าในการเรียนหรือเพิ่มความพอใจ พยายามเน้นความสำคัญของการเรียนรู้ ซึ่งสิ่งที่จะทำได้มี ดังนี้ 13.1) การหาสาเหตุ

ของการขาดแรงจูงใจ 13.2) พยายามเพิ่มความสุขความยินดีในการเรียนรู้หรือเพิ่มความสนใจในกิจกรรมการเรียนรู้ 13.3) จัดการกับการขาดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองที่จะเรียนรู้หรือจัดการกับความสงสัยในความสำเร็จของโครงการที่เรียนรู้ 13.4) เอาชนะความรู้สึกผิดหวังต่อแท่งที่มีสาเหตุจากความลำบาก 13.5) บอกกล่าวผู้อื่นถึงความสำเร็จของตนเอง

การศึกษาส่วนใหญ่สนับสนุนในแนวคิดของการเป็นคุณลักษณะของผู้เรียนมากกว่ากระบวนการสอน เครื่องมือที่ใช้วัดการเรียนรู้ที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายว่าสามารถใช้วัด Self-Directed Learning มี 2 ชุด คือ Self-Directed Learning Readiness Scale (SDLRS) และ Oddi Continuing Learning Inventory (Oddi, 1984 : 49-A) ซึ่งพัฒนาเครื่องมือการเรียนรู้ โดยการประเมินโครงสร้างและทดสอบความตรงของเครื่องมือในการวัดแนวโน้มของการเป็นผู้เรียนที่มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีจำนวนข้อคำถาม 24 ข้อ หาค่าความเที่ยงโดยศึกษากับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในระดับการศึกษาผู้ใหญ่ สาขานิติศาสตร์และพยาบาลศาสตร์ พบว่าค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.87 ทดสอบซ้ำได้ 0.89 ภายหลังการสกัดองค์ประกอบ มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) ความเชื่อมั่นในตนเอง 2) ความสามารถในการทำงานโดยอิสระ 3) การเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น 4) การควบคุมตนเอง ซึ่งในแต่ละด้านจะมี 2 โครงสร้าง คือด้านบวกและด้านลบ แต่ไม่พบปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ และไม่มีความสัมพันธ์กับด้านสติปัญญาของบุคคล

การที่ Guglielmino ใช้คำว่าความพร้อมในการเรียนรู้ แต่ในการศึกษาไม่ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ความพร้อม” ไว้อย่างชัดเจน เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบทั้ง 8 ด้าน ของ Guglielmino พบว่ามีส่วนคล้ายกับการศึกษาของ Dave and Skager (1978) ที่ศึกษาโดยการสกัดองค์ประกอบโดยใช้คำว่า “ความสามารถในการศึกษา” หลายประการซึ่งศึกษาและอธิบายได้อย่างชัดเจนว่าเป็นความสามารถของบุคคลในการเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่น เมื่อพิจารณาองค์ประกอบย่อยพบว่ามีทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ซึ่งรวมแล้วหมายถึงความสามารถ (Bloom, 1972 : 38) กล่าวได้ว่าควรใช้คำว่าความสามารถจึงจะให้คำจำกัดความที่ชัดเจนกว่า ดังนั้นการศึกษานี้จึงใช้แนวคิดของ Guglielmino (1977) แต่ใช้คำว่าความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่นเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่ก่อให้เกิดความรู้ตามที่บุคคลแต่ละบุคคลกำหนดจุดมุ่งหมายไว้ ซึ่งการเกิดจิตสำนึกสาธารณะต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ (อนุชาติ พวงสำลี และวีรบูรณ์ วิจารณ์ วิสารทกุล, 2543 : 6) และการรับรู้ต่อภาวะวิกฤตทางสังคม ผู้ที่มีความสามารถในการเรียนรู้ จึงมีคุณสมบัติที่สนับสนุนการมีจิตสาธารณะ เนื่องจากผู้ที่มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่นไม่เพียงแต่ศึกษาหาความรู้ในระบบเท่านั้น แต่ศึกษาในเรื่องที่ตนเองสนใจและเป็นสิ่งใกล้ตัว มีผลกระทบต่อตนเอง ดังนั้นผู้ที่มีความสามารถในการเรียนรู้จึงให้ความสนใจเกี่ยวกับภาวะสังคม มีการรับรู้ข่าวสาร วิเคราะห์ปัญหาและเกิดความรู้สึกต้องการช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดจิตสาธารณะ

การมีจิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่พึงประสงค์ เพื่อส่งเสริมให้ก้าวหน้า สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองซึ่งเป็นสิ่งที่มีผลกระทบต่อสุขภาพของบุคคลและช่วยดำรงสังคมให้สงบสุข สถาบันอุดมศึกษาสามารถพัฒนา นักศึกษาให้มีจิตสาธารณะได้โดยการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ด้วย ตนเองของผู้เรียนและร่วมกับผู้อื่น โดยจัดให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน ซึ่งแตกต่างกัน ไปตามรูปแบบการดำเนินชีวิต รวมทั้งพัฒนาภาวะผู้นำแก่นักศึกษาในกระบวนการเรียนการสอน และส่งเสริมกิจกรรมที่ทำให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นและร่วมกระทำเพื่อพัฒนาสังคม

10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสาธารณะมีความแตกต่างกันระหว่างต่างประเทศและ ในประเทศไทย ในต่างประเทศเป็นการวิจัยที่มีลักษณะเป็นการสำรวจความคิดเห็นในเรื่องที่เป็น ปัญหาของประเทศนั้น แต่ในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อค้นหาลักษณะการมี จิตสาธารณะของคนไทยว่าเป็นไปในลักษณะใด ความแตกต่างนี้เนื่องมาจากความแตกต่างในด้าน พื้นฐานของระบอบการปกครอง เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษาและวัฒนธรรม ประกอบกับเรื่อง ของการมีจิตสาธารณะเป็นเรื่องใหม่สำหรับคนไทย จึงเริ่มด้วยการศึกษาเชิงคุณภาพ แต่มี การวิจัยที่เกี่ยวข้องในลักษณะการศึกษาเพื่อความเป็นผลเมือง ความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการเข้าร่วมกิจกรรมและศึกษาจิตสำนึกในด้านอื่น ซึ่งจำแนกชี้เฉพาะเป็นบางส่วน เช่น สังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม การศึกษา พลังงาน งานวิจัยที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะเสนอ ตามลำดับปีที่ทำการศึกษาดังนี้

จันทร์จิรา มูลเมือง (2535) ศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อสังคมของนิสิตนักศึกษา ระดับปริญญาบัณฑิต จำนวน 949 คน ที่ศึกษาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า นิสิตนักศึกษา หญิงมีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงกว่านิสิตชายและไม่พบความแตกต่างของระดับความรับผิดชอบต่อสังคม ของนิสิตนักศึกษา ที่เรียนต่างสาขา ต่างระดับชั้นปี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การศึกษาของบิดา มารดาต่างกัน และนิสิตที่จบมัธยมศึกษาตอนปลายจากสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครและ ต่างจังหวัด

ศานี สุวรรณพัฒน์ (2537) ทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ทางสังคมและ การเมืองของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับภาวะวิกฤตในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับ ปริญญาตรี จำนวน 1,000 คน พบว่า นิสิตนักศึกษามีระดับการรับรู้ค่อนข้างสูง แต่การตอบสนองต่อ วิกฤตทางสังคมและการเมืองค่อนข้างต่ำ ไม่มีความแตกต่างในระดับการรับรู้ทางสังคมและ การเมืองระหว่างตัวแปรเพศ สาขาที่ศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ประเภทมหาวิทยาลัย การรับรู้ทางสังคมและการเมืองมีความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพของนิสิตนักศึกษา ตัวแปรที่สามารถ จำแนกกลุ่มผู้ที่มีระดับการรับรู้ทางสังคมและการเมืองสูงและต่ำ บุคลิกภาพ ด้านมโนธรรม

การเข้าสังคม การควบคุมอารมณ์ สถานการณ์ด้านการสื่อสาร และการมีส่วนร่วมในกิจกรรม
นักศึกษา

สุธีตา หงษาชาติ (2539) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมในสถาบัน บุคลิกภาพ
และพฤติกรรมการรับข่าวสารกับความรู้และการตอบสนองต่อภาวะวิกฤตทางสังคมและ
สิ่งแวดล้อมของนักศึกษาพยาบาล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้และการตอบสนองต่อภาวะวิกฤต
ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาพยาบาล และศึกษาปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในสถาบัน
บุคลิกภาพและพฤติกรรมการรับข่าวสารที่มีความสัมพันธ์และความสามารถร่วมกันพยากรณ์
ความรู้และการตอบสนองต่อภาวะวิกฤตทางสังคมและสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาพยาบาล
กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 395 คน
พบว่าความรู้ของนักศึกษาพยาบาลอยู่ในระดับปานกลาง แต่การตอบสนองต่อภาวะวิกฤตทางสังคม
และสิ่งแวดล้อมของนักศึกษายู่ในระดับมาก สภาพแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับการตอบสนองต่อ
ภาวะวิกฤตทางสังคมและสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาพยาบาล บุคลิกภาพ พฤติกรรมการรับข่าวสาร
มีความสัมพันธ์กับความรู้และการตอบสนองต่อภาวะวิกฤตทางสังคมและสิ่งแวดล้อมของนักศึกษา
พยาบาล

ชาย โพรธิตา และคณะ (2541 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ : ศึกษา
กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร
จากประชากรหลัก 3 กลุ่มอาชีพ คือ กลุ่มงานราชการ รัฐวิสาหกิจหรืองานสำนักงาน กลุ่มที่
ทำงานรับจ้าง งานค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ส่วนตัว และกลุ่มนักศึกษาที่สูงกว่าระดับมัธยม ผลการศึกษา
พบว่า ในด้านความเข้าใจเกี่ยวกับสาธารณสมบัติ กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจเกี่ยวกับจิตสำนึกต่อ
สาธารณสมบัติแบ่งเป็นสองระดับ ระดับหนึ่งเป็นจิตสำนึกแบบที่บุคคลไม่ต้องทำอะไรมากเพียงแค่
ไม่ทำให้เกิดความเสียหายหรือไม่ทำลายสาธารณสมบัติที่ตนใช้ก็พอ อีกระดับหนึ่งเป็นจิตสำนึก
แบบบุคคลลงมือกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งอันแสดงว่าเขามีความรับผิดชอบที่ดีต่อสาธารณสมบัติ
ไม่ว่าจะใช้หรือไม่ใช้มันก็ตาม เช่น การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาสาธารณสมบัติที่ชำรุดเสียหาย
การร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแลรักษาสาธารณสมบัติ ในด้านภาพสะท้อนจิตสำนึก
ต่อสาธารณสมบัติ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คิดว่าคนกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่ใช้สาธารณสมบัติด้วยความ
รับผิดชอบน้อยหรือแทบไม่มีความรับผิดชอบเลย ผู้ตอบส่วนใหญ่มักมีแนวโน้มที่แสดงให้เห็นว่า
ตนมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนา ไม่ได้เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคม ในด้านมาตรการ
เสริมสร้างจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าการศึกษานอกระบบสถานศึกษาโดย
สถาบันครอบครัวมีความสำคัญมากที่สุด ในขณะที่การศึกษาในระบบสถานศึกษามีความสำคัญ
น้อย การรณรงค์ทางสื่อควรจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีกลุ่มเป้าหมายที่เจาะจง มาตรการ
ทางกฎหมายต้องเข้มงวด และถ้ามีโทษจะต้องลงโทษอย่างรุนแรง ส่วนด้านนโยบายและการบริหาร
จัดการ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีสำคัญน้อย

กนิษฐา นิตินันท์พัฒนา และคณะ (2541) ทำการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ในมิติทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองและสุขภาพกับสิ่งแวดล้อม ในประเด็นของความรู้สึกรู้สึกนึกคิดที่มีต่อปรากฏการณ์ต่างๆ ทางสังคมและการตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาที่มีผลกระทบต่อตัวเอง ครอบครัว และสังคมโดยรวม ตลอดจนแนวทางแก้ไขสถานการณ์นั้นๆ ภายใต้การวิเคราะห์ปรากฏการณ์แนวเศรษฐศาสตร์การเมือง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับบัณฑิตวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยมหิดล ระดับปริญญาโท ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2539 โดยการใช้ Focus Group Discussion ผลการศึกษาพบว่าด้านเศรษฐกิจและด้านการเมือง นักศึกษาเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นและตระหนักว่าเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงต้องแก้ไข แต่การแก้ไขยังอยู่ในระดับบุคคลมากกว่าการเคลื่อนไหวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างหรือนโยบาย นักศึกษาสามารถเสนอแนวทางแก้ไขได้อย่างรอบด้าน แต่การมีส่วนร่วมของนักศึกษาต่อการแก้ไขปัญหาเกือบทั้งหมดไม่เห็นพลังของตนเองที่จะร่วมแก้ไขในด้านสังคม สุขภาพ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

สยามรัฐ เรืองนาม (2542) ทำการศึกษาความรู้ทางการเมืองและการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองกับความสำนึกเชิงสังคมของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้นำชุมชน และกลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะขาม องค์การบริหารส่วนตำบลวังขนาย และองค์การบริหารส่วนตำบลท่าไม้ จำนวน 237 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม พบว่า กลุ่มผู้นำชุมชนเป็นกลุ่มที่มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง มีความสนใจข่าวสารทางการเมืองและมีความรู้ทางการเมือง มากกว่ากลุ่มของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลและมีความรู้ทางการเมือง มีความสัมพันธ์ด้านบวกกับการเข้าถึงอำนาจทางการเมืองและความสำนึกเชิงสังคม

สุวิมล ว่องวานิช และนงลักษณ์ วิรัชชัย (2543) ศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย ใช้วิธีการเก็บข้อมูลหลายวิธี (Multi-Methods) ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพได้จากการสำรวจด้วยแบบสอบถาม การศึกษากรณีตัวอย่าง การจัดประชุมระดมความคิดโดยใช้เทคนิคกลุ่มสมมติภัยในการศึกษาวิธีเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร ชั้นปีที่ 4 สังกัดรัฐบาลและเอกชนจำนวน 3,011 คน และอาจารย์มหาวิทยาลัยสังกัดรัฐบาลและเอกชนจำนวน 933 คน การศึกษาจากกรณีตัวอย่างได้ทำการศึกษากับนิสิตนักศึกษาจำนวน 27 คน เป็นนิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมอยู่ในกลุ่มสูง 10 คน กลุ่มปานกลาง 14 คน และกลุ่มต่ำ 3 คน การศึกษากับกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิโดยการประชุมสัมมนา ประกอบด้วยกลุ่มอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนและมีโอกาสพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษาจำนวน 16 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ประกอบด้วยแบบวัดคุณธรรม ผลการวิจัยพบว่า ระดับคุณธรรมจากการรายงานตนเองของนักศึกษาไม่ค่อยสอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มอาจารย์ ภูมิปัญญาใน

กรุงเทพมหานครและสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยมีแนวโน้มจะมีคุณธรรมต่ำ คุณธรรมด้านความรับผิดชอบและความไม่เห็นแก่ตัว นักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์มีน้อยที่สุด ตัวแปรที่สัมพันธ์ทางบวกกับการมีคุณธรรมคือ การพัฒนาปรับปรุงตนเอง การบำเพ็ญประโยชน์ การได้รับการอบรมเอาใจใส่จากผู้สอน ความอบอุ่นของครอบครัว การพึงธรรมะ การได้รับการอบรมความเป็นคนดีจากพ่อแม่ การมีเพื่อนที่ดี การทำบุญทำทาน การเข้าวัดฟังธรรม เพศ เกรดเฉลี่ยสะสม และจำนวนพี่น้อง และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางลบคือ ภูมิฐานะ สาขาวิชาที่ศึกษา สังกัดของมหาวิทยาลัย และสถานภาพของครอบครัว

วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2544) ทำการศึกษาจิตสำนึกพลเมืองหรือจิตสำนึกสาธารณะในบริบทประชาสังคมไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเงื่อนไขการก่อเกิดและปัจจัยเกื้อหนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการมีจิตสำนึกพลเมืองหรือจิตสำนึกสาธารณะในบริบทประชาสังคมไทย เป็นการวิจัยเชิงพัฒนาการและสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องใน 2 ชุมชน คือ ชุมรมชีวะเกษม ประชาคมสุขภาพองค์กรรวมพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม สำหรับชุมชนเมือง และชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี สำหรับชุมชนชนบท และได้ทำการวิจัยเชิงสำรวจกับกลุ่มตัวอย่างทั่วประเทศที่เลือกสรรว่าเป็นผู้ที่มีจิตสำนึกพลเมือง และ/หรืออยู่ในกระบวนการพัฒนาสังคมในแนวทางประชาสังคมอย่างต่อเนื่อง จำนวน 127 คน ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะของการมีจิตสำนึกพลเมืองหรือจิตสำนึกสาธารณะมีหลายมิติ ได้แก่ การมีวินัยในตน ทั้งในเรื่องส่วนตัวและส่วนรวม เคารพกติกาที่ร่วมกันสร้างสิทธิและหน้าที่อย่างเต็มความสามารถด้วยจิตใจอาสาให้ความสำคัญต่อผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ใส่ใจกิจสาธารณะ การมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือเพื่อประโยชน์สุขของชุมชน ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง การมีความกล้าหาญทางจริยธรรม ปกป้องความถูกต้องเพื่อความดี ความยุติธรรมและสันติภาพของสังคม การมีความผูกพันยึดมั่นในอุดมการณ์ ประชาธิปไตย ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเท่าเทียม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เงื่อนไขการก่อเกิดจิตสำนึกพลเมืองคือ การมีชีวิตของชุมชนที่ทำให้สมาชิกมีความสัมพันธ์กันในฐานที่เท่าเทียม การปฏิบัติสำนึกพลเมืองอยู่ในวิถีชีวิต ความเป็นชุมชนที่สมาชิกเชื่อมโยงกันในฐานะพลเมือง มีความเท่าเทียมและเสมอภาคในเชิงการเมือง มีความเป็นเอกภาพและสมานสามัคคี เชื้อติดและไว้วางใจกัน ผูกมัดตนเองกับหมู่คณะ การมีทุนทางสังคม การมีส่วนร่วมทางการเมืองและกระบวนการหล่อหลอมทางการเมือง

อัจฉรา โฉมแจ่ม (2544) ศึกษาจิตสำนึกของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อการรวมกลุ่มกิจกรรมเพื่อสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะกิจกรรมที่ทำเพื่อสังคมซึ่งนักศึกษาปฏิบัติในปัจจุบัน เหตุผลที่นักศึกษาเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมเพื่อสังคม หน้าที่ที่ปฏิบัติในกลุ่มกิจกรรมเพื่อสังคม ปัจจัยผลักดันให้เกิดจิตสำนึก ปัญหาอุปสรรคและความต้องการแรงเสริมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมเพื่อสังคมของมหาวิทยาลัยและของคณะต่างๆ จำนวน 344 คน

ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่า ปัจจัยด้านความรักที่มีต่อผู้อื่น กลุ่มเพื่อนและสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตสำนึกของนักศึกษาไม่แตกต่างกัน เพศและคะแนนเฉลี่ยสะสมมีความสัมพันธ์กับความต้องการแรงเสริมในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม คณะมีความสัมพันธ์กับลักษณะกิจกรรมเพื่อสังคม

นันทวัฒน์ ชุนชี (2546 : 39) ได้ศึกษาการใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะในนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างการใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมกับเพศที่มีต่อจิตสาธารณะของนักเรียน นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่ได้รับตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนหญิงมีจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ธรรมนันท์กา แจ้งสว่าง (2547 : 48) ได้ศึกษาเรื่องผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบมีจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบ กับเพศที่มีต่อจิตสาธารณะของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มูทิตา หวังคิด (2547 : 55) ศึกษาการฝึกทักษะการแก้ปัญหาโดยนำเสนอสถานการณ์ผ่านสื่อคอมพิวเตอร์เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะในผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแผนดำเนินการฝึกทักษะการแก้ปัญหาโดยนำเสนอสถานการณ์ผ่านสื่อคอมพิวเตอร์และแบบวัดจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นแบบวัดที่มีคำตอบเป็นตัวเลือกแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับที่กำหนดสถานการณ์ให้ โดยสร้างครอบคลุมจิตสาธารณะ 3 องค์ประกอบ 6 ตัวชี้วัด ดังนี้ 1) การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน วัดจากการดูแลรักษาและลักษณะของการใช้ 2) การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ วัดจากการทำตามหน้าที่ที่ถูกกำหนดและการรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม 3) การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตน ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรมนั้น โดยวัดจากไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง และการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนที่ได้รับการฝึกทักษะการแก้ปัญหาโดยนำเสนอสถานการณ์ผ่านสื่อคอมพิวเตอร์มีจิตสาธารณะสูงกว่าผู้เรียนที่ไม่ได้รับการฝึก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โกศล มีความดี (2547 : 65-66) ได้ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจ ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการตำรวจมีจิตลักษณะแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ เจตคติต่อจิตสาธารณะ การรับรู้ความสามารถของตน ลักษณะมุ่งอนาคต – ควบคุมตนเอง โดยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีจิตสาธารณะ และจากการศึกษาพบว่า ข้าราชการตำรวจที่มีสภาพแวดล้อมทางสังคมแตกต่างกันมีจิตสาธารณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ การรับรู้วัฒนธรรมองค์การ การรับรู้การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว การรับรู้การสนับสนุนทางสังคมจากผู้บังคับบัญชา การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนร่วมงาน การรับรู้การสนับสนุนทางสังคมจากประชาชน การได้รับแบบอย่างจากผู้บังคับบัญชามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีจิตสาธารณะ โดยการรับรู้ความสามารถของตนและการสนับสนุนจากประชาชนสามารถร่วมกันทำนายการมีจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจได้ ร้อยละ 55.9 ซึ่งตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการทำนายการมีจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจมากที่สุดคือการรับรู้ความสามารถของตน ($\beta = .663$) รองลงมาคือ การสนับสนุนทางสังคมจากประชาชน ($\beta = .179$)

บุญทัน ภูบาล (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้ชีวิตที่สนุ่ละครุ่นเข็ดเป็นตัวแทนเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการใช้ชีวิตที่สนุ่ละครุ่นเข็ดเป็นตัวแทน มีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนจิตสาธารณะเฉลี่ยโดยรวม ก่อนการใช้ชีวิตที่สนุ่ ระหว่างการใช้ชีวิตที่สนุ่และหลังการใช้ชีวิตที่สนุ่ละครุ่นเข็ดเป็นตัวแทนในแต่ละช่วงสัปดาห์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคะแนนจิตสาธารณะเฉลี่ยโดยรวมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดช่วงระยะเวลา 4 สัปดาห์ และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการใช้ชีวิตที่สนุ่ละครุ่นเข็ดเป็นตัวแทน มีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนจิตสาธารณะเฉลี่ยโดยแยกตามรายองค์ประกอบของจิตสาธารณะ 3 องค์ประกอบ ก่อนการใช้ชีวิตที่สนุ่ ระหว่างการใช้ชีวิตที่สนุ่ และหลังการใช้ชีวิตที่สนุ่ในแต่ละช่วงสัปดาห์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคะแนนจิตสาธารณะเฉลี่ยทั้ง 3 องค์ประกอบมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดช่วงระยะเวลา 4 สัปดาห์

พรพรหม พรรคพวก (2550 : 81-82) ได้ศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ในสหวิทยาเขตกรุงเทพมหานครตะวันออก กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรปัจจัยทั้ง 5 ตัวคือ การรับรู้ความสามารถของตน การคล้อยตามผู้อื่น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน และการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยกับจิตสาธารณะโดยรวม มีความสัมพันธ์กัน ($R = .695$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสามารถอธิบายผลรวมกันได้ 48.20% และค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ การรับรู้ความสามารถของตน ($\beta = .633$) และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู ($\beta = .153$) ตัวแปรปัจจัยทั้ง 5 ตัวกับ

จิตสาธนะรายด้านทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการหลีกเลี่ยงการใช้ ด้านการถือเป็นหน้าที่ และด้านการเคารพสิทธิการใช้ที่วิเคราะห์แบบตัวแปรพหุนามมีความสัมพันธ์กัน (Wilks' $\nu = .498$) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณที่วิเคราะห์แบบตัวแปรเอกนามระหว่างตัวแปรปัจจัยกับจิตสาธนะรายด้านมีค่า .560, .506 และ .619 ตามลำดับ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า และค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธนะรายด้านทั้ง 3 ด้านมากที่สุดคือการรับรู้ความสามารถของตน ซึ่งมีค่าเท่ากับ .441, .483 และ .604 ตามลำดับ โดยส่งผลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูส่งผลทางบวกต่อจิตสาธนะ ด้านการหลีกเลี่ยงการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และส่งผลทางบวกต่อด้านการถือเป็นหน้าที่และด้านการเคารพสิทธิการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าน้ำหนักความสำคัญเท่ากับ .152, .113 และ .102 ตามลำดับ และในด้านการเคารพสิทธิการใช้ยังพบว่า การคล้อยตามผู้อื่นส่งผลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าน้ำหนักความสำคัญเท่ากับ .104

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ การสนับสนุนจากครอบครัว จากอาจารย์และเพื่อน มีดังนี้

Monsatake (อ้างถึงใน ดวงพร ศรีจันทวงศ์, 2540 : 69) ได้ศึกษาถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนในชั้นเรียน พบว่า ในชั้นเรียนที่เปิดโอกาสให้แสดงออกอย่างอิสระ ภายในขอบเขตของชั้นเรียน ผู้เรียนจะไม่กลัวการวิพากษ์วิจารณ์ การตำหนิ หรือคัดค้าน

สมศักดิ์ ชินพันธ์ อ้างถึงใน วรรัตน์ ทิพย์รัตน์ (2543 : 55) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของผู้สอนกับผู้เรียนในชั้น กับความรู้สึกรับผิดชอบและมโนภาพแห่งตน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-5 ปีการศึกษา 2522 ของสถานศึกษา รัฐบาลสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 263 คน ผลการวิจัยพบว่า ความรับผิดชอบ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับปฏิสัมพันธ์หรือการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และความรู้สึกรับผิดชอบมีความสัมพันธ์ทางลบกับการปฏิสัมพันธ์แบบอัตตาธิปไตยและแบบปล่อยปละละเลย

Boot (อ้างถึงใน อัจฉรา โฉมแจ่ม, 2544 : 16) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน พบว่า ผู้สอนที่พยายามทำความรู้จักกับผู้เรียน เห็นอกเห็นใจผู้เรียน รู้จักส่งเสริมการเรียน ตามความต้องการและความสนใจของผู้เรียน ผู้เรียนจะเรียนได้ดีและมีความสามารถปรับตัวได้สูง ซึ่งต่างกับผู้สอนที่มุ่งสอนโดยวิธีที่กดดันให้ผู้เรียนยอมรับความต้องการของตน ผลที่สุดผู้เรียนก็จะไม่พอใจในตัวผู้สอนและเรียนไม่ดีเท่าที่ควร

วิสัย วิมลรัตน์ (2534 : 17) ได้ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบที่เหมาะสมในการทำนายน ความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียนของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เป็นผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2532 ของสถานศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 306 คน พบว่าองค์ประกอบความมีวินัยทางสังคม แรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์

มโนภาพแห่งตน บรรยากาศและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุมาลี จันทร์ชลอ (2541 : 59) ได้ศึกษารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของนักเรียน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนรัฐบาล เอกชน และโรงเรียนสาธิต สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2539 ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด จำนวน 1,517 คน ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่าย ผลการวิจัยพบว่า การเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง หรือแบบปล่อยปละละเลยมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบ ความเอื้อเฟื้อ และความสามารถในการคิดหาเหตุผล ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรับผิดชอบ

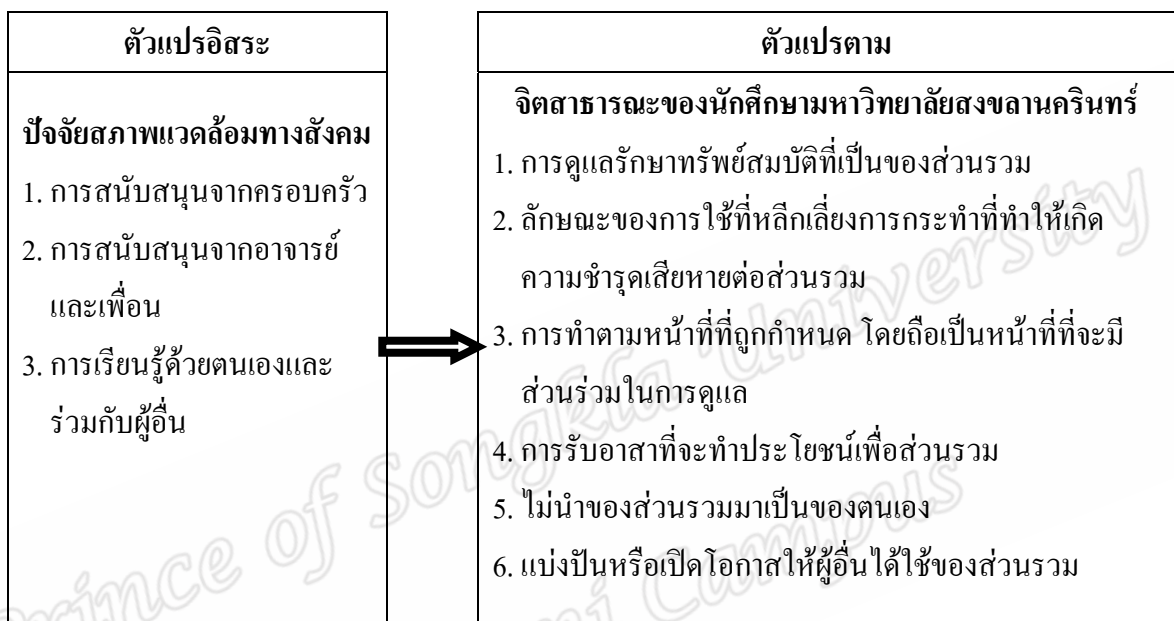
บุญกร คำคง (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยบางประการที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการติดต่ออย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จากการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความเชื่ออำนาจภายในตน การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนุก การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมและการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อรวรรณ พาณิชปฐมพงศ์ (2542 : 54) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรมด้านความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2540 ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตตลิ่งชัน จำนวน 389 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านความรับผิดชอบ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความอดทน การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และยังพบว่าปัจจัยด้านความรับผิดชอบ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความอดทน การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันส่งผลทางบวกต่อความมีวินัยในตนเอง

Thaiman (ภัทรา พาชัยยุทธ, 2547 : 44) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาจะไม่ชอบผู้สอนแบบเผด็จการ ที่มีนิสัยข่มขู่ปราศจากความเห็นอกเห็นใจ และการสอนแบบใช้อำนาจทั้งหลายนั้นผู้เรียนยิ่งโตเท่าไรก็มีความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์มากขึ้นเพียงนั้น

สรุปได้ว่า งานวิจัยที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะของบุคคลเกี่ยวข้องกับความรู้สึกที่รับผิดชอบ ต่อส่วนรวม การรับรู้ของตนเองที่ต้องแก้ปัญหา ช่วยเหลือสังคม และเป็นการมุ่งอนาคต เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของกลุ่มและสังคม โดยจะวัดจิตสาธารณะในหลายรูปแบบ เช่น การใช้ตัวแบบ สัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือ การใช้บทบาทสมมติ การใช้วิดีโอหุ่นเชิด และการใช้แบบสอบถาม

มาตรวัดประเมินค่า สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 4 ระดับ นอกจากนี้เอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น การสนับสนุนระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนดีจะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเรียนได้ดีและมีความสามารถปรับตัวได้สูง ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดที่อิสระ กล้าแสดงออก กล้าแสดงความคิดเห็น กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น และเกิดความสนใจในการทำงาน ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าสภาพแวดล้อมทางสังคมด้านการสนับสนุนระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนน่าจะเป็นปัจจัยสนับสนุนหนึ่งที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของผู้เรียนได้ ผู้วิจัยจึงได้สรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ตาราง 2 แสดงกรอบแนวคิดของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม